

AZ 1956-OS FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC ÖTVENEDIK ÉVFORDULÓJÁRA

HORVÁTH MIKLÓS

FEJEZETEK A MAGYAR NÉPHADSereg 1956. ÉVI TÖRTÉNETÉBŐL

*A Magyar Néphadsereg legfontosabb jellemzői
a forradalom előestéjén*

A Magyar Néphadsereg 1956-os forradalomban játszott szerepe bemutatását megelőzően szólni kell a magyar haderő rendeltetéséről, szervezetéről, a forradalmat megelőző időszakban ezekben a szervezetekben végbement – a hadsereg forradalom alatti tevékenységére, a katonák magatartására ható – főbb folyamatokról.

A Magyar Dolgozók Pártja az erőszakszervezetek között a Magyar Néphadsereget is igyekezett a legszorosabb ellenőrzése alatt tartani. A pártirányítás és ellenőrzés több csatornán – a kommunista parancsnokokon, a választott és kinevezett politikai szerveken, az államvédelmen, pl. a hadseregben tevékenykedő elhárító tiszteken – és nem utolsó sorban az ezen szervezetekben dolgozó, szolgáló párttagokon keresztül valósult meg.

Az MDP Központi Vezetősége közvetlenül irányította és ellenőrizte a parancsnoki kar és általában a vezetők tevékenységét, ellenőrizte a fegyveres erők harckészültségét, kiképzését, a pártpolitikai szervek munkáját, az állomány erkölcsi-politikai állapotát, ezzel párhuzamosan meghatározta az erőszakszervezetek fejlesztésének, szervezésének és mozgósításának feladatait, a fegyverzeti, technikai és egyéb felszerelésekkel történő ellátását, a honvédelmi jellegű kiadásokat és beruházásokat. Irányította és ellenőrizte a fegyveres erőknél működő megyei szintű pártbizottságok tevékenységét és a pártpolitikai munkát. A pártirányítás kiterjedt az erőszakszervezetek – így hadsereg – életének, tevékenységének minden területére.

Az irányítás és ellenőrzés fentiekben vázolt rendszeréből egyenesen következett, hogy a vezetés és a társadalom működése „zavarainak”, az úgynevezett torzulásoknak a hatásai a hadseregben is azonnal megjelentek. Az „ötvenes évek” – társadalom egészét sújtó – törvénytelenégei a Magyar Néphadsereg fejlődésére, tevékenységére is jelentős hatást gyakoroltak. A gazdaság lehetőségeit messze meghaladó hadseregépítés, fejlesztés amellet, hogy akadályozta, befolyásolta a kommunista párt által megfogalmazott társadalmi célok elérését, egy sor, az erőszakszervezetek életét, működését is károsan befolyásoló tényező forrásává vált.

A Magyar Néphadsereg rendeltetésszerű alkalmazása elsősorban az ország függetlensége és területi egysége ellen, idegen hatalmak fegyveres erői által végrehajtott agresszió visszaverése céljából történhetett. A hadsereget – meghatározott feltételek teljesülése

esetén – az alkotmányos rend védelmébe vagy fegyveres erőszakos cselekmények leverésébe és szükség esetén az országot sújtó elemi és más katasztrófák következményeinek felszámolásába is bevonhatták.

Az előzmények vizsgálatánál 1953 nyaráig visszanyúlva megállapítható: az „új szakasz” politikájának célrendszerén belül, az általános változtatásokhoz igazodva a vezetés arra kényszerült, hogy módosítsa Magyarország honvédelmi politikáját is. Az MDP Központi Vezetősége – 1953. június 27–28-i ülésén – elismerte, hogy a fegyveres erőknél „szükségesnél nagyobb mértékű és gyorsabb ütemű fejlesztése” hiba volt. Ez a határozat nem részletezte a hadseregfejlesztés során elkövetett hibákat, s konkrétan nem szólt a kijavítás lehetőségeiről, de Farkas Mihály eltávolítása a Politikai Bizottságból és a Honvédelmi Minisztérium éléről a hadsereg egészére kedvező hatást gyakorolt.¹ A hadsereg pártirányítása és ellenőrzése azonban továbbra is a Rákosi–Gerő klikk, valamint a hozzájuk hasonló nézeteket való katonai felső vezetés kezében összpontosult. A korábbi szemlélet és gyakorlat továbbélését erősítette a szovjet katonai vezetéssel kialakított szoros kapcsolat is. Mindez továbbra is bizonytalan, ellentmondásos és kapkodó honvédelmi politikát és hadseregépítést eredményezett.

A párton belüli két irányzat harca, az egyre mélyülő politikai válság hatására a haderőben is állandósultak a viták. A tisztikar a súlyos torzulások és bűnök felszámolását sürgette, s miután a helyzet a remélt javulással ellentétben tovább romlott, tovább nőtt a katonák vezetés iránti bizalmatlansága.

Mindeközben a gazdasági életben kialakult feszültségek és az életszínvonal romlása megkövetelte az erősen túlméretezett honvédelmi kiadások átgondolását. Ennek keretében az 1953-as évi 14 milliárd forintos katonai kiadást, melyből 12 milliárd forintot fordítottak közvetlenül a haderőre, 4 milliárd forinttal csökkentették. 1954–1956 között a Néphadseregnek az állami költségvetésből való részesedési aránya 20%-ról 12%-ra módosult, bár ez még mindig magas volt.

A katonai kiadások mérséklésével összhangban, kezdetét vette a több mint 200 000 fős haderő leépítése, amelynek során – az MDP PB 1953. július 22-i döntése alapján – a Minisztertanács a létszámot 54 466 fővel, 160 000 főre csökkentette. 1954-ben a további létszámkorrekciók után a Néphadsereg létszáma 153 000 fő alá süllyedt. 1955. szeptember 8-án a Minisztertanács újabb – ezúttal 20 000 fős – csökkentést rendelt el.

Különösen súlyosan érintette a kapkodva végrehajtott nagyarányú létszámleépítés a tisztikart. 1956 nyaráig a hadsereg tiszti létszáma 32 184 főről 27 728 főre csökkent. Három év alatt kb. 4500 tisztet szereltek le, ami a haderőben maradt tisztek körében is egzisztenciális elbizonytalanodást eredményezett. Az egyik pillanatról a másikra, végkielégítés, egyáltalán mindenfajta anyagi segítség nélkül utcára rakott tisztek az elhelyezkedésükhöz nem kaptak szervezett segítséget. A Minisztertanács csak 1954. szeptember 10-én intézkedett a leszerelendő tiszteknek egyhavi illetmény kifizetésére, illetve elhelyezkedésük szervezett segítésére. A hivatásos állomány helyzetét javító átfogó intézkedések azonban elma-

¹ „Farkas Mihály vezetői módszereit illetően megállapítja a bizottság – olvasható a Farkas Mihály tevékenységét és az általa elkövetett törvénysértéseket 1956 márciusát követően vizsgáló bizottság jelentésében –, hogy ezeket a pártmegbízatással való visszaélés, mérhetetlen önteltség, karrierizmus, hatalomvágy, sőt egyenesen hatalmi téboly, cinizmus, a személyi önkény, az embertelenség, a szadizmus, a személye körülí féltelen személyi kultusz kialakítása jellemezte.”

radtak. Kismértékben emelték ugyan a hivatásos és polgári állomány illetményét, ám az továbbra is igen alacsony maradt. Az 1955-ben megjelent tiszti törvény bonyolultsága és szubjektivitása ellenére erősítette a hivatásos állomány jogbiztonságát.

A lakáshelyzet megoldatlansága miatt több ezer nős tisztnek nem volt lakása vagy szállása, és családjától távol élt. Az átszervezés és leépítés a maradó – elsősorban alacsonyabb beosztásban lévő – tisztek jelentős részének ismételt áthelyezésével járt. A tisztekkel való törődés hiánya hozzájárult az általános fegyelem romlásához.

A létszámcsökkentés azonban nem párosult szervezeti és minőségi korszerűsítésre irányuló átalakításokkal, ezért kedvezőtlen hatást gyakorolt az ország védelmi képességére, katonai potenciáljára. Ez egyben azt is jelenti, hogy a kormány összpolitikáján belül a honvédelem jelentősége leértékelődött, indokolatlan mértékben háttérbe szorult.

A hadsereg forradalom alatti tevékenységét, magatartását a fentiekben túl jelentősen befolyásolta, hogy 1956-ban is folytatódott az átszervezés és ezzel összefüggésben a létszám csökkentése. Ekkor a Minisztertanács döntése² alapján a hadsereg létszámát – a tisztekét 4500, a továbbszolgálgó tiszthelyettesekét 1500, a sor-tiszthelyettesekét, honvédekét és növendékeket együttesen 4000, a polgári alkalmazottakat 5000 fővel – összességében mintegy 15 000 fővel kívánták csökkenteni.³ A katonai szervezetek közül – az 1956. őszi átszervezésre kiadott „Szervezési Intézkedés”⁴ végrehajtása következtében – változatlan állapotban csak egy maradt. Az alakulatok és az intézmények közül 49-et megszüntettek, 290 új állománytábla szerinti szervezetre tért át, és 21 más helyőrségbe települt. Ezen időszak alatt 9 új katonai szervezet felállítását határozták el.

A Magyar Néphadseregben ebben az időszakban a két lövészhadtest – a 3. és 6. – alárendeltségében három lövész- és kettő gépesített hadosztályba szervezve hadrafogható állapotban 12 lövész-, öt gépesített, három harckocsi-, 12 tüzér- és öt harckocsi-rohamlőveg ezred volt. Ezen kívül a felszámolás alatt lévő 9. lövészhadtest állományából, a 8. lövészadosztály kötelékéből kettő lövész-, egy gépesített, egy közepes harckocsi-, egy tüzér- és egy harckocsi-rohamlőveg ezredet lehetett alkalmazni szükség esetén.

A Magyar Néphadsereg tervezett létszámcsökkentése

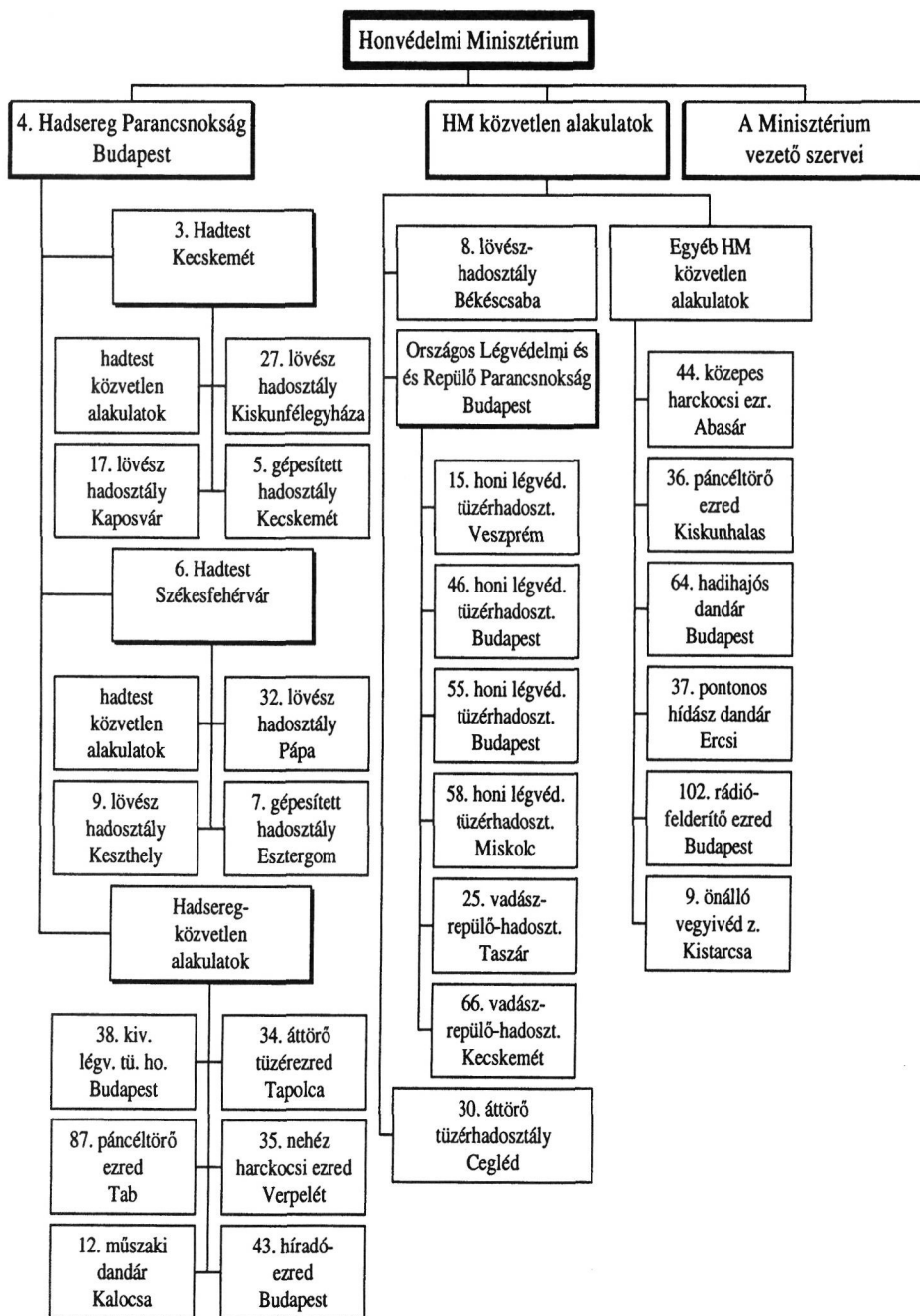
<i>Állománykategória</i>	<i>Csökkentés előtti létszám</i>	<i>Tervezett létszám</i>	<i>Csökkentés mértéke</i>
Tiszt	29 000	24 500	4500
Továbbszolgálgó tiszthelyettes	9000	7500	1500
Sortiszthelyettes, honvéd, növendék	87 000	83 000	4000
Katona összesen	125 000	115 000	10 000
Polgári alkalmazott	25 000	20 000	5000
<i>Mindösszesen</i>	<i>150 000</i>	<i>135 000</i>	<i>15 000⁵</i>

² Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban: MOL) Hegedüs András iratai, XIX-A-2-p 1048. A Minisztertanács 1071/1956. sz. határozata.

³ Uo.

⁴ Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban: HL) 102/05/168.

⁵ MOL Hegedüs András iratai, XIX-A-2-p 1048.

A fenti erőkön kívül a Néphadsereg állományába egy áttörő tüzérhadosztály, egy kivonuló légvédelmi tüzérhadosztály, az Országos Légvédelmi és Légierő Parancsnokság alárendeltségében négy honi légvédelmi hadosztály, két vadászpilóta-hadosztály és a Hadihajós Dandár tartozott.

A hadsereg forradalom alatti helyzetét jelentősen befolyásolta, hogy a leszerelésre ítélt katonai szervezetek⁶ felszámolását a vizsgált időszakban még nem fejezték be, és a megmaradt ezredek közül sok⁷ ezekben a napokban került másik hadosztály irányítása alá.

A hadsereg alkalmazását a fentiekben túl korlátozta az is, hogy az állományváltás megkezdődött, a leszerelést a legtöbb alakulatnál végrehajtották, de az újoncok behívására még nem került sor. Így egy-egy ezred létszáma – 5-600 fő – alig volt több, mint egy feltöltött zászlóaljé.

Miután Budapesten a karhatalmi szolgálat – a karhatalmi tervekről később részletesen szólok – a katonai tanintézetekre, az akadémiákra és a tiszti iskolákra épült, ezért nem hagyható figyelmen kívül, hogy a tiszti iskolákban a végzős növendékek avatását végrehajtották, a frissen avatott tisztek a szabadságukat töltötték, a szolgálati helyükre még nem vonultak be, és a forradalmat közvetlenül megelőző időszakban az akadémiákon és a tüzéralakulatoknál is nagy szabadságolás volt.

A szervezetre vonatkozó adatokon túl, ha csak érintőlegesen is, de vizsgálni kell a fentiekben felvázolt változások személyi állományra gyakorolt hatását is.

A Hadtörténeti Intézet dolgozóiból 1956 végén összeállított munkacsoport az 1957 tavaszán készített tanulmányában⁸ több vonatkozásban is helyesen mutatta be a hadseregben belül az „ötvenes években” lejárlott változásokat, a szervezetet jellemző és egyben terhelő ellentmondásokat. E tanulmány készítői többek között megállapították, hogy a központi vezetés a döntési jogosítványok centralizációjával, a szabályzatok előírásainak önkényes megsértésével szinte teljes egészében felszámolta a közép- és alsószintű parancsnoki kar önállóságát. A katonai felső vezetés elszakadt a csapatoktól, azok életét, problémáit nem ismerte. A nagyfokú bürokrácia eltompította a felelősségérzetet, betegsévé vált a felsőbb szervek bizalmatlansága, általánossá az alárendeltek mélyszégyenbe kerülése. Törvénnyé lett, hogy a tisztek beosztásra és rendfokozatra való tekintet nélkül, mindenre felsőbb utasítást várjanak, önállóan nem intézkedhettek, minden öntevékenységet a csírájában elfojtottak.

A hadsereg évenként többszöri átszervezése és a későbbi – 1953 után végrehajtott – létszámcsoökkentések sem eredményezték a minduntalan beígért minőségi javulást, a tisztek beosztásának, anyagi helyzetének megszilárdulását. A tisztikar életviszonyai nagymértékben hatottak a szolgálati feladatok ellátásának színvonalára. A tisztek többsége minden évben más beosztásba és más helyőrségbe került, és megközelítőleg húsz száza-

⁶ A „Szervezési Intézkedés” alapján egy lövészhadtest-, egy gépesített, egy légvédelmi tüzér-, egy csatrepülő hadosztály-parancsnokság, két lövész-, öt tüzér-, két harcokcsi rohamlőveg- és három csatrepülő-ezred felszámolását kezdték meg.

⁷ Kettő lövész-, kettő gépesített, nyolc tüzér-, egy nehéz harcokcsi-, két közepes harcokcsi-, három harcokcsi rohamlőveg-ezred került más hadosztály irányítása alá. HL 102/05/168.

⁸ HL 1956-os gyűjtemény, 8. ö. e. 3–121. o. „Az 1956. október–novemberi ellenforradalom és a Magyar Néphadsereg.” Tanulmány. Vö. A Magyar Néphadsereg és az 1956-os forradalom. (Részlet a Hadtörténelmi Levéltár 1956-os irataiból.) Közli: Horváth Miklós. In: 1956. Évkönyv. 1956-os Intézet, Budapest, 1992. 157–171. o.

lékuk élt külön a családjától. Ez is a magyarázata annak, hogy különösen az alacsonyabb rendfokozatú tisztek jelentős része a tiszti pályát nem tekintette hivatásnak, és sokan kérték a leszerelésüket.

A hivatásos tiszthelyettesi kar megszüntetése után a tisztek tanulási, művelődési lehetősége – szabadidő hiányában – szinte a nullára csökkent. A nagyfokú fluktuáció még a legképzettebbek körében is állandó létbizonytalanságot szült, életük, katonai pályafutásuk alakulása a törvények mellőzésével született döntésektől függött. A tiszti állomány körében kialakult elkeseredést fokozta az elhárító szervek gyakran önkényes eljárása, mely sok esetben a parancsnokok tekintélyének lejáratásához vezetett. Többek között ebben keresendő a hadseregen belül is általánossá váló Államvédelmi Hatóság-ellenes hangulat és magatartás gyökere. A bajokat tetézte a következetlen és lelkiismeretlen káderpolitika, amely a hadsereg tisztikarának csaknem minden rétegében komoly elégedetlenséget szított.

A hadseregben folytatott pártmunkában is elterjedt a parancsolgatás, a vezető funkcionáriusok akaratának feltétlen érvényesítése. Általánossá vált, hogy a felső vezetés szintjén eldöntött kérdésekkel, kinyilatkoztatott szempontokkal ellentétes véleményeket, javaslatokat ellenséges nézetként marasztaltak el. A szavak és tettek egymásnak szögesen ellentmondó gyakorlata következtében a párttagság nagyobb része a passzivitást választotta, az alapszervezetekben az önálló véleményalkotás elhalt. Ilyen körülmények között a tisztek nagy része is mintegy külső szemlélőként várta a politikai helyzetnek és ezen belül önsorsának javulását.⁹ Mivel a tisztek létszámának tervezett csökkentését csak részben hajtották végre, ezért – a forradalom időszakában – a tiszti állomány jelentős része nagy bizonytalanságban élt. Az 1956-ban bevezetett pénzügyi intézkedések következtében sok tiszt illetménye csökkent, jelentős részük a bevonulást megelőzően többet keresett, mint tisztte avatása után, s ugyanakkor éjjel-nappal dolgozniuk kellett.

A hadseregben belül 1956 nyarára kialakult válság jeleit a hadseregben dolgozó államvédelmi beosztottak – elhárító tisztek – is érzékelték és feletteseiknek azonnal jelentették. Az Adminisztratív Osztály vezetője, Czinege Lajos a Marosán György részére 1957 elején készített összefoglalójában azt állította, hogy az osztály munkatársai „sokkal világosabban látták a hadsereg vezetésében, kiképzésében, erkölcsi-morális állapotában lévő súlyos hibákat, mint azok, akik annak idején ezeket a figyelmeztetéseket nem fogadták el, beleértve a párt akkori vezetését is. Pl. több esetben írtunk nagyon súlyos dolgokat tartalmazó jelentést a Vezérkar helyzetéről, hogy a Vezérkarnál különösen kulcsterületeken sok a régi tiszt, és onnan tudatosan kiszorítják a tehetséges, fiatal kádereket...”¹⁰

„A III. Főosztály – [a Katonai Elhárítás] – számtalan jelentésben írt arról – olvasható az 1957-ben készült értékelésben –, hogy a hadseregben milyen rossz a felkészülés, az ütüképeség. Részletesen beszámoltak arról, hogy egyes parancsnokok kimondottan ellenséges tevékenységet folytattak, és szabotálták a kiképzés munkáját is. Ezek a jelentések a Párt, a Kormány, a Bel- és Hadügyminiszter tudomására lettek hozva. Sajnos az operatív tisztek az esetek többségében felelősségre lettek vonva, hogy ilyet jelenteni mérészelnek.

⁹ HL 1956-os gyűjtemény, 8. ö. e. 7–8. o.

¹⁰ MOL A/347/1957. 288. f. 30. cs. 1. ö. e. 48. o. „Az Adminisztratív Osztály és a Fegyveres erők minisztereinek kapcsolatáról feljegyzés Marosán Györgynek”

A szeptember végén tartott országos jellegű értekezleten, amelyet a III. Főosztály tartott, szinte elemi erővel feltört az operatív tisztekből, hogy a hadsereg helyzete kétségbeesítő, és egy rendkívüli időben arra támaszkodni nem lehet. Ezután sem történt intézkedés.”¹¹

A Magyar Néphadsereg alapvető feladatai között papíron ugyan szerepelt a társadalmi rendnek a belső ellenséges erők elleni védelme, illetve a végrehajtásra vonatkozó karhatalmi tervek elkészültek, de a felkészítés érdekében a gyakorlatban nem történt semmi.

*A Magyar Néphadsereg karhatalmi feladatai
az országos karhatalmi terv tükrében*

A Magyar Népköztársaság karhatalmi intézkedéseinek tervét a Honvédelmi Tanács elnöke, Nagy Imre 1954. január 18-án hagyta jóvá.¹² Ezt megelőzően a karhatalmi alkalmazás kérdéseivel az 1953-as berlini válság után foglalkoztak. Az MDP Politikai Bizottsága számára a Honvéd Vezérkar 1953. október 17-én készített egy „Elvi előterjesztés”-t, amelyben a Magyar Néphadseregben megszervezésre kerülő „biztonsági (karhatalmi) szolgálat” célját a következőkben jelölték meg:

„A Belügyminisztérium (továbbiakban BM) fegyveres erőinek a támogatása és az azokkal való együttműködés olyan esetekben, amikor a BM fegyveres erői, a Népköztársaság állambiztonságát, a közrend megóvását, valamint a fontosabb objektumok és helységek megvédését biztosító törvényes feladataik ellátására nem képesek.”

Az előterjesztésben – belső ellenséges megmozdulások esetére – az MN karhatalmi feladatai közé sorolták: a laktanyák, katonai objektumok, raktárak, telephelyek stb. fokozott őrzését, védelmét, az országos vagy fontosabb helyi jelentőségű párt- és kormányépületek, valamint ipari, közlekedési, távközlési stb. üzemek működőképességének biztosítására már kirendelt és a BM alárendeltségébe tartozó csapatoknak vagy őrségeknek a felváltását, megerősítését olyan esetekben, amikor azoknak „speciális karhatalmi kiképzésük folytán más irányú alkalmazása válik szükségessé”.

A hadsereg erőinek a BM fegyveres csapataival együttműködve az „esetleges belső ellenséges megmozdulások likvidálásában” – az elképzelések szerint – akkor kellett részt venni, ha a BM fegyveres csapatainak ereje a likvidáláshoz nem bizonyul elegendőnek, vagy a BM nagyobb erejű fegyveres csapatainak a megmozdulás színhelyére történő beérkezése rövid időn belül nem várható, és késedelmes alkalmazásuk a veszély további fokozódását idézi elő.

Az előterjesztés szerint a hadsereg biztonsági szolgálatának a megszervezését – az illetékes BM szervek bevonásával – a helyőrségek parancsnokai hajtják végre, kivéve Nagybudapesten és az ország fontosabb politikai, állami, gazdasági és kulturális központjaiban, ahol a Vezérkar főnöke. A tervet rögzítette azt is, hogy alkalmazás esetén a „BM fegyveres csapatainak parancsnokai a honvédség biztonsági szolgálatot ellátó csapatait vagy azoknak parancsnokait a feladatok végrehajtásában” nem befolyásolhatják.

¹¹ MOL A/347/1957. 288. f. 30. cs. 2. ö. e. 89–90. o. Számnélküli. Az Adminisztratív Osztály ebben a feltehetően 1957. március–április hónapban készített anyagban az október 23-i események bekövetkezésének okait vizsgálja.

¹² BM Központi Irattár (a továbbiakban: BM KI) Honvédelmi Tanács iratai.

A hadsereg biztonsági szolgálatának közreműködését a miniszterek, a BM fegyveres csapatainak parancsnokai, a községi, városi, járási és megyei párt- és állami szervek, valamint a BM megyei főosztályainak a vezetői kérhették, de csak a honvédelmi miniszter, a Vezérkar főnöke és a helyőrségparancsnokok engedélyezhették.¹³

A Honvédelmi Tanács 1954-ben meghozott 1/22. számú határozata „a Magyar Népköztársaság egész területére kiterjedő karhatalmi terv elkészítését rendelte el”, amely tervet a következő „különleges esetekben” kellett végrehajtani:

„1.) Ellenséges megmozdulások megakadályozása, illetve elfojtása végett a Magyar Népköztársaság területén.

2.) Esetleges provokációs-diverzáns ténykedések megakadályozására a Magyar Népköztársaság államhatárain és a Magyar Népköztársaság területén.

3.) Az államrend és a közbiztonság megbontása végett a Magyar Népköztársaság területére irányított ellenséges légideszantok ledobásának a megakadályozására, illetve azok megsemmisítésére.

4.) Nagyobb méretű elemi csapás esetén a polgári szervezeteknek nyújtandó szervezeti segítségnyújtás biztosítása érdekében.

Ennek megfelelően a karhatalmi szolgálatnak biztosítani kell:

a.) A Magyar Népköztársaság Kormánya és a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége megszakítás nélkül végzett politikai, gazdasági és kulturális vezető tevékenységét, valamint az állami és pártszervek folyamatos munkáját mind a központban, mind vidéken.

b.) Az ipari vállalatok, közlekedési vonalak, hírközpontok, társadalmi szervek és intézmények megszakítás nélküli működését.

c.) Az országos és katonai jelentőségű objektumok őrzését és védelmét.”

A Honvédelmi Tanács a karhatalmi szolgálat megszervezését, a belső rend fenntartását – a rendőrség és a belső karhatalom erőinek felhasználásával – elsősorban a belügyminiszter kötelességévé tette. A határozatnak a karhatalmi szolgálat megszervezésével foglalkozó része szerint a határőr csapatok „különleges esetben” – a Magyar Néphadsereg „A” típusú, határvédelemre kijelölt csapataival együtt – az „országhatár fokozott őrzését biztosító feladatokat” hajtják végre.

A karhatalmi riadó elrendelése esetén „a Belső Karhatalom csapatai biztosítják a Kormányzat épületeit, a nagyobb jelentőségű ipari vállalatokat, erőműveket, állami raktárakat, védelmi jellegű objektumokat, fontosabb hidakat, hírközpontokat, ezen kívül tartalékokat és manőverező csoportokat jelölnek ki.

A Néphadsereg csapatai megerősítik a lőszer-, üzemanyag-, haditechnikai anyag raktárak, a törzsek, laktanyák és egyéb katonai objektumok őrseit, manőverező csoportokat és ügyeletes alegységeket jelölnek és rendelnek ki a rend helyreállítására az egyes körletekben, külön parancs szerint végrehajtják az országhatár védelmével és őrzésével kapcsolatos feladatokat.

¹³ HL Magyar Néphadsereg Vezérkara Hadművelési Csoportfőnökség iratai, 1954/T. 8. d. 1. cs. Elvi előterjesztés a Magyar Néphadsereg csapatainál, az állami és társadalmi rend fenntartása, illetve elemi csapás bekövetkezése esetén elrendelésre kerülő biztonsági (karhatalmi) szolgálat megszervezésével kapcsolatban. A dokumentumot Okváth Imre bocsátotta a rendelkezésemre.

Ha a rendőrség és a Belső Karhatalom erői a biztosításukra kijelölt állami vagy helyi jelentőségű objektumokat az ellenséges bandák szervezett támadásaival szemben nem képesek megvédeni, a Néphadsereg csapataitól kell a rendőr-, illetve belső karhatalmi őrsképet megerősíteni, illetve a szükséges segítséget a támadás elhárítására megadni.”

Az őrzött objektumok karhatalmi védelmi terve

Objektumok		Tervezett erők megoszlása (objektum / fő)					
		Belső Karhatalom		Rendőrség		Honvédség	
		<i>o.</i>	<i>fő</i>	<i>o.</i>	<i>fő</i>	<i>o.</i>	<i>fő</i>
MDP	országos	1	160				44
MSZMP	területi	18	108	103	364	7	33
Államigazgatási	országos	1	8	3	12	9	77
	területi			43	172	1	4
Erőszakszervezetek	HM					250	5461
	BM	24	571	132	669		
	BV	4	229				
Média	rádió és intézményei	5	122	8	59		
Vasúti közlekedési	pályaudvarok			65	571	7	238
	vasúti hidak	4	96	31	120	4	24
Közúti közlekedési	telephelyek					5	35
	hidak és csomópontok	5	111	3	12	11	115
Légi közlekedés	repülőterek			12	70	2	24
Posta és távközlés	posta			7	27	12	55
	telefonközpont			2	8	15	162
Kommunális ellátás	víz			4	16	9	90
	elektromos	1	40	4	16	15	103
	olaj-gáz	5	262	1	4	5	44
Gazdasági	hadiipari	16	880	1	8	7	107
	vegyes*					14	220
	árhivatal	1	32	23	294		
	egyéb	3	70	5	62	24	283
Szovjet érdekeltségek	lakások, hivatalok			11	54		
Követségek	küldképvisletek			10	40		
Összesen		88	2689	466	2540	386	7119

* Hadiipari profilal is rendelkező gazdasági szervezetek.

A Határőrség erőinek karhatalmi célú alkalmazását a határozat egyes részei tiltják, más részei erre lehetőséget adnak. A Honvédelmi Tanács különleges esetekben a Határőrség változatlan feladataként az országhatár védelmét határozta meg, ugyanakkor ha erre szükség van, a határőr erők karhatalmi alkalmazását nem köti a Honvédelmi Tanács külön engedélyéhez. A Határőrizeti Utasítás egyes részeiben megfogalmazott feladatok jellegüket tekintve karhatalmi feladatoknak minősülnek. Ilyen például a „határővezeten belül ellenforradalmi elemekkel, diverzánsokkal és kémekkel folytatott harc” vagy a határmenti rend betartása keretében a helyi hatóságok segítése, illetve „a határővezetben lévő ellenséges elemek felderítésének, tevékenységüknek – a BM helyi szerveivel együttes – felszámolásának kötelezettsége”.

A katonailag fontos objektumok – ezek közé sorolhatók a határőrség laktanyái, őrsei, raktárai is – különleges esetekben történő őrzése és védelme a Honvédelmi Tanács Határozata szerint karhatalmi feladatnak minősül.

A belügyminiszter-helyettes – 1956. május 29-én kiadott 14. számú – utasítása¹⁴ szintén lehetőséget adott a határőrség erőinek karhatalmi alkalmazására, azzal az igen rugalmas korlátozással, hogy a határ őrizetétől elvonható erők nagysága „az objektum- vagy határőrzési szolgálat rovására nem mehet”.

Miután a Honvédelmi Tanács vonatkozó határozata a tűzmegnyitás rendjét külön nem szabályozta, így – véleményem szerint – a tűz megnyitására engedélyt a karhatalmi riadó elrendelésére jogosult szervezet vezetője adhatott. Ez azt is jelentheti, hogy a magyar erőszakszervezetek fegyvert a szabályzataikban előírtak szerint használhattak, illetve voltak kötelesek használni.

A Honvédelmi Tanács 1954-es határozatának megfelelően elkészített budapesti és országos (vidéki) karhatalmi tervekben¹⁵ – amely terveket 1956. október 23-a előtt utoljára 1956 elején pontosítottak – a karhatalmi feladatokat rendeltetés szerint ellátó – a Belső Karhatalom csapatai és a Rendőrség erői –, valamint rendkívüli esetben ezen feladatok végrehajtására kijelölt erők – pl. a Magyar Néphadsereg alakulatai – „békében”, illetve „rendkívüli esetben” az előző oldalon látható táblázatban összefoglalt feladatokat látták el, illetve tervezték végrehajtani.

A budapesti karhatalmi terv szerint a fővárost 5 karhatalmi körzetre osztották, mely körzetekben a nem tervezhető feladatok végrehajtására 17 tartalék századot szerveztek, melynek állományába a honvédségtől 1394, a belső karhatalomból 600 fő és 235 rendőr tartozott.

A Honvédelmi Minisztérium alárendeltségébe tartozó erők állandó jelleggel – a terv szerint – 41 honvédségi objektumot őriztek. Rendkívüli esetben a fentiekén túl további 73 objektum őrzését biztosították, illetve a rendőrség által „békében” őrzött objektumok közül 15 őrsgét erősítették meg. A honvédségi erővel őrzött, illetve katonai erővel megerősített objektumok együttes száma: 128, amelyekből végrehajtás esetén egyéb honvédségi erő mindössze 7 objektumot biztosított volna. Terv szerint a Budapesten „R” esetén megerősítésre, illetve őrzésre kijelölt objektumok együttes száma: 246.

¹⁴ BM KI – BM parancsgyűjtemény 41. doboz.

¹⁵ HL MNVK Hadműveleti Csoportfőnökség iratai, 1967/260. doboz. Ezeket a terveket 1998-ban kutatásai során Zsitnyáni Ildikó találta meg. Erről a tervről lásd még *Zsitnyáni Ildikó: Hadsereg és forradalom – 1956. Hadtörténelmi Közlemények*, 1999. 4. sz. 824–850. o.

Mint látható, rendkívüli esetben a Magyar Néphadsereg állományából karhatalmi feladatok végrehajtására jelentős erőket terveztek be. Ezen erők meghatározó részét Budapesten a katonai tanintézetek adták.

Karhatalmi feladatra kijelölt katonai tanintézetek Budapesten

Karhatalmi feladatra kijelölt tanintézetek	Az őrzött objektumok száma	Objektumőrzésre kijelölt állomány				Tartalék al-egységek		Összesen felhasználásra tervezett létszám	A központi tervben felhasználásra tervezett	
		Tiszt	Hallgató	Sorállomány	Összesen	Századok száma	lét-		Objektumok száma	Létszám
Zrínyi Miklós Katonai Akadémia	23	42	217	23	282	2	164	446	24	423
Kossuth Tüzér Tiszti Iskola	29	76	408	0	484	2	164	648	30	638
Gábor Áron Tüzértechnikai Tiszti Iskola	6	13	76	0	89	2	164	253	6	243
Sztálin Politikai Akadémia	16	27	189	0	216	3	246	462	16	448
Petőfi Politikai Tiszti Iskola	13	20	155	23	198	2	164	362	13	362
Ságvári Hadtáp Tiszti Iskola	10	29	179	29	237	2	164	401	10	393
Zalka Híradó Tiszti Iskola	14	22	131	35	188	2	164	352	14	352
Vasvári Repülő Tiszti Iskola	10	32	0	170	202	2	164	366	10	367
<i>Összesen</i>	<i>121</i>	<i>261</i>	<i>1355</i>	<i>280</i>	<i>1896</i>	<i>17</i>	<i>1394</i>	<i>3290</i>	<i>123</i>	<i>3226</i>

A hadsereg bevetésének közvetlen előzményei

Szegedről indult útjára a kezdeményezés, hogy az 1848-as márciusi ifjúság példáját követve megfogalmazzák: „Mit kíván a magyar nemzet?” Október 16-án a szegedi diákok elhatározták, hogy kiválnak a kommunista párt ifjúsági szervezetéből, a DISZ-ből, és újjáalakítják a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szervezetét. Október 20-án itt fogalmazódott meg az a tízpontos program, amely többé-kevésbé azonos volt a

budapesti egyetemeken két nappal később megfogalmazott pontokkal. Október 22-én este a Műszaki Egyetem nagygyűlésén született meg többórás vita eredményeként a műegyetemisták 16 pontja, és elhatározták azt is, hogy másnap, október 23-án a fővárosban csendes tüntetést tartanak.

Az egyetemi ifjúság a válságos helyzet megoldása érdekében többek között szükségesnek látta a Magyar Dolgozók Pártja kongresszusának azonnali összehívását, a párt vezető testületeinek újjáválasztását, Nagy Imre vezetésével új kormány alakítását, a több párt részvételével magtartott általános és titkos választásokon alapuló nemzetgyűlési képviselői választást, az ipari munkásság munkanormájának rendezését a létminimum megállapítása alapján és a munkásautonómia bevezetését az üzemekben, a beszolgáltatási rendszer felülvizsgálatát és az egyénileg gazdálkodó parasztság támogatását, az igazságtalanul elítélt politikai foglyok részére a teljes amnesztiát, a hátrányba kerültek rehabilitálását, Rákosi Mátyás szerepének kivizsgálását, a Szovjetunióban igazságtalanul elítélt és ott tartott magyarok hazahozatalát, a teljes vélemény- és sajtószabadság megvalósítását, a zsarnokság és az önkény jelképe, a Sztálin szobor azonnali eltávolítását.

Külpolitikai téren a legfontosabb követelések közé tartozott a szovjet–magyar kereskedelmi szerződések felülvizsgálata az egyenjogúság alapján és a békeszerződés értelmében az összes szovjet csapatok Magyarországról való kivonása. Új nemzeti jellegű címer és egyenruha bevezetését követelték.

A belügyminiszter betiltotta a felvonulást, és azzal fenyegetőzött, hogy ha kell, a tüntetést a fegyveres erők alkalmazásával fogja megakadályozni. A párt és a kormány vezetői a tüzzel játszottak. Marosán György és Révai József a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottsága ülésén nyíltan kimondták: „Ha kell lövetni fogunk!”¹⁶ Mások nem látták ilyen súlyosnak a helyzetet, és politikai megoldást, elsősorban Nagy Imre visszavételét javasolták.¹⁷ „A tüntetést a pártellenzék vezetői sem fogadták osztatlan lelkesedéssel. Provokációtól tartottak. Attól, hogy Gerő Ernő majd az ő nyakukba varrja a felelősséget, s esetleg letartóztatják őket. Éppen ezért a hozzájuk forduló ifjúsági vezetőket »a fegyvellem és a rend megőrzésére« szólították fel.”¹⁸

Az Írószövetség, a Petőfi Kör¹⁹ és a diákok több delegációt küldtek a Központi Vezetőség székházába, hogy követeljék a betiltás visszavonását. Ennek ellenére 14 óra előtt pár perccel a Rádióban beolvasták a Belügyminisztérium közleményét, amely „új rendelkezésig” minden nyilvános felvonulást betiltott, de a felső vezetés határozatlanságát jól érzékelteti, hogy 25 perc múlva ezt a tilalmat visszavonták.

A diákok egyébként sem sokat törődtek a belügyminiszter tilalmával, sőt a tilalom mozgósító erővé vált. A tüntetés a Petőfi szobortól indult, majd a menet a Margit-hídon át jutott el a Bem-szoborig. A műegyetemisták zárt sorokban, néma menetben a Duna-

¹⁶ Az 1956-os magyar forradalom – Történelmi olvasókönyv középiskolásoknak. (Szerk. Litván György.) Budapest 1991. 38. o.

¹⁷ Szokolczai Attila: Az 1956-os forradalom és szabadságharc. 1956-os Intézet, Budapest, 2001. 25. o.

¹⁸ Az 1956-os magyar forradalom – Történelmi olvasókönyv középiskolásoknak. i. m. 42. o.

¹⁹ A Petőfi Kör eredetileg Bessenyei Kör néven alakult meg 1954-ben. 1955–56 fordulóján hozzáfogtak egy valódi értelmiségi vitakör kialakításának. Petőfi neve forradalmasító és jelképes erővé vált a sztálinista pártidiktatúra elleni küzdelemben. A Kör rendezte szakmai vitákon együtt keresték a társadalmi válságból kivezető utat és egy szélesebb összefogás lehetőségét.

parton vonultak a Bem térre, ahonnan később a Kossuth térre vonuló, egyre radikálisabb követeléseket skandáló tüntetők egy része a Dózsa György útra indult, hogy ledöntse a Sztálin-szobrot, a másik része pedig a Rádió épületéhez ment, hogy beolvassa a tizenhat pontból álló követeléseit. A tüntetés átszakította a félelem gátjait. A reformista jelszavak is mind élesebbé váltak. „Rákosit a Dunába, Nagy Imrét a kormányba!” „Aki magyar velünk tart!” „Ruszkik haza!” – skandálta a Parlament előtt a már kétszázezer főre duzzadt tömeg. Ezrek gyülekeztek Budapest más pontjain is.

20 órakor Gerő Ernő – az MDP KV titkára – a Kossuth Rádióban elhangzó beszédében az események jellegét értékelve az alábbi fő megállapításokat tette: „Pártszervezetünk fegyelmezetten, teljes egységben lépjenek fel minden rendbontási kísérlettel, nacionalista kútmérgezéssel, provokációval szemben. Munkás elvtársak! Dolgozók! Nyíltan meg kell mondani: most arról van szó, szocialista demokráciát akarunk-e vagy burzsoá demokráciát? Arról van szó, a szocializmust akarjuk-e építeni országunkban, avagy részt ütni a szocializmus épületén s majd kaput nyitni a kapitalizmusnak? Arról van szó: megengeditek-e a munkásosztály hatalmának, a munkás-paraszt szövetségnek aláaknázását, vagy pedig öntudatosan, fegyelmezetten, teljes egységben egész dolgozó népünkkel együtt síkraszálltok a munkáshatalom, a szocializmus vívmányai védelmében?”²⁰

A Gerő-féle értékelés keltette negatív hatások és érzelmek ellensúlyozására – a pártvezetőség kérésére – a Parlamentnél beszédet tartó Nagy Imre sem volt képes. A tömegek által a vezetésbe visszakövetelt Nagy Imre a szocialista demokráciáért tüntető magyar ifjúságot a rend, a fegyelem megerősítésére szólította fel. Kijelentette, hogy az ifjúság jogos követeléseit meghallgatásra találtnak, a kormány és a párt vezetése nem késlekedik a további reformokkal. Kihangsúlyozta, hogy minden problémát a párton belül kell megoldani, majd fegyelmezett távozásra szólította fel a tömeget.²¹

Az események gyorsan követték egymást. Nagy Imre beszédével közel egyidőben a tüntetők ledöntötték a Sztálin-szobrot, a Rádió épületét védő államvédelmi erők tüzet nyitottak a még fegyvertelen tüntetőkre, Gerő Ernő és Hruscsov egyeztetését követően pedig a Magyarországon állomásozó szovjet csapatok fő erői megindultak Budapest felé.

A magyar hadsereg tevékenységével kapcsolatos, egymásnak sokszor szögesen elentmondó vélemények és értékelések alapján jogosan fogalmazódik meg a kérdés, hogy az október 23-i tüntetés méretétől megrettent állami és pártvezetés miért csak egy idegen hatalom, a Szovjetunió fegyveres erejére támaszkodhatott, miért nem bízott, miért nem bízhatott a hadsereg határozott fellépésében, mik voltak az okai, hogy ez az erő október 28-ig, a felkelés győzelméig nem vált a forradalom fegyveres erejévé és november 4-e után sem válhatott a forradalom vívmányainak hatékony védelmezőjévé.

Erről később a volt miniszterelnök, Hegedüs András többek között a következőket mondta: „Voltak olyan információk a Rádiónál, amit eltúloztak, hogy a magyar hadsereg a nemzeti felkelés hatására nem tanúsít ellenállást a fegyveres felkelőkkel szemben. Ezért akartak, a Kádár-csoport akart elsősorban, egy biztosabb bázist. Gerő maga pedig

²⁰ A forradalom hangja – Századvég füzetek 3. Magyarországi rádióadások 1956. október 23–november 9. (Szerk. Fellegi Tamás László, Gyekiczki András, Kövér László, Kövér Szilárd, Máté János, Orbán Viktor, Stumpf István, Varga Tamás, Weber Attila.) Budapest, 1989. (A továbbiakban: A forradalom hangja...) 23–26. o.

²¹ 1956 kézikönyve – I. k.: Kronológia. (Szerk. Hegedüs B. András, Kende Péter, Litván György, Rainer M. János.) 1956-os Intézet, Budapest, 1996. 77–78. o.

egy még biztosabbat akart: a szovjet hadsereget. Tehát itt egy kettős fedés is van, Gerő a szovjetben bízott, Kádár a munkásság és a partizánok felfegyverkezésében és Nagy Imre tulajdonképpen a nemzetibb, valamiféle nemzeti hadseregben. [...] Nem készült föl egy dologra a hadsereg [...] ez a nemzeti felkelés. Arra a tömeghangulatra, hogy 'aki magyar, az velünk tart'. Ennek a hadseregnek a tisztikara nagyon sokat adott arra, hogy magyar. És úgy gondolom, hogy a nemzeti felkelés mindenkit, kivétel nélkül mindenkit megzavart, engem is megzavart bizonyos értelemben [...]. Én úgy gondolom, hogy a fő ok az nem ez, hanem az, hogy az egész vezetés, kivétel nélkül mindenki, Nagy Imre is, etikai válságban volt. Nemrég volt a temetés, a Rajk és kivégzett társainak mondhatom talán, társainak a temetése. Ez szétmorzsolta az etikáját a vezetésnek. Nem tudott olyan döntést hozni, hogy támadjon a katonaság. Mert nem tudta, hogy egyszerűen van-e erkölcsi alapja erre. A vezetés erkölcsi alapjai mállottak el az előző hónapokban..."²²

Bár 1956. október 6-án, Rajk László²³ és társai, a koncepciók perek áldozatainak ünnepélyes újratemetése alkalmából a hadseregben bevezették a szigorított hadműveleti szolgálatot, de a kiadott intézkedést hamarosan visszavonták. Ezt követően a lengyel események hatására²⁴ október 20-án többek között az alábbi biztonsági rendszabályok bevezetését rendelték el.

Október 21-re Szücs Miklós ezredes, a hadműveleti csoportfőnök helyettese berendelte eligazításra a minisztériumba a budapesti helyőrségi körzetek parancsnokait, a Honvédelmi Minisztérium őrségét megerősítették egy szakasszal, a szállító zászlóaljnál és az Ezredes utcai garázsban 10-10 gépkocsivezető ügyeletet tartott, a HM főügyeletési szolgálat vezénylését felülvizsgálták, a következő hétre önállóan intézkedni képes parancsnokokat osztottak be szolgálatba, a karhatalmi rádió állandó készenlétét biztosították. A 7. esztergomi gépesített hadosztály parancsnokát berendelték eligazításra, illetve többek között arra is intézkedtek, hogy a minisztérium központi szerveinek vezetői és a hadseregparancsnok-helyettes Budapestet csak a miniszter vagy a vezérkar főnökének engedélyével hagyhatja el.

A vidéki helyőrségekben elrendelték a magasabbegységek parancsnokainak a tájékoztatását, az ügyelesek és ügyeletes alegységek ellenőrzését, és a magasabbegység- és egységparancsnokok is csak engedéllyel hagyhatták el helyőrségeiket. Külön intézkedtek Szeged, Pécs és Miskolc karhatalmi biztosítására, illetve a veszprémi ezred vezetésének megerősítésére. Előírták, hogy a helyőrségparancsnokok a helyi párt, tanács és belügyi szervekkel tartsanak szoros kapcsolatot.

²² A Hegedüs Andrással készített interjú a szerző birtokában.

²³ 1956. október 6-án Rajk László, Pálffy György, Szőnyi Tibor, Szalai András, október 13-án a kivégzett tábornokok: Sólyom László, Illy Gusztáv, Beleznay István, Révay Kálmán, Pórfy György és Korondy Béla, Horváth Hönigsberg Ottó rendőrtisztek újratemetése volt.

²⁴ 1956. június 28-án a lengyelországi Poznanban mintegy ötvenezer munkás vonult az utcára kenyeret és szabad választásokat követelve. A biztonsági erők fegyverrel verték szét a tüntetést, ötven halott, háromszáz sebesült maradt az utcákon, több mint háromszáz főt letartóztattak. 1958. október 8-án és 12-én a poznani zavargások több résztvevőjét börtönbüntetésre ítélték. Október 19-én a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottsága tagjai közé kooptálta W. Gomulkát és további három „titóistát”. Hruscsov vezetésével magas rangú szovjet küldöttség utazott azonnal Varsóba. A KB ülés félbeszakadt, de október 19–21-én a LEMP KB 8. plénuma, dacolva a szovjet fenyegetéssel, W. Gomulkát választotta meg újra első titkárnak. Október 20-án a szovjet vezetők elhagyták a lengyel fővárost. Gomulka a KB ülésen síkra szállt a szocialista országok teljes függetlensége mellett, és beszédében védelmébe vette a poznani munkásokat.

Intézkedtek a fegyver-, lőszer- és robbanóanyag-raktárak ellenőrzésére is, és elrendelték, hogy a vadászpilóták nem hagyhatják el a helyőrségeiket.²⁵ A fenti intézkedéseket még minden szinten végre sem hajthatták, amikor a biztonsági rendszabályokkal kapcsolatos utasítást – nem kell „felesleges pánikot kelteni” indoklással – visszavonták.

A tüntetés során elemi erővel felszínre törő elégedetlenség, a gyökeres társadalmi változások útjában álló erők elleni mérhetetlen gyűlölet a hadsereget is váratlanul érte. A hadsereg tisztjei a társadalmat feszítő ellentmondásokat megismerve, lelkes támogatóivá váltak a nép többségének elégedetlenségét kifejező, követeléseit megfogalmazó mozgalmaknak.

Október 22-én Budapesten a katonai akadémiák, a tiszti iskolák küldöttei megjelentek az egyetemi gyűléseken, felvették a kapcsolatot az egyetemi ifjúság tüntetést szervező vezetőivel, és elfogadták a pontokba szedett követeléseket. A katonai akadémiák felhívását eljuttatták az egyetemre, ahol a gyűléseken nagy lelkesedéssel felolvasták a határozatot. Ekkor született meg a jelszó: „Velünk van a hadsereg!”

Ezzel egyidőben a Zrínyi Akadémián, már hasonlóképpen követelték a párt és a hadsereg egyes vezetőinek a leváltását, felvetették a szovjet csapatok itt-tartózkodásának a kérdését, és követelték az egyenruha megváltoztatását is. A Zrínyi Katonai Akadémia és a Petőfi Politikai Katonai Akadémia küldöttei táviratot küldtek a lengyel Katonai Akadémiának, melyben a Lengyelországban zajló változásokkal kapcsolatos együttérzésüket fejezték ki.

A hadsereg vezetői nem ismerték fel az országban lejátszódó folyamatok és mozgalmak célját és jelentőségét, s nem tartottak a helyzet robbanásszerű változásától. A tüntetésekkel kapcsolatos jelzéseket nem vették komolyan, az aggodalmaskodókat rémlátással vádolták, és 23-án délután olyan döntést hoztak, hogy a hadsereg, ha szervezeten nem is vesz részt a felvonuláson, egyénileg helyes, ha a katonák részt vesznek a tüntetésen és segítenek a tömeg megnyugtatózásában.

Az, hogy a hadsereg új állománytábláját és az átszervezéssel kapcsolatos végrehajtási utasítást a hadsereg vezérkari főnöke, Tóth Lajos vezérőrnagy szeptember 26-án hagyta jóvá, nem támasztja alá azokat a vélekedéseket, melyek szerint a kormányellenes megmozdulás kitörése a legfelső politikai vezetés bizonyos köreit nem érte váratlanul.

A teljes átszervezés állapotában lévő hadsereg – mint az a későbbiekből is kiderül – még egységes, határozott vezetés esetén sem volt alkalmazható bizonyos korlátozások nélkül. Ha a felső vezetés erre a helyzetre számított volna, nem hagyta volna jóvá a hadsereg őszi átszervezésével kapcsolatos terveket, és a hadsereg vezetése sem október 24-re hívta volna össze – az éves értékelő és feladatszabó – értekezletre a Néphadsereg magasabb beosztású parancsnokait.

Október 23-án még délután sem rendeltek el az előző napokhoz hasonló készültséget, a tisztekkel leadatták szolgálati fegyvereiket, és csak a késő délutáni órákban rendeltek be a Honvédelmi Minisztériumba néhány fontosabb beosztású vezetőt.

²⁵ HL 56-os gyűjtemény, 8. ö. e. 124–125. o.

A szovjet csapatok „segítségül” hívásával párhuzamosan riadót rendeltek el a Honvédelmi Minisztérium állománya és a Magyar Néphadsereg csapatai részére is. A Vezérkar főnökének első – a 6. hadtest szervezetét érintő – intézkedése az volt, hogy a 7. gépesített hadosztályt, valamint a hadtestközvetlen alakulatok közé tartozó 34. tüzérezredet kivette a hadtest alárendeltségéből. A hadosztály állományából Budapestre rendelték a piliscsabai 8. gépesített ezredet, az aszódi 15. gépesített ezredet, az egri 6. gépesített ezredet, az esztergomi 33. harckocsiezredet, az 51. légvédelmi tüzérosztályt, a hadosztály híradó-zászlóalját és 34. tüzérezredet.²⁶

A 7. gépesített hadosztály alárendeltjei közül a riadót elsőként a piliscsabai 8. gépesített ezrednek rendelték el. A Vezérkar főnöke az ezrednek parancsként megszabta, hogy hajtsanak végre menetet Budapestre, ahol közelítsék meg a Bródy Sándor utcában lévő Rádió épületét, és annak környékét tisztítsák meg a tüntetőktől, és fegyverhasználat nélkül akadályozzák meg a Rádió elfoglalását. Az ezred a menetet két lépcsőben hajtotta végre. Az első lépcsőben menetelő erők kijutottak a Rádió épületéhez.

Az ezred második lépcsőjében menetelő 3. zászlóalj 23-án éjjel körül érkezett az Asztoria Szállóhoz, ahol a jelentés szerint a tüntetők „lefegyverezték őket”. Az alegységből megmaradt 68 fő a Honvédelmi Minisztériumhoz vonult, és a továbbiakban részt vett a minisztérium épületének őrzésében, védelmében. Az itt történtekről jelentésükben így számoltak be:

„1956. október 24-én 07.30-kor a Szikra nyomda felől kb. 8-900 fős tüntető csoport közeledett a HM Néphadsereg tér felőli bejáratához, s ezt megelőzően kb. 10 perccel előtte 15 hk. [harckocsi] és 15 pc.gk. [páncélgépkocsi] érkezett a HM megerősítésére szovjet részről. A tömeg megtámadta a szovjet harckocsikat, mire a szovjet egység egy szovjet vörögy. [vezérőrnagy] parancsára tüzet nyitott. A tűzharc lefolyása után B. szds. [százados] az összes sebesültet és halottat elszállíttatta az utcáról. A 3. zj. [zászlóalj] részéről egy halott és egy sebesült volt [...]”

A 3. zj. október 24-én egész nap a HM védelmében vett részt, és a Stollár Béla, Balaton, Honvéd utcákban lévő orvlövészek ellen szovjet egységekkel együttműködve folytatott tűzharcot, majd házkutatások során foglyul ejtették, vagy megsemmisítették az orvlövészeket abból a célból, hogy a HM épület védelme kívülről is biztosítva legyen. Ez a harcselekmény okt. 25-én 11.00-kor fejeződött be.”²⁷

Az ezred Rádiónál lévő része október 25-én hajnalban parancsot kapott a Rádió épületének visszafoglalására. A feladatot az ezred a szovjet csapatokkal együttműködésben „kisebb harcok árán” végrehajtotta. Ezt követően a Rádió épületének őrzésével egyidőben a VIII. kerületben hajtottak végre őrzési és járőrözési feladatokat.

Az aszódi 15. gépesített ezred 1. zászlóalját – 250 főt – a riadó végrehajtását követően 22 óra 30 perckor azzal a feladattal rendelték Budapestre, hogy a Parlament előtt tüntető tömeget oszlassa szét. Mivel a Parlamentnél már senkit sem találtak, Bata István vezérezredes a Timót utcai honvédségi fegyverraktár védelmére rendelte ki ezt az alegy-

²⁶ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 4. o.

²⁷ Uo. 410–411. o.

séget. Az ezred parancsnoka a parancsról és a későbbiekben történeteikről jelentésében az alábbiakat írta: október 23-án „23.45-kor Bata Istvántól azt a parancsot kaptam, hogy az 1. zászlóaljjal menjek ki a Timót utcai fegyverszertárt megvédeni, [mert] tudósa szerint ott már harcok folytak. Azonban azt is mondták, hogy a fegyvereket ne töltessem be, mert a népre nem kell lőni. Látván a kritikus helyzetet az utcán, elindulás előtt kiadtam a parancsot az összes fegyverek betöltésére.”²⁸ Október 27-én „kiadtam a védelmi intézkedést, melyet azzal támasztottam alá, hogy aki nem hajtja végre a parancsaimat főbe lövtem. Így a szertárnak a védelme továbbra is szilárd maradt, egészen addig, amíg a Nagy Imre kormány október 30-án kiadott intézkedéseire már fegyvert szállítottak el a szertárból.”²⁹

Az aszódi ezred 2. zászlóalja parancs szerint a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiára vonult be. Az érkezésük utáni eseményekről az ezred jelentésében így számoltak be: „az Akadémia tisztjeinek egy része körbefogta a katonákat, és arra buzdították őket, hogy tagadják meg a parancsot, ne lőjenek a népre, hanem menjenek az ÁVH-sok ellen a Stúdióhoz.”³⁰ Ezek után a zászlóaljat – három „téves” kirendelés után – az MDP Országos Központjához vezényelték. Ezen a napon már a negyedik helyre érkeztek. „A Pártközpontból a HM-be továbbították a zj-at [zászlóaljat]. A miniszter utasítására útba indultunk a Vörös Csillag nyomda elfoglalására – olvasható az alakulat jelentésében –, melyet a felkelőktől kell visszafoglalni. A HM beosztott tisztjei közül kértünk egy főt, aki az odavezető utat megmutatja. Sajnos erre senki nem vállalkozott. Ettől függetlenül elindultak és a Nagy Ignác utcában a felkelők megtámadták a zj-t [zászlóaljat]. [...] A tűzharc során az egység fele visszavonult, másik fele kb. 100 fő elfoglalta a Vörös Csillag nyomdát, ahova benyomulva, nagy csodálkozással látták, hogy a nyomdát a rendőrség és ÁVH-sok tartják megszállva.”³¹

A 7. gépesített hadosztály alárendeltségébe tartozó egri 6. gépesített ezred is két lépcsőben érkezett a Zrínyi Akadémiára, Budapestre. Az elsőként beérkező erőket innen a Honvédelmi Minisztériumba rendelték. Ennek a zászlóaljnak az egyik része a minisztérium őrzésében vett részt, míg a másik részét hasonló célból a Vörös Csillag nyomdához rendelték. Az ezred második lépcsőjéből 50 fő – az Akadémiára való érkezése után – az V. kerületi Tanács és a Rendőrkapitányság épületének a védelmében vett részt, és a parancs szerint ellenőrzésük alá vonták az Engels téri MÁVAUT állomást is.³² Ez utóbbi zászlóalj Akadémián maradt részét október 27-én besorolták a Corvin közli csoportok ellen induló magyar erőkbe.

Az esztergomi 33. harckocsiezred és a vele együtt menetelő 51. légvédelmi tüzérsztály erői – 52 harckocsival – 24-én hajnali 4 órakor érkeztek a fővárosba. Első feladatuk az Árpád- és a Margit-híd megszállása, biztosítása volt. Egy harckocsiszakasszal részt vettek a Honvédelmi Minisztérium védelmében. Később a Jászai Mari térről rendelték ki a harckocsikat főleg biztosítási és szállítási feladatok végrehajtására. Több esetben – a

²⁸ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ő. e. 420. o.

²⁹ Uo. 422. o.

³⁰ Uo. 422. o.

³¹ Uo. 423. o.

³² Uo. 431. o.

Nyugati pályaudvarnál, a Marx téren, a Kilián laktanyánál, Csepelen stb. – vettek részt kisebb harcokcsialegységek tömegosztatásban és más támadó jellegű harcfeleletben.

Az egyik feladat végrehajtásáról az ezred jelentésében az alábbiak olvashatóak:

Október 25-én az ezred „2 hk-val [harckocsival] biztosította, hogy teher gk-k [gépkocsik] löszert vigyenek a VI., a XIII. és a VIII. [kerületi] pártbizottságokhoz. A feladat végrehajtása után visszatért a BM-hez [az Országos Rendörkapitánysághoz]. Kb. 11.00-kor a Jászai Mari tér és környékén lévő bérházakból ellenforradalmi elemek sorozatlövő fegyverekkel tüzeltek a szovjet erőkre, majd pár perc után az ott lévő magyar csapatokra is tüzet nyitottak. A 7. g. ho. pk. [gépesített hadosztály parancsnoka] parancsára az ott lévő magyar erők a tüzet viszonozták, mintegy 40 perces tűzharc fejlődött ki.

A tűzharc befejezése után a környező házakat az itt lévő erők átfésülték, és mintegy 20-30 főre becsülhető gyanús személyt előállítottak, ezeknél fegyvert és löszert találtak.”³³ Az ezred alegységei október 25-től a fontosabb útsomópontok lezárását hajtották végre.

Október 24-én Budapesten a Magyar Néphadsereg kötelékébe tartozó erők – kb. 6500 fő – három hullámban kerültek bevetésre. Az első hullámban 5 katonai és 9 polgári objektum megvédése, visszafoglalása érdekében 23 alkalommal, összesen 2429 fő lett kiküldve. A második bevetés alatt 5 katonai és 8 polgári objektumhoz 16 alkalommal összesen 2361 fő lett kiküldve. A harmadik hullámban – 3 katonai és 3 polgári objektumhoz – kirendelt erők létszáma 389 fő volt. Az ez idő alatt rendelkezésre álló tartalék 100 és 400 fő között mozgott. A hadsereg alakulatai 24-én reggeltől 25-én reggelig 360 főt, köztük 87 fegyverest fogtak el.³⁴

Ebben az időszakban a pártvezetés által felállított Katonai Bizottság – a testület tevékenységével később részletesebben foglalkozom – törekedett a hadsereg karhatalmi alkalmazására, megpróbálta felfegyverezni a kommunistákat és a munkásokat, megszervezni és biztosítani az együttműködést a magyar és szovjet csapatok között.

A Honvédelmi Minisztérium által kivezényelt, Budapesten lévő vagy Budapestre a közeli helyőrségekről – Piliscsaba, Aszód – felrendelt katonai alakulatoknak kezdetben nem osztották ki a löszert, és megtiltották a fegyverhasználatot. A több hullámban, így bevetett magyar katonai erők nem voltak képesek a fegyveres harc terjedésének megakadályozására, szinte feloldódtak a tömegben, és fegyvereik átadásával, esetleg átállással segítettek vagy passzívan szemlélték a Rádió épületének elfoglalását, a Budapestre beérkező szovjet csapatok elleni harc megkezdését.

A hadsereg morális helyzete, a néphez való szoros kötődéséből fakadó, az első perctől nyilvánvalóvá vált belső meghasonlottsága a felkelők elleni tömeges bevetést nem tette lehetővé. A politikai és a katonai vezetés nem lehetett bizonyos abban, hogy a csapatok végrehajtják a parancsokat. Mindez a felső vezetés részére egyértelművé tette: a Magyar Néphadsereggel szembeni bizalmatlansága megalapozott volt, és a rendőrség erői dezorganizálódása után az általuk ellenforradalminak értékelt megmozdulás leverésében a belső karhatalom erőin túl elsősorban a szovjet hadsereg fegyvereire támaszkodhat.

³³ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 447. o.

³⁴ HL 1956-os gyűjtemény, 8. ö. e. 131., 134., 144., 145., 150. o.

Mint látható, a Honvédelmi Minisztérium teljesen tájékozatlan volt a kialakult helyzetről. A Budapestre beérkező csapatokat minden ellenőrzés nélkül kirendelték, de a honvédség vezetői az alárendeltek részére semmiféle tájékoztatást, határozott utasítást nem adtak. „Hallgassa a rádiót, abból mindent megtud”, „cselekedjék a helyzettől függően és belátása szerint” – ismételtették az utasítást kérőknek.

A Rádióban elhangzott közlemények, utasítások nem hogy könnyítették, hanem tovább nehezítették a parancsnokok helyzetét. Erre példa, hogy bár október 24-én 4 óra 30 perckor a Kossuth Rádióban beolvasott minisztertanácsi közleményben megtörtént a kijárási és gyülekezési tilalom kihirdetése és a „karhatalmi szervek utasítást kaptak, hogy a rendelet megszegőivel a törvény teljes szigorával lépjenek fel”, de ezt az intézkedést a belügyminiszter két óra múlva fel is oldotta, azzal a megkötéssel, hogy mivel a „fosztogató ellenforradalmi csoportoktól való tisztogató még folyik, 9 óráig csak feltétlenül használatlan ügyben közlekedjenek az utcán”. A politikai és katonai vezetés abszolút tájékozatlanságára vall, hogy elképzelésük szerint a fegyveres felkelés leverése 9 óráig befejeződött volna.

Ugyanezen a napon – 8 óra 45 perckor – kihirdették a rögtönítélő bíraskodás bevezetéséről szóló határozatot, mely szerint „a népköztársaság megdöntésére irányuló cselekmények, lázadás, lázadásra való felbujtás, felhívás és szövetkezés, gyilkosság, emberölés, gyújtogatás, robbantószerkek tartása vagy ezek felhasználásával elkövetett bűncselekmény, a közveszélyi bűncselekmények, a hatóság elleni erőszak, az engedély nélküli fegyvertartás [...] bűncselekményeket halállal kell büntetni.”

Nem egészen 4 óra múlva Nagy Imre a magyar néphez intézett szövegében már arról szólt, hogy akik 14 óráig megszüntetik a harcot és leteszik a fegyvert, mentesülnek a státiális eljárás alól. A határidőt 14 óra 8 perckor 18 órára módosították. Ez a magatartás tovább erősítette a parancsnoki kar amúgy is nagy bizonytalanságát, hozzájárult a hadsereg bomlásához. Az első napokban a parancsnokok többsége megszervezte a laktanyák, más objektumok védelmét, megerősítették az őrségeket, járőröket szerveztek, a főútvonalak lezárására intézkedtek, felvették a kapcsolatot a közigazgatási, rendészeti és politikai vezető szervekkel. A magasabbparancsnokságok a törzsbe beosztott tisztek egy részét a csapatokhoz küldték a parancsnokok segítségére.

Tyihonov³⁵ altábornagy, szovjet főtanácsadó a Katonai Bizottságnak újabb magyar hadosztályok Budapestre rendelését javasolta. Mivel várható volt, hogy a felkelés a vidéki városokra is áttérjed, a javaslat végrehajtása érdekében nem történt semmi.

Budapesten a telefonvonalak lehallgatásából származó sok hír és vaklármá valóságos káoszt idézett elő a katonai vezetésben, ami a csapatok további elaprózását, rángatását eredményezte, ugyanakkor a fontosabb fegyveres gócok felszámolása érdekében nem történt semmi intézkedés.

A parancsnokok tájékozódását nehezítette 25-én az is, hogy a minisztertanácsnak a Rádióban 6 óra 23 perckor felolvasott közleményében – nem tudni kiknek a megtévesztése céljából – az hangzott el, hogy „a hadsereg, az államvédelmi erők, a fegyveres mun-

³⁵ M. F. Tyihonov altábornagy, Bata István honvédelmi miniszter katonai „főtanácsadója”.

kásorségek és a szovjet csapatok segítségével október 25-ére virradó éjszaka az ellenforradalmi puccskísérletet felszámolták. Az ellenforradalmi erők szét vannak verve”.³⁶

Ennek ellentmond az, hogy három óra múlva Bata István – ugyancsak a Rádióban beolvasott utasításában – megparancsolta, hogy a néphadsereg katonái „fokozott aktivitással és teljes határozottsággal ma délig végleg számolják fel a fővárosunkban még feltalálható ellenforradalmi erőket”.³⁷

Tovább bonyolította a helyzetet, hogy Tóth Lajos vezérőrnagy, a Vezérkar főnöke 14 órakor kiadott távmondatában a csapatok tevékenységét – a miniszter utasításával ellentétben – úgy szabályozta, hogy „ha megtámadná a laktanyát, szólítsák fel a tömeget távozásra, és csak abban az esetben löjenek, ha fegyverrel támadnak”.³⁸ Ebben a parancsban már szó sincs aktív harctevékenységről.

A legfelső vezetés – csapatokra is ható – megosztottságáról árulkodik, hogy amíg Kádár János az MDP első embere október 25-én 15 órakor elhangzó beszédében azt jelenti ki, hogy „a népköztársaságunk államhatalma ellen irányuló fegyveres támadást minden lehetséges eszközzel vissza kell verni”,³⁹ addig a közvetlenül utána megszólaló Nagy Imre már a követelések – pl. a szovjet csapatok kivonása – egy részének teljesíthetőségéről beszél, és ismételten a kormány megbékülési szándékát kifejező amnesztiára és annak megvalósítására helyezi a hangsúlyt.⁴⁰

A Magyar Néphadsereg alakulataival kapcsolatban még ma is tartja magát az a felfogás, hogy a forradalom időszakában teljes mértékben magukra maradtak, a csapatok semmilyen parancsot, utasítást nem kaptak. A már eddig leírtakból is kiderül, hogy ez az állítás nehezen tartható. A hadsereg tevékenységét ezekben a napokban is meghatározták az átfogó, általános érvényű parancsok. A probléma gyökere ott húzódik, hogy az általános parancsoknak a konkrét helyzethez és körülményekhez való igazítása nagyon nagy gondot jelentett. A valós problémák megoldásában az egység-, magasabbegység-parancsnokok az esetek többségében szolgálati elöljáróiktól nem kaptak segítséget.

Az egyszemélyi döntésben automatikusan meg kell, hogy jelenjen az egyszemélyi felelősség is. Ezt a felelősséget sokan nem vállalták.

Az első csapatok kirendelése – október 23-án – Tóth és Kovács vezérőrnagyok parancsára a miniszteri iroda főnökének három irodahelységéből lett irányítva, majd Szücs Miklós többszöri javaslatára október 24-én este a törzs a hadműveleti csoportfőnökség elhelyezési körletébe települt át. 24-én estig Szücs ezredes több alkalommal tiszteket rendelt ki gépkocsival a városba, hogy állapítsák meg mi történt, majd az így összegzett adatok alapján tájékoztatta a minisztert a helyzetről.⁴¹

A hadműveleti csoportfőnökség munkarendje 24-e után a következőképpen alakult. A Budapesten lévő és a fővárosba felrendelt alakulatok – tiszti iskolák és akadémiák, a 8., 15., 12., 6. gépesített ezredek és a 33. harcokoszied – felé dolgozó irányítisztek telefo-

³⁶ A forradalom hangja... 63. o.

³⁷ Uo. 67. o.

³⁸ HL 1956-os gyűjtemény, 8. ö. e. 154. o.

³⁹ A forradalom hangja... 71–72. o.

⁴⁰ Uo. 72. o.

⁴¹ Történeti Hivatal (a továbbiakban: TH) V-150 005/5 Szücs Miklós önvallomása, 321. o.

non jelentkeztek a tanintézetek és az alakulatok parancsnokainál, bekérték a harcértéket, tájékoztatást kértek a helyzetről és Szücs ezredes nevében intézkedtek a járőrszolgálat bevezetésére, a jelentések rendszeres megtételére. Az irányítisztek az alakulataik helyzetét és harcértékét térképen tartották nyilván.

Szücs ezredes az irányítiszi csoporton kívül egy nyilvántartó csoportot is létrehozott, mely csoportnak az volt a feladata, hogy az irányítisztek által szolgáltatott adatok alapján a budapesti helyzetről összesített nyilvántartást készítsenek és vezessenek.

Október 25-én Szücs ezredes egy információs csoportot is szervezett. Eddig az időpontig a befutó jelentéseket legtöbbször ő maga – néhány alkalommal Kovács István vezérőrnagy – vette, és Szücs volt az, aki a szükséges intézkedéseket kiadta, vagy a szomszédos irodákban települt szovjet törzshöz szaladt, hogy ők rendeljenek ki az általa megadott helyre csapatokat. Október 25-e után a befutó jelentések száma ezt a fajta munkarendet nem tette lehetővé, ezért a munka úgy módosult, hogy a jelentéseket az információs csoport vette, majd azok valódiságának ellenőrzése után eljuttatta Szücs Miklóshoz, távollétében Ferenczi ezredeshez, akik intézkedtek a csapatok kirendelésére, illetve kérték a szovjet csapatok segítségét. Ebbe a munkába néha Kovács István vezérőrnagy is bekapcsolódott. A vidéki helyzet nyilvántartásával szintén egy tiszt lett megbízva.⁴²

Szücs Miklós később úgy emlékezett, hogy a Honvédelmi Minisztérium munkáját senki sem irányította. A „fegyvernemi parancsnokokat és a csf-öket [csoportfőnököket] egyetlen egyszer sem tájékoztatták a helyzetről és feladatokat sem szabtak részükre. A HM-ben a legtöbb helyen a tisztek tétlenül ültek, vagy egyszerűen hazamentek. Ezenkívül semmiféle pártpolitikai munka sem volt a HM-ben [...] Véleményem szerint ezen a téren komoly mulasztást követett el a miniszter, a VKF és a Politikai Csoportfőnök”⁴³ – írta önvallomásában 1957. február 15-én.

A fontosabb intézkedéseket Szücs ezredes nem bízta az irányítisztekre, hanem a felkelők elleni harcra vonatkozó parancsokat személyesen adta ki. Félóránként, óránként hívta telefonon az általa legfontosabbnak tartott körzetek parancsnokait, Márton András ezredest,⁴⁴ Kovács Imre vezérőrnagyot, de gyakran lépett kapcsolatba Lázár ezredessel – a Dózsa Tiszti Iskola parancsnokával és Békási Sándor ezredessel a VK Közlekedési Osztálya vezetőjével. Békásin keresztül például a vonaton Budapestre utazó felkelők lefogására adott ki intézkedéseket. Szücs Miklós még október 25-én intézkedett a Budapestre bevezető 20 legfontosabb útvonal lezárására. Oda 1-2 harckocsit, lövészalegységet és rendőröket állítottak fel. A cél a fegyveresek ki- és bejutásának a megakadályozása, a röpcédulák elvétele volt.

Az időközben Budapestre érkező újabb alakulatokat – például a pontonos 12. dandárt és a 12. gépesített ezredet – a vezetés megkönnyítése érdekében a két „legfontosabb” körzet parancsnokának – Márton András ezredesnek és Kovács Imre vezérőrnagynak – az alárendeltségébe rendelték. Ezt követően ezen alakulatok felé csak a körzetparancsnokon keresztül intézkedtek.⁴⁵

⁴² TH V-150 005/5 Szücs Miklós önvallomása, 322. o.

⁴³ Uo. 323. o.

⁴⁴ A karhatalmi terv szerint ennek a körzetnek a parancsnoka a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnokának tanulmányi helyettese volt.

⁴⁵ TH V-150 005/5 Szücs Miklós önvallomása, 323–324. o.

Szücs Miklós véleménye szerint a Budapestre felrendelt csapatok elegendőek lettek volna ahhoz, hogy a szovjet csapatokkal együtt a feladataikat végrehajtsák. „Nem tudok egyetlen olyan esetről sem – állította kihallgatása során –, amikor valahova katonai erő ki- rendelését kérték [...] ne rendeltünk volna ki katonai alakulatokat, vagy ha nem volt ele- gendő – főleg ha harcokcsik kellettek – ne fordultunk volna a szovjet alakulatokhoz segít- ségért, akik, amikor rendelkezésükre állt, küldtek csapatokat. [...] nem tudok olyan esetről, hogy katonai alakulatok ezen idő alatt megtagadtak volna parancsot, vagy vonakodtak vol- na azt végrehajtani. A hadsereg döntő többsége ez idő alatt becsülettel harcolt.”⁴⁶

Október 25-én a Budapesten lévő 7400 katonából 4638 fő, 65 helyen hajtott végre feladatot. A kirendelt állomány zöme párt, állami vagy katonai objektum védelmét látta el. Kisebb rész járőrszolgálatban volt, de voltak olyan alegységek is, amelyek önállóan vagy a szovjet csapatokkal együttműködve harc feladat végrehajtására kaptak parancsot. A magyar harcoló alakulatok közül a fővárosban tevékenykedett négy – 6., 8., 12. és 15. – gépesített és egy – a 33. közepes – harcokcsiezred. Az alakulatok feltöltöttségére jel- lemző, hogy a fenti 5 ezred Budapesten lévő erőinek a létszáma alig haladta meg a 2000 főt. A fővárosba felrendelt alakulatok közül, még a 37. pontonos dandár, valamint a Dó- zsa Lövész és Páncélos Tiszti Iskola képviselt jelentős erőt. (704 és 773 fő.) Az itt lévő katonaállomány fele régi elavult puskával volt felszerelve. Ebben az időszakban Buda- pesten 64 magyar harcokcsi hajtott végre harc feladatot.

Október 25-én kiadott parancsában Bata István vezérezredes, honvédelmi miniszter a helyzetet az alábbiak szerint értékelte:

„Szervezett ellenforradalmi erők az október 23-i diákl felvonulást felhasználva, népel- lenes céljaik érdekében hazánk fővárosában kísérletet tettek fegyveres erővel megdönté- ni a népi hatalmunkat.

A Magyar Néphadsereg honvédjei, tiszt helyettesei és tisztjei az ellenforradalmi cső- cselék megmozdulásának letörésére vívott október 24-i harcokban becsülettel helytáll- tak. Bebizonyították, hogy a legnehezebb időkben is hűséges védelmezői a munkásosz- tály vezette nép hatalmának, a proletárdiktatúrának.

E nap harcaiban súlyos veszteséget okoztak az ellenforradalmi bandáknak, számos foglyot ejtettek, eredményesen védelmezték fővárosunk lakosságát a pusztításokkal, a rablásokkal szemben. Önfeláldozó harcaikkal, a belügyi karhatalmi szervek és a testvéri szovjet hadsereg egységeivel együtt biztosították népi demokráciánk vívmányainak, népi hatalmunk megőrzését...”⁴⁷

A miniszter a hadsereg elé, ugyanebben a parancsban, a következő feladatokat állította:

„Megparancsolom:

Néphadseregünk katonái fokozott aktivitással és teljes határozottsággal (csüörtökön) délig végleg számolják fel a fővárosunkban még feltalálható ellenforradalmi erőket.

Biztosítsák a teljes rendet és nyugalmat, békés építómunkánk menetét fővárosunkban.

Néphadseregünk minden katonája teljes képességgel biztosítsa a szolgálat ellátását, és akadályozzon meg minden hasonló ellenforradalmi akciót...”⁴⁸

⁴⁶ TH V-150 005/5 Szücs Miklós önvallomása, 324–325. o.

⁴⁷ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 7–8. o.

⁴⁸ Uo.

A miniszter elismerését fejezte ki a néphadsereg, a belügyi szervek és a „testvéri szovjet hadsereg minden katonájának, aki a harcokban részt vett”.⁴⁹

Október 26-án hajnalban a csapatokhoz távirat érkezett, melyben a honvédelmi miniszter, Bata István vezérezredes a helyzet értékelését követően az alábbi parancsot adta:

„Megparancsolom:

1. Fokozott éberséggel lássák el a szolgálatot!
2. Erősítsék a politikai felvilágosító munkát, tudatosítsák, hogy a harc az ellenforradalmi banditák részéről a népi hatalom ellen folyik!
3. Akadályozzanak meg minden rendbontást a helyőrségben, védjék meg a fontosabb objektumokat a garázdálkodástól!
4. Tartóztassanak fel minden Budapestre és Budapestről közlekedő gépkocsit, amennyiben fegyvert, lőszert vagy ellenséges röpcédulát szállít, vegyék birtokukba, a gépkocsi utasait vegyék őrizetbe!
5. Fokozzák a felderítést az ellenséges tevékenységgel szemben!
6. Szigorítsák meg a fegyelmet, biztosítsák, hogy minden körülmények között végrehajtsák előjáróik a párt és a kormány parancsait!”⁵⁰

Október 27-én Bata István aláírásával újabb intézkedés érkezett a helyőrségparancsnokok részére. A miniszter – leváltását megelőzően kiadott utolsó – parancsában az alábbiak olvashatóak:

„Erősítse meg a legfontosabb objektumok őrzését, lőszer és fegyverraktárakat, Pártbizottságot, Tanácsot, Postát stb! A Pártbizottságot ha szükséges a laktanyában kell elhelyezni!

A helyőrségbe vezető utakat ellenőrzés alatt kell tartani!

A helyőrségen belül a Rendőrséggel és a megbízható munkásokkal együtt járőrözést kell folytatni! Idegeneket igazoltatni kell! A gyanús elemeket, fegyveres embereket le kell tartóztatni! Gyülekezéseket fel kell oszlatni! A fegyveres ellenállókat meg kell semmisíteni! A helyi vasútállomásokon áthaladó teherforgalmat ellenőrizni kell, a személyi forgalom tilos!

Helyben a katonai rendet minden eszközzel fenn kell tartani! A helyőrségparancsnok erős tartalékkal rendelkezzen!”⁵¹

A pártbizottságoknak – szükség esetén – a laktanyákba való beköltöztetésére vonatkozó parancssal kapcsolatban kiemelő, hogy a hadsereg alakulatai – egy-két esettől eltekintve – a helyőrségekben működő pártszervezetekkel nem léptek kapcsolatba, így azok az alakulatok életébe, tevékenységébe, karhatalmi célú felhasználásába csak nagyon ritkán avatkoztak be.

Janza Károly altábornagy, a Bata István helyébe lépő új honvédelmi miniszter október 27-én kiadott első parancsában az alábbi feladatok végrehajtására intézkedett:

„Megparancsolom:

1. A fegyveres csoportok ellen bevetett katonai egységek szünet nélkül folytassák azok megsemmisítését és a rend helyreállítását.

⁴⁹ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 7–8. o.

⁵⁰ Uo. 498–499. o.

⁵¹ Uo. 14. o.

2. A riadókészültségben lévő csapatok fokozzák éberségüket, készüljenek fel harci feladat végrehajtására.

3. Az eddig kiadott parancsok érvényben vannak.”⁵²

Bár Janza Károly altábornagy első miniszteri parancsában jelzi, hogy a hivatalba lépését megelőzően kiadott parancsok érvényben vannak, egy sor addig kiadott intézkedés ebben az utasításban hangsúlyosan nem jelenik meg.

Nem ismétli meg Bata István parancsainak a helyőrségek rendje mindenáron való biztosítására vonatkozó részeit, sőt a fegyveres harcokban részt nem vevő alakulatok tevékenységét – Bata aktív rendteremtésre vonatkozó parancsaival ellentétben – a riadókészültség fenntartására, ezen belül az éberség fokozására, a felkészülésre korlátozza. Ez a parancs hangnemében és tartalmában a Tóth Lajos vezérőrnagy által október 25-én délután kiadott – a hadsereg tevékenységét elsősorban a katonai objektumokat ért fegyveres, hangsúlyozom: fegyveres támadás visszaverésére korlátozó – parancsához állt közelebb.

Miután az őrzésre kijelölt objektumok száma nőtt, illetve egyre több alakulatot rendelték Budapestre, ezért Szücs Miklós ezredes a hadművelleti csoportfőnökség munkarendjén – Zólmay és Ferenczi ezredesek – javaslatára bizonyos változtatásokat hajtott végre. A korábban kialakított munkacsoportok – információs, irányítási, vidéki helyzet nyilvántartó – tovább működtek, de Budapestet október 27-én 16 vagy 18 körzetre osztották, amely körzetek élére parancsnokokat neveztek ki. A körzetparancsnokok feladatát a megbízó okmányban határozták meg. Alárendeltségükbe kerültek az ott lévő alakulatok, és felelősek voltak a körzetükben bekövetkezett minden eseményért.⁵³

A körzetparancsnokok részére ezen a napon kiadott utasítás többek között az alábbiakat tartalmazta:

„Az ellenforradalmi csoportok szervezett ellenállásának letörése után most a főváros területének átfésülése következik. Az átfésülés körzetenként, a kijelölt körzetparancsnokok terve és parancsa szerint történik.

A feladat végrehajtását úgy készítse elő, hogy a körzet átfésülését és a rendfenntartást 1956. 10. 27. 15.00-kor megkezdhesse és azt a továbbiakban folyamatosan végezze [...] A rendelkezésre álló erőkből képezzen megfelelő tartalékokat. Az épületet biztosító csoportok létszámát a feltétlenül szükséges erőre csökkentse. A személyi állomány fennmaradó részéből szervezze meg a járőrszolgálatot. 15.00-kor a járőrök már az utcán legyenek [...]

A körzetben működő szovjet csapatok pk-val [parancsnokával] vegye fel az összeköttetést – összekötő tiszttel – a kapott feladatról őt tájékoztassa és az együttműködést vele szervezze meg [...]

A házakban tartózkodó személyeket a lakónévjegyzék alapján kell ellenőrizni. Elfogadható ok nélkül a lakásokban, padláson, pincében tartózkodó gyanús elemeket le kell tartóztatni [...] Az épületekben elkobzott vagy az utcán előtalált fegyvert, lőszert, katonai felszerelést a saját elhelyezési körletében gyűjtse össze. Az elfogott vagy letartóztatott személyeket a legközelebbi rendőrségnek kell átadni [...]

Vegye fel a kapcsolatot a körzetben működő pártszervezettel és közösen kezdjék meg az üzemi őrségek megszervezését. Nyújtson segítséget a párt- és állami szerveknek a

⁵² A forradalom hangja... 103. o.

⁵³ TH V-150 005/5 Szücs Miklós önvallomása, 325–326. o.

normális élet megindításához [...] A rend helyreállítására – a helyi pártbizottság véleménye alapján – munkásokat is bevonhat. Szervezze meg a rendőrség helyi szerveivel való együttműködést. A fontosabb középületek elé a rendőrség állítson őrszemet [...]

A rendkívüli állapot felfüggesztéséig mindenféle felvonulást és csoportosulást akadályozzon meg.”⁵⁴

Az intézkedést a körzetparancsnokok megkapták, a végrehajtását meg is kezdték, de később a HM-be olyan információk futottak be, hogy nem hajtják végre a feladatokat, hogy egyes körzetekben a felkelőkkel alkudozásba bocsátkoztak, és mivel a magyar csapatokat csak ritkán érte támadás, igyekeztek a felkelők és a szovjet csapatok harcába be nem avatkozni, azokból kimaradni. A felkelők által elfoglalt objektumok, épületek visszafoglalása érdekében nem tettek semmit. A fegyveres felkelőket nem tartották olyan ellenségnek, akik ellen kíméletlenül fel kell lépni.⁵⁵

De az utasítás végrehajtása más okok miatt is akadozott. Az egyik ok, hogy az erre az időpontra különböző objektumokhoz raj, szakasz kötelékben kiküldött, szétforgácsolt erők egyesítése – még nyugodt viszonyok között is több napot vett volna igénybe. Erre a körzetparancsnokoknak pont a belvárosban, tehát a harcok körzetében nem volt lehetősége. A második ok az volt, hogy a felkelő-szabadságharcos csoportok által részben ellenőrzött területeken és kerületekben – így például a VIII. és IX. kerületben – ebben az időpontban alig voltak együttműködésre képes rendőri vagy/és pártszervek. A fentiek túl – sok más nem említett ok mellett – kiemelendő: a fővárosban kevés olyan alakulat akadt, amelyiket a felkelő-szabadságharcos csoportok ellen a szovjet csapatok oldalán harcba lehetett volna vetni. Ezt bizonyítja a tűzértizszi iskolások parancsmegtagadása és a Corvin közű csoportok ellen bevetési parancsot kapott magyar alakulat vezetőinek, köztük elsősorban Márton András ezredesnek a határozott ellenállása. A pártszervek javaslatára felfegyverzett munkások bevonására való törekvés is mutatja: a katonai vezetés a Budapesten kialakult helyzetről reális ismeretekkel nem rendelkezett.

Nem számoltak például azzal sem, hogy ezekben a napokban több alakulat parancsnoka kapcsolatba sem tudott lépni előljárójával. Az ebből is eredő bizonytalanságra, hiányérzetre utalnak az 1956 végén, 1957 elején készített jelentések részletei is.

A 32. pápai lövész hadosztály jelentésében így ír erről: október 25-én az „előljáró hadtesttől és a HM-től semmiféle tájékoztatást és útmutatást a parancsnok nem kapott, a hadosztály teljesen magára volt hagyva [...] A hadosztályparancsnok több ízben ismételt megkísérelte, hogy az előljáró parancsnokságokat a hadosztály helyzetéről tájékoztassa, illetve azoktól utasításokat, parancsokat kérjen, ez azonban sikertelen volt. »K« telefonon keresztül a HM-ben egyetlen vezetőt sem találtunk.

Hívtuk a Párt Központi Vezetőségének és Politikai Bizottságának tagjait, próbáltunk összeköttetést teremteni Nagy Imrével és Kádár elvtárral is, azonban minden hívott telefonszámon titkárok, titkárnők, segédtsztek jelentkeztek csupán, akik semmiféle tájékoztatást részünkre adni nem tudtak.”⁵⁶

A 7. gépesített hadosztály alárendeltjei ilyen és ehhez hasonló válaszokat kaptak, amikor intézkedésért, parancsért, segítségért az előljáró parancsnokhoz fordultak. „Ezen

⁵⁴ HL 56-os gyűjtemény 8. ö. e. 262. o.; TH V-150005/6. 39–40. o.

⁵⁵ TH V-150005/4. 315. o.

⁵⁶ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 289., 293–294. o. Részlet a 32. lövészadosztály (Pápa) jelentéséből.

időszakban több esetben kértük a hadosztály pk. parancsait, a hdt. pk. parancsait, de parancsok nem érkeztek, válaszolva azt, helyi viszonyoknak megfelelően oldják meg rugalmasan. A személyi állomány [körében] [...] mindjobban vetették fel a kérdést, hol vannak magasabb parancsnokaink; hol van a Honvédelmi Minisztérium; miért nem irányítanak bennünket; miért nem adnak határozott parancsokat? Arra várnak, hogy egységünk teljesen szétszórva, a civilek felszámoljanak bennünket és feltörjék raktárainkat?”⁵⁷

Két másik jelentés is ugyanerről számol be: „Az előljáró parancsnokságtól azt az utasítást kaptuk, hogy a parancsnok a saját belátása szerint cselekedjen, lőjön vagy ne lőjön az esetleg laktanyára törő civilekre [...] Az alakulatok előtt még akkor sem volt tiszta, hogy ki a forradalmár vagy ellenforradalmár, mivel felülről értesüléseink nem voltak”,⁵⁸ „hiányolja a bizottság, hogy addig is míg más egyszerűbb kérdésekben (kiképzés menete alatt) számtalan instrukciót kaptunk, azonban akkor, amikor a legszükségesebb lett volna, senkitől még csak irányvonalat sem kaptunk.”⁵⁹

Budapesten ezekben a napokban a katonai járőrök több civil fegyveres csoportot tartóztattak le, de a legtöbb esetben felső utasításra szabadon kellett engedni őket. Sokszor előfordult, hogy a katonák az elfogott fegyveresekkel szabadon engedésük után újabb fegyveres összetűzésben ismételten szembekerültek. Ez a helyzet tovább gyengítette a hadsereg hadrafoghatóságát. Több alakulatnál már hiábavalónak tartották a harcot, és a kormány egymásnak ellentmondó intézkedései, a Központi Vezetőség hallgatása, a közvetlenül szerzett tapasztalatok arról győzték meg a katonákat, hogy a hatalommal és a szovjet csapatokkal szembeszállóknak igazuk van.

A felkelés felszámolásáról szóló valótlan híradások, az egymásnak ellentmondó parancsok tovább növelték a passzív önvédelemre berendezkedő alakulatok számát.

Véleményem szerint bármelyik Budapestre vezényelt alakulat parancsnoka leírhatta volna azokat a mondatokat, amelyek a 33. harckocsiezred jelentésében – a tanulságok között – olvashatóak:

„Észrevételünk szerint semmilyen körülmények között nem engedhető meg a hadseregben, hogy a vezetést [úgy] decentralizálják, mint ez az elmúlt idők során megtörtént. Semmilyen körülmények között nem engedhető meg, hogy egy egységet ennyire szétforgácsoljanak, mint az elmúlt időkben a 33. hk. ezredet.”⁶⁰

Mindennél beszédesebb az, amit a 7. gépesített hadosztály parancsnoka – ekkor már Kiss Sándor őrnagy – az egri 6. gépesített ezred jelentésének a végére írt: „a 6. g. e. Bp-i ténykedését a HM és egyéb ismeretlen szervek irányították, így tevékenysége a ho.tő. [hadosztály törzs] előtt nem ismeretes.”⁶¹

⁵⁷ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 317–318. o. Részlet a 75. lövészezred (Veszprém) jelentéséből.

⁵⁸ Uo. 62. o. Részlet a 33. páncéltörő osztály (Nagykanizsa) jelentéséből.

⁵⁹ Uo. 197. o. Részlet a 38. lövészezred (Tapolca) jelentéséből.

⁶⁰ Uo. 356. o.

⁶¹ Uo. 435. o.

A hadsereg alakulatainak tevékenysége a forradalom időszakában rendkívül sokszínű volt, így annak tipizálása komoly nehézségekbe ütközik. A hadseregben történt eseményeket értékelve éles határvonal a 3. hadtest vezetése és annak néhány egysége, illetve általában a hadsereg egésze között húzható meg. A különbség oka Gyurkó Lajos vezérőrnagynak, a hadtest parancsnokának személyében keresendő. Gyurkó Lajos neve – nem ok nélkül – a szovjet és magyar katonai vezetés bizonyos köreiből mint az „ellenforradalom” felszámolására, a katonai diktatúra bevezetésére egyedül képes személy neve merült fel. Gyurkó vezérőrnagy a forradalom kitörésének szinte első pillanatától az érvényben lévő parancsok szabta kereteket nemegyszer átlépve, hatalmával visszaélve a legdurvább eszközöket kiválasztva és bevetve, könyörtelen „háborút folytatott” a védtelen lakosság tömegeivel szemben. Gyurkó és néhány beosztottja többször feltette a kérdést: akik félnek a tömegbe lőni, azok jelentkezzenek és menjenek haza, „ha viszont maradnak, a parancsot maradéktalanul hajtsák végre – mondta –, amennyiben nem, úgy fogok eljárni velük szemben, mint háborúban harcközben a parancsnok”.⁶² Gyurkó fenyegetése a gyakorlatban azt jelentette, hogy a parancsmegtagadókat vagy a parancs végrehajtásában késlekedőket a helyszínen minden vizsgálat nélkül ki kell végezni.

Arra nem találtam adatot, hogy a hadtestnél szolgáló katonák közül a legvégső „fegyelmező eszköz” bárkivel szemben alkalmazták volna, arra viszont igen, hogy a 37. kiskunhalasi lövészezrednél a harcselekmények közben elfogott felkelők közül mintegy 20 személyt – a statáriumra hivatkozva – minden vizsgálat nélkül a helyszínen kivégeztek. „Tudniillik bárkit értek tetten, vagy találtak nála fegyvert [a katonák], hiába adtuk át az ügyészségnek, amely a tüzer tiszti iskolán székel, valamennyit szabadon bocsátották. Így történt meg aztán, hogy a honvédek és a tisztek is, ha valamelyik ellenforradalmárnál fegyvert találtak, agyonlőtték. Ez 28-án két esetben fordult elő...”⁶³ – olvasható a Budapestre rendelt kiskunhalasi ezred jelentésében.

Ennek az ezrednek a parancsnoka indulás előtt „parancsba kiadta az összes alegység-parancsnoknak, hogy amelyik katona a fegyverét eldobja, vagy átadja, vagy átszöki az ellenforradalmárokhöz, kísérjék hozzá, amennyiben ez nem lehetséges úgy lőjék agyon [...] Mindezeket a parancsnok az egész személyi állomány előtt kihirdette és kijelentette, hogy a váll-lapot, rendfokozatot és a Népköztársaság címerét az ő parancsa nélkül nem veheti le senki, és nem engedi meg, hogy valaki is levegye. Aki pedig ezt a parancsot megszegi, vagy pedig az ellenség oldalára próbál táncolni, az le lesz löve.”⁶⁴

Gyurkó Lajost az erőszak alkalmazásában még a megye első számú pártvezetője sem tudta megfékezni. „A szovjet emlékmű megrongálásának időszakában nem volt meg Daczó,⁶⁵ a Megyei Pártbizottság első titkára között és Gyurkó vezérőrnagy között a kölcsönös megértés, mivel Gyurkó vezérőrnagy lövetni akart, és Daczó ez ellen tiltakozott, sőt azzal fenyegetődött Gyurkó vezérőrnagy felé, ha lövetni mer, illetékes helyre jelenti Budapestre”⁶⁶ – olvasható a 3. hadtest jelentésében.

⁶² HL 1956-os gyűjtemény. 2. ö. e. 557. o.

⁶³ HL 1956-os gyűjtemény. 3. ö. e. 102. o.

⁶⁴ Uo. 98. o.

⁶⁵ Daczó József.

⁶⁶ HL 1956-os gyűjtemény. 3. ö. e. 501. o.

Legyen az legkisebb szembenállás vagy akárcsak annak a jele, Gyurkó a tűzparancs kiadásával nem késlekedett. Elég volt egy telefonon érkező ellenőrizetlen hír, és a repülők már indultak is Tiszakécskére. Csak ennek a minden okot és alapot nélkülöző bevetésnek 17 halott és 110 sebesült lett a következménye.

Október 31-én a felelősség elől Gyurkó vezérőrnagy és politikai helyettese, Sucin alezredes a szovjet csapatokhoz szökött.

A hadsereg meghatározó többségének tevékenységéről általános képet a 6. lövészhadtest törzse és alárendelt alakulatai iratanyagának feldolgozása és értékelése nyomán kaphatunk.⁶⁷ A 6. hadtest vezetése a fővárosban történekről a „karhatalmi riadó” elrendelését követően a hadtest politikai osztályvezetőjétől csak arról értesült, hogy a „tüntetés általában szervezett, rendezett, a 12 pontos követelés nagyrészt nem reakciós, bár egyes pontjaival a kommunisták nem érthetnek egyet. A tüntetés jellege eléggé nacionalista, és fennáll a veszélye, hogy ellenforradalmi csoportok saját céljaikra felhasználják.”⁶⁸

A hadtest parancsnoka, Mikes József vezérőrnagy – törzsfőnöke: Kemendi Béla ezredes, a politikai osztály vezetője: Halász Antal alezredes – a kapott parancsnak megfelelően intézkedett arra, hogy az alárendeltségében maradt alakulatoknál, valamint a katonai helyőrségekben a karhatalmi tervet hajtsák végre. Az ilyen típusú tervek tartalmára következtethetünk a Székesfehérváron végrehajtott „karhatalmi intézkedésekből”.

Székesfehérvár katonai helyőrségben a karhatalmi tervnek megfelelően őrségekkel biztosították a bombaraktárt, a budapesti utat, a Megyei Tanács épületét, a vasútállomást, a postát, a Vadásztöltény Gyárat, a Motorjavító Vállalatot, a csóri és a városi vízművet, a városi-, járási-, megyei pártbizottságot, a Városi Nyomdát, a Fejérmegyei Néplap szerkesztőségét, a Vadásztöltény Gyár dinamitraktárát, a villanytelepet.⁶⁹

További vizsgálódást igényel annak a megállapítása, hogy több helyőrségben 23-án délelőtt kinek az utasítására pontosították a karhatalmi tervet. Így történt ez Zalaegerszegen a 33. lövészezrednél is, ahol a 9. lövészhadosztály vezetése ellenőriztette a tervben foglaltakat, majd felvették a kapcsolatot Pálincás őrnaggyal, a BM megyei főosztályának vezetőjével, és a karhatalmi tervben az objektumok védelmére tervezett őrségek létszámát kiegészítették.⁷⁰

Mikes vezérőrnagy október 24-én adott parancsot, hogy a karhatalmi tervekben rögzített létszámot egészítsék ki, az objektumok őrségeit erősítsék meg.

A riadó elrendelésének indokaként például a Lentiben állomásozó 32. lövészezredhez az alábbiak jutottak: „A karhatalmi riadót a magasabbegység parancsára azért kellett végrehajtani, mert Budapesten fegyveres felkelés, illetve ellenforradalom dűl. [...] Budapesten a békésen indult diáktüntetést az ellenforradalmi csoportok fegyveres összetűzésé változtatták.”⁷¹ Ezek az ismeretek egy katonai szervezet mozgatásához különleges esetekben nem voltak elégségesek.

⁶⁷ Horváth Miklós: A 6. lövészhadtest szervezete és tevékenysége az 1956-os forradalom és szabadságharc első szakaszában. In: Sortűzek – 1956. Werbőczy István Alapítvány–Történelmi Tényfeltáró Bizottság. Budapest, 1996. 5–61. o. (III. jelentés.)

⁶⁸ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 3. o.

⁶⁹ Uo. 4. o.

⁷⁰ Uo. 168. o.

⁷¹ Uo. 138. o.

A 6. hadtest törzsfőnöke, Kemendi ezredes október 24-én – a hadtest parancsnokának utasítására hivatkozva – intézkedett, hogy „az összes őrségek, de különösen és elsősorban a lőszer- és fegyverraktárőrségek ássanak be. Minden felállított űr mellett legyen kiásott lövészgödör és az őrségek részére a raktár védelméhez alkalmas árkok, lövészgödrök”.⁷²

A politikai osztály vezetője a riadó elrendelését követően az alárendelt hadosztályok és közvetlen egységek politikai helyetteseihez az alábbi értékelést és utasítást juttatta el: „ellenforradalmi csoportok, kihasználva a békés tüntetést, fegyveres támadást intéztek a népi demokratikus rendszer ellen. Tudatosítsák a személyi állomány között!

– Legyenek éberek és rendkívül határozottak az ingadozókkal szemben, és az ingadozókat azonnal tartóztassák le!”⁷³ Halász alezredes a hadtesttörzsnél megrendezett tisztgyűlésen mindezt még azzal egészítette ki, hogy „most nincs helye vitának különböző politikai kérdésekről, minden tisztnak szilárdan a helyén kell állnia és ingadozás nélkül végrehajtani a kapott parancsokat”.⁷⁴ A párttag katonák este nyílt taggyűlésen a következő elhatározásra jutottak: a hadtest „kommunistái és személyi állománya egyetért a KV határozataival, támogatja a KV-t, és biztosítja, hogy erejüket nem kímélve harcolnak az ellenforradalmi csoportok ellen”.⁷⁵

Ezen a napon Székesfehérváron megtörtént az első összetűzés a tüntető lakosság és a fegyveres erők között. Erről a hadtestparancsnokság jelentésében többek között az alábbiak olvashatóak: október 24-én a „a Belügyminisztérium Főosztálya előtt 20.20-ig tömeg tüntetett, mely csak akkor oszlott szét, miután egy odaérkező szovjet páncél gk. [gépkocsi] tüzet nyitott. A pc.gk. tüzmegnyitását megelőzően a magyar honvédségi és rendőrségi járőr riasztó lövést adott le a levegőbe, melyet az odaérkező pc.gk. félreértett és beavatkozott. A tömeg fegyvertelen volt és nem is viszonzta a tüzet. A tüzelésnek 7 halott és 13 sebesült áldozata lett. (rendőrök és polgáriak)”.⁷⁶

A Székesfehérváron ekkor történtek is mutatják, hogy az egy helyszínen lévő, de más és más alárendeltségbe tartozó fegyveres erők tevékenysége összehangolásának hiánya milyen súlyos következményeket vonhat maga után. Két nap múlva, október 26-án, hasonló okok miatt következett be tragédia Zalaegerszegen. Ennek előzménye, hogy október 25-én Dénes István, a Megyei Pártbizottság titkára a 33. lövészezred parancsnokát magához rendelte. Megbeszélésük során az alábbi megállapodás született:

„1. Szorosabb kapcsolat szükséges a parancsnok és a Pártbizottság között. Ennek érdekében a parancsnok naponta 1-2 óránként tájékoztassa a Megyei Pártbizottságot.

2. Tábori készülékkel külön vonalat építettek [építenek] a Megyei Pártbizottsághoz.

3. Ügyelni kell a provokációs és meggondolatlan parancsok vételére, adására.

4. Az útlezáró részlegek egy-egy rendőrrel meg lesznek erősítve.

5. Dénes kérni fogja a hadosztályparancsnokot, hogy bizonyos szabad intézkedést biztosítson a helyőrségek parancsnokainak, a Megyei Pártbizottsággal együttes intézkedést illetően.

⁷² HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 5. o.

⁷³ Uo.

⁷⁴ Uo.

⁷⁵ Uo. 6. o.

⁷⁶ Uo.

6. A tüntetés esetén mi a teendő.

7. A helyőrség parancsnoka minden nap kétszer 09.00-kor és 17.00-kor megjelenik megbeszélésen a Megyei Pártbizottságon.

8. A betörést, rablást és hasonló bűncselekmények elkövetőit őrizetbe kell venni.”⁷⁷

Az együttműködés „sikerét” a gyakorlatban a városban másnap történtek mutatják. Az október 26-i eset a 33. lövész- és a 32. tüzérezred jelentései alapján rekonstruálható:

„Este 18 órakor a tömeg nagy része a Megyei Pártbizottság elé vonult és követelte a M.B. [Megyei Pártbizottság] párttitkárának azonnali lemondását és a 15 pont kinyomását. Dénes István nem volt hajlandó tárgyalni velük, és a tömeg közül [közé] lövéssel fenyegette meg a tömeget. A tömeg megfélemezésére az 5129-től [a 33. lövészrezdőtől] 3 rohamlőveg vonult ki, valamint az 5947 alakulattól [32. tüzérezdőtől] a 4. üteg. Mivel a tömeg aktív tevékenységet nem fejtett ki, így harci alkalmazásukra nem került sor. A rohamlővegekkel kimenő hdgy. a tömegnek azt mondta: ‘Menjenek a fenébe haza!’ A tömeg felzúdul és a hadsereg ellen megjegyzéseket tett.

A pártbizottság ablakából lövések történtek, melynek következtében 3 halott és 5 sebesülés történt. Az ezredtől Tóth Sándor szds., Szafhauer József hdgy., Zentai Rudolf fhdgy. volt kint, akik a tömeg közé mentek, beszélgettek és lecsillapították a tömeget.”⁷⁸

A 33. lövészrezdő a jelentésében már arról számolt be, hogy a tömegből és a pártbizottság épületéből is tüzet nyitottak, melynek következtében „a helyőrségi szolgálatban lévő Telenkó János tizedes és egy polgári személy [...] a helyszínen meghaltak és öten megsebesültek, akik közül egy fő később a sérüléseibe belehalt.”⁷⁹ Amikor az ezred egyik tisztje a halottak és a sebesültek elszállítására intézkedett, a tömegből pisztolylővéseket adtak le.

Az előljáró 9. hadosztály parancsnokának intézkedése szerint a tömeg felosztatására fegyvert használni csak akkor lehetett, ha a tüntetők is fegyvert használnak, „vagy pedig rabolnak”. A rohamlővegekkel a helyszínre érkező csoport – olvasható később a jelentésben „nem a parancsban megszabott módon intézkedett a tömeg szétosztatására, hanem [...] a körülményeket látva megváltozott helyzetnek megfelelően intézkedett. A Pártbizottság közelébe érve parancsot adott a ködgyertyák és vegyigránátok [könnyfakasztó gránátok] eldobására, valamint riasztólövések leadására. A tömeg szétoszlóban volt, de látva azt, hogy a katonák csak riasztólövéseket adnak le, újra visszamentek. [...] [A csoport] fel lett készítve a tömegek szétverésére. A csoport hangulata igen jó volt, a feladatot végre tudták volna hajtani, de erre parancsot nem kaptak.”⁸⁰

A párházban lévők és a tömegosztatásra kirendelt katonai erők közötti együttműködés itt sem volt megszervezve, ezért történhetett az, hogy a kint lévők figyelmeztető lövésére reagálva a bent lévők célzott sortüzet adtak le a tömegre. Annak egyértelmű eldöntése, hogy a tömegben ekkor voltak-e fegyverek, a kutatások jelenlegi szintjén, a rendelkezésre álló iratok alapján nem lehetséges.

⁷⁷ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 171. o.

⁷⁸ Uo. 221–222. o.

⁷⁹ Uo. 174–175. o.

⁸⁰ Uo. 268. o.

Keszthelyen október 25-én a 9. lövészhadosztály törzsének tisztjei – tiszti gyűlésen – olyan elhatározásra jutottak, hogy a nép követeléseivel „nagyjából” egyetértenek, azonban fegyvert nem adnak ki, és a laktanyába fegyvert vagy bármi más követelő csoportot nem engednek be.⁸¹

Két nap múlva hasonló eset játszódott le a 32. lövészezrednél Lentiben is, ahol a Városi Forradalmi Tanács felhívására az alábbi választ adták:

„1. Elhatároztuk, hogy a zajdai helyőrség – [a laktanya Lentitől 6 kilométerre Zajdán volt] – mindenkor a nép mellett van és mindenkor a dolgozó nép érdekeit képviseli és annak akaratát teljesíti.

2. Egyetértünk a dolgozók jogos követeléseivel, és támogatjuk őket a rend és fegyelem érdekében.

3. Célunk a vérontás beszüntetése, illetve elkerülése, de egységesen készen állunk elhelyezési körletünk, objektumaink megvédésére minden támadás ellen.

4. Egyetértünk a szovjet csapatok kivonásával Magyarország területéről.

Hazafias üdvözléssel:

Zajdai Honvédség”⁸²

Október 25-én a 6. hadtest alárendeltjeit Nagykanizsán és Várpalotán vetették be. A Nagykanizsán történekről a 33. páncéltörő tüzérsztály így számolt be: „Délután fél 3-kor értesültünk arról, hogy a helybeli üzemek 3 órakor felvonulást rendeznek, ami meg is történt. Erre a hírré, valamint a heő. pk. [helyőrség parancsnok] parancsára alakultunk megszállta a postát, valamint a ti-i [tiszti] pontházakat. A laktanyában a lövegeket tüzelőállásba helyeztük a kerítés mellett. Az előljáró parancsnokságtól ezen a napon semmiféle utasítást és parancsot nem kaptunk.

A tüntetés folyamán egy halott és több sebesült lett (polgári személyek).”⁸³

A városban történtek időpontját a helyőrségben állomásozó – a 3. hadtest alárendeltségébe tartozó – 29. lövészezred vezetése 26-án esteben jelölte meg. A jelentésükben az esetről többek között az alábbiak olvashatóak: „nagy tömeg tüntet az MDP járási és városi bizottság előtt a párt ellen. A párhelyiséget honvéd tisztek védtek. A tüntető tömegből lövés dörren. Lövik a pártbizottság épületét géppisztollyal és karabéllyal. A tömegben lévő Lakatos János nevű ellenforradalmár hátulról lelő egy asszonyt, hogy a tömeget felbőszítse, és azt híreszteljék el: a katonák lötték le, akik természetesen tüzzel válaszoltak a lövésre.”⁸⁴

A Várpalotán ezen a napon történekről jelentésében a 75. lövészezred vezetése az alábbiakat rögzítette: „25-én éjszaka [...] a hadosztálytörzsfőnök parancsára [...] 75 főt két tiszttel és 2 db rohamlöveget Várpalotára útba indítottunk. Ezen csoport Várpalota térségében a bányász fegyveres felkelőkkel részben harcba bocsátkozott, biztosítva magukat, hogy a megjelölt pontra [a] parancs szellemében beérkezzenek.”⁸⁵

⁸¹ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ő. e. 117–118. o.

⁸² Uo. 138–167. o.

⁸³ Uo. 61. o.

⁸⁴ HL 1956-os gyűjtemény, 2. ő. e. 271. o.

⁸⁵ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ő. e. 317. o.

Október 26-án Mikes József vezérőrnagy, hadtestparancsnok a következő felhívással fordult Székesfehérvár lakosságához:

„A szovjet csapatok teljesítették a város dolgozóinak jogos kérését, hogy kizárólag a magyar csapatok tartsák fenn a rendet és a nyugalmat városunkban, és előzzék meg a felesleges zavargásokat.

Megállapodás szerint a szovjet csapatok a város különböző részeiből bevonták a harci eszközeiket, az objektumaik kivételével.

A Magyar Néphadsereg a magyar nép, a Párt és a Kormány hű fia, s ezért a dolgozó magyar nép érdekében a Párt és a Kormány határozata szerint a rendet fenn fogja tartani [...]

Nagy Imre és Kádár János beszédei világosan tartalmazták, hogy követeléseiteket ki-
elégítik. Bízunk az új kormányban és az új Központi Vezetőségben, bízunk a dolgozó nép józanságában és higgadt ítélőképességében.

Kérlek benneteket, hogy zavartalanul folytassátok a termelőmunkát. A csoportosulás megszüntetésével segítsétek érvényre juttatni a Minisztertanács határozatát.

A Néphadsereg katonái készen állnak a dolgozók nyugalmanak és békéjének megvédéséhez. Segítsetek bennünket abban, hogy ősi városunk – szép Székesfehérvárnak – rendje és nyugalma megszilárduljon és elkerüljük mindannyiunk érdekében a felesleges zavargást.

Termeljetek nyugodtan, mi eskünkhöz híven örökösünk Székesfehérvár rendje és nyugalma felett.”⁸⁶

Mikes vezérőrnagy felhívását hangszórós kocsival hirdették ki a városban. A felhívás nyugodt, higgadt hangneme ellenére Mikes vezérőrnagy megpróbált érvényt szerezni a miniszter parancsának, de a hadtesttörzs tisztjei és az alárendelt alakulatok többsége ekkor már került a lakossággal való összeütközést. Erre lehet példa az, ami ezen a napon Székesfehérvár helyőrségben történt.

A hadtesttörzs jelentésében erről a következők olvashatók: „Az üzemek részéről dél-
előttre nagyszabású tüntetést szerveztek. A hdt. [hadtest] törzsből kiküldött tisztek nem tudták megakadályozni az üzemek, gyárak, iskolák stb. felvonulását. Így több ezres tüntető tömeg gyűlt össze a Városi Tanács és a megyei Pártbizottság előtt, majd innen a Megyei Tanács elé vonultak. [...]

Egy hangszóróval járó csoport Bujdosó, Megyei Tanácselnök és Sebes Imre Megyei MDP Pártbizottság titkárának lemondását követelte, és erre 17.00-ig adott haladékt. Ezen követelésük a tömegre is átragadt. A Himnusz és a Szózat eléneklése után több ezer fő a Megyei Börtön elé vonult [...]

A tömeg követelte a politikai foglyok kiszabadítását. Ennek a kérésnek a Megyei Börtön személyi állománya csak a tömeg fenyegető magatartására volt hajlandó engedni. A börtönből a politikai foglyokat kiszabadították. [...]

A Megyei Börtön megvédésére egy löv. szd. [lövészszázad] lett kivezényelve, melynek pk-a Mikes vörge-től olyan parancsot kapott, hogy a tömeget minden eszközzel ossz-
lassa szét, ha kell lőjön is.

⁸⁶ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 8–9. o.

A kintlévő tisztek közül egy – [a parancsnokságra] – beküldött tiszt által Koronc alez. jelentette Kemendi ezds-nek, hogy több ezres tömeg gyűlt össze, és fegyver alkalmazása esetén sok veszteség lenne. Továbbá a katonák hangulata ingadozó, előfordulhat az, hogy a katonák nem hajtják végre a kapott parancsot, és a tömeg közé kerülve a tömeg lefegyverzi őket. Koronc alez. javasolta a kint lévő alegység visszavonását. Ezt a tényt Kemendi ezds. jelentette a pk-nak [parancsnoknak], és javasolta, hogy az alegységeket vonjuk vissza, nehogy a tömeg a saját fegyverünkkel rohamozza meg a börtönt. Mikes vörgy. Kemendi ezds. javaslatával egyetértett. Ezen elhatározását Mikes vörgy. azért hozta, mert már a szovjet harckocsik segítségét kérte, és nem akarta, hogy a szovjet hk-k [harckocsik] a katonákban is kárt tegyenek [...] A nap folyamán három idegen állományú katona le lett tartóztatva, mert azt hangoztatták, ha a tömegre lőnek, akkor ők lövik le azokat, akik lőnek.”⁸⁷

Október 27-én a hadtest politikai osztálya is szerkesztett egy felhívást, amelyet Kemendi Béla ezredes aláírásával géptávirón továbbítottak a csapatoknak: „Budapesten az ellenforradalmi erők véglegesen vereséget szenvedtek, és rövidesen az utolsó ellenforradalmi erők felszámolása is befejeződik [...]”

Az ellenforradalmi erők éppen ezért különböző rémhírek terjesztésével próbálják félrevezetni a becsületes embereket is és főleg a Néphadsereg katonáit. A pártszervezetek és a politikai munkások éppen ezért magyarázzák meg azt, hogy lényegében az új Nemzeti Kormány megalakulásával a nép fő követelése teljesülni fog, és aki ezek után tovább folytatja a rendzavarást, az nyilvánvaló ellensége a dolgozók hatalmának.”⁸⁸

Nem tudni, hogy a politikai osztály milyen forrásokból szerzett információk alapján jutott többek között arra a hamis következtetésre: „Budapesten az ellenforradalmi erők véglegesen vereséget szenvedtek.” Van viszont igazság abban, hogy a párt és a hadsereg egyes körei, érzékelve a forradalom erőinek egyre szervezettebb, határozottabb és főleg egyre eredményesebb fellépését, október 27-én és 28-án a hatalmuk megtartása érdekében egy utolsó erőfeszítésre készítették a hadsereg erőit. Ezen napok fegyveres összetűzéseinek vizsgálata azt is mutatja, hogy az őrzésre kijelölt objektumaikat védő katonák egy része is elvesztette a minimális kompromisszumkészségét, és a polgári lakosság kevésbé erőszakos törekvéseit is az erő, a fegyverek alkalmazásával utasított vissza.

Voltak azonban olyan parancsnokok is, akik nem voltak hajlandók a parancsokat minden mérlegelés nélkül végrehajtani. Például ez történt október 27-én Tatabányán is. Az esetről a 7. gépesített hadosztály jelentésében a következők állnak: „Felczán Andor alezredes parancsnoksága alatt a baji nehézharckocsi rohamlöveg ezred egyik zászlóalja (10 hk. [harckocsi]) Tatabányára ment azzal a feladattal, hogy megtisztítsa a várost a felkelőktől. Ezt a feladatot Felczán alezredes nem hajtotta végre, mert megítélése szerint a nagyszámú felkelő megsemmisítése a város nagy részének pusztulására vezetett volna.”⁸⁹ Az ilyen eseteknek hamar híre ment. Ezért érthető, hogy Esztergomban az ezen a napon megalakult Városi Nemzeti Bizottságban a honvédséget Felczán Andor képviselte.⁹⁰

⁸⁷ HL 1956-os gyűjtemény. 3. ö. e. 9–11. o.

⁸⁸ Uo. 12. o.

⁸⁹ Uo. 398. o.

⁹⁰ Uo. 399. o.

*A kormányerők és a polgári lakosság közötti
összetűzések vizsgálata*

A lakosság és a hadsereg erői között kialakult összetűzések egyik forrása az volt, hogy a lakosság egy része többszöri figyelmeztetés után sem vette komolyan azt, hogy a hadsereg alapvető kötelezettsége a katonai objektumok és az ott lévő fegyverzet megvédése.

Voltak alakulatok, ahol azonban nem elégedtek meg a védelem megszervezésével, hanem a konfrontáció megelőzése érdekében különböző rendszabályokat is foganatosítottak. Jelentésében a 75. lövészezred vezetése ezzel kapcsolatban az alábbiakat rögzítette: az előljáró 32. lövészhadosztály parancsnokságnak már október 24-én „az volt a véleménye, hogy hagyjuk a tömegeket magára, és csak akkor avatkozunk be a ténykedésükbe, ha a felállított őroket fegyveresen megtámadnák, vagy a laktanya elhelyezési körlete ellen közvetlen fegyveres támadás jönne létre.” Ezt a parancsot ismertették a személyi állománnyal.⁹¹

Október 25-én Győrben a börtönnél történt sajnálatos eseményeket követően – a börtönhöz katonák nem lettek kirendelve – a 90. lövészezred vezetése a „hadosztállyal történt megbeszélés alapján [...] fegyver nélküli katonákat és tiszteket küldött ki az utcára azzal a feladattal, hogy beszélgetéssel próbálják rávenni a tömeget a szétoszlásra. A tisztek kisebb csoportok részére beszédet mondtak.”⁹²

Ugyanott október 26-án a laktanyánál gyülekező tömeg feloszlátása érdekében a zenekart és 50 fegyvertelen katonát „vetettek be”, akikkel együtt a tüntetők zenészővel elvonultak a laktanya elől.⁹³

A 32. lövészhadosztály parancsnokság (Pápa) október 26-án „a várható események lokalizálása érdekében – olvasható a hadosztály parancsnokság jelentésében – rölapokat szerkesztett és adott ki, amelyek bizonyos eredményt értek el, nyugtatták a tömegeket. Az objektumok őrzésében résztvevő őrségek parancsot kaptak a hadosztályparancsnoktól, hogy a fegyvertelen tüntetőkkel szemben fegyverüket nem használhatják, azonban az objektumaikat biztosítsák. Az őrségek tagjaival folytatott beszélgetésekkel sikerült elérni, hogy azok higgadtan, megfontoltan cselekedtek, így fegyverhasználatra nem került sor.”⁹⁴

Voltak azonban olyan települések is, ahol az ott lévő vagy odavezényelt fegyveres erők részéről a tüntető vagy már fegyveresen tevékenykedő csoportok törekvéseinek korlátozása, tömegdemonstrációinak megakadályozása, a hadsereg saját vagy a karhatalmi riadótervekben őrzésre kijelölt polgári objektumok, az ott lévő eszközök és nem utolsósorban a védelmet ellátó katonák és civilek személyi épségének megóvása érdekében – konkrét parancsra vagy parancs nélkül – fegyverhasználatra került sor.

Az események alakulását többek között befolyásolta polgári lakosság aktivitása is, a szándékaik, céljaik elérése érdekében alkalmazott módszerek és eszközök. Az objektumok védelmét ellátó fegyveres erők sokszor csak az eseményeket követve, a tömeg te-

⁹¹ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 317. o.

⁹² Uo. 323. o.

⁹³ Uo. 325. o.

⁹⁴ Uo. 292. o.

vékenységére reagálva próbálták elejét venni a fegyveres erőszak alkalmazásának. Éppen ezért az egyes konkrét történések vizsgálatánál nem lehet eltekinteni az előzmények, a lehetséges összes körülmény vizsgálatától.

A figyelmeztető lövéssel, sortűzzel történő tömegoszlítás alapesetére példa az, ami október 26-án Kókán történt, ahova a Jászberényben állomásozó 50. tüzezeredtről vezényeltek egy alegységet a „Tsz. vagyonának a széthordásának, valamint a Tanácsház felgyújtásának a megakadályozására. Az alegység a tömeg szétesztelésére két sortűzet lőtt a levegőbe, a tömeg szét is oszlott, s a rend helyreállt.”⁹⁵

Ugyanezen a napon a polgári lakosság Gyöngyösön is nagyon aktív volt. Több alkalommal vonultak a helyőrségben lévő laktanyához, ahol „azzal a jelszóval, hogy Budapest támogatására akarnak vonulni”, fegyvert követeltek. Jelentések szerint az első kísérletnél a tisztek a civil csoportot „agitációval kisebb csoportokban elvezették a laktanya elől. Majd 20.00 [óra] körül 3 tkg-val [tehergépkocsival] a laktanya irányába nagy sebességgel újabb tömeg közeledett. Szándékuk az volt, hogy betörjék a laktanya kapuját és erőszakkal fegyvert szerezzenek. A tkg-k leállítására szembe indítottunk velük egy hk-t [harckocsit] és kézi fegyverekből riasztó lövéseket adtunk le. Ennek hatására a tömeg szétszaladt.”⁹⁶

Az egyre radikalizálódó tömeg a figyelmeztető lövés hatására sem állt el a szándékától. A későbbi történetekről a 83. felderítő zászlóalj jelentésében az alábbiak állnak.

„A tömeg a laktanya elé érve fegyvert követelt, [...] fegyvert azonban nem kaptak és négy és fél óras agitáció és tárgyalás után sem volt hajlandó a tömeg elvonulni. Ekkor [október] 27-én 01.30-kor [...] a kapu védelmét ellátó ho.tő. [a zászlóaljjal közös laktanyai elhelyezésben lévő gépesített hadosztály törzsének] ti-i [tiszt]i állománya és a 83. feld. zj. [felderítő zászlóalj] ti-jei [tiszt]jei riasztó össztűzet adtak a levegőbe, ugyanakkor egy hk. [harckocsi] is megindult a laktanyát megkerülve a tömeg szétzavarására.

Közben 24.00-kor Bérces alez. megerősítést kér Abasár[ról a] 44. hk. e.-től [harckocsi]ezredtről egy szd. [század] erőben, mely éppen az időben érkezett a laktanya elé és így támogatást nyújtott a tömeg szétverésében. A tömeg széteszlott, sérülés és haláleset nem történt.”⁹⁷

Voltak olyan helyőrségek is, amelyekben a radikalizálódott tömegeknek az erőszak-szervezetek ellen végrehajtott akcióit követően a kormányerők állították helyre a rendet.

Az október 26-án, Esztergomban leadott figyelmeztető lövések, majd a halálos áldozatokat is követelő – az iratok szerint célzott – lövés előzményei a gyöngyösitől annyiban különböznek, hogy itt a polgári lakosság köréből szervezett fegyveres csoportok is tevékenykedtek. Ezek a csoportok a 7. gépesített hadosztály törzsének épülete előtt – honvédségi területen – lezajlott tüntetést megelőzően már több sikeres akciót hajtottak végre. Lefegyverezték a börtönőrséget, a rendőrséget, kiszabadították a foglyokat, elfoglalták a Tanácsházát. Egy, a hadosztálytörzs épületéhez kirendelt harckocsit birtokba vettek, majd abból a fegyvereket kiemelték.

⁹⁵ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 460. o. Részlet a jászberényi 50. tüzezered jelentéséből.

⁹⁶ Uo. 488. o. Részlet a jászberényi 50. tüzezered jelentéséből.

⁹⁷ Uo. 488. o. Részlet a jászberényi 50. tüzezered jelentéséből.

A várossal – Esztergommal – kapcsolatban még egy, a hadsereg működése szempontjából fontos tényezőre szeretném felhívni a figyelmet. A városban zajló fegyveres akciók ellenére a tevékenységét a katonai objektumok őrzésére korlátozó katonai alakulatok a történetek után – a helyőrségbe visszaérkező Mecséri János ezredes parancsára – aktív harctevékenységre kezdenek, melynek keretében „a hadosztályparancsnok, törzsfőnöke és pol. helyettese 3 db hk-val és kb. 30 fő harcossal elvonult a Tanácsháza elé. A felkelők tüzzel és kézigránattal támadták meg a csoportot. A harckocsik a Tanácsháza épületére három lövést adtak le, majd a lövész erők Hurai Rudolf szds. parancsnoksága alatt megrohamozták az épületet. Hurai szds. megadásra szólította fel a felkelőket, akik a szabad elvonulás biztosítása mellett letették a fegyvert.”⁹⁸

A csapatok jelentéseiből egy több szempontból figyelemre méltó – Sárbogárdon október 27-én lezajlott – esemény bemutatásán keresztül is szeretném érzékeltetni, hogy milyen nehéz a történések tipizálása. A helyőrségben október 27-én lezajlottakról a 2. gépkocsi-vezetőképző iskola irataiban többek között az alábbiak olvashatóak:

„Barabás Károly nevű személy pisztolyt készített, amelyet arra használt fel, hogy a Járási Pártbizottság másodtitkára [Sebestyén Sándor] között [és ő között] lévő személyes ellentétet a párt és a tömeg ellentétévé tegye. Ugyanis amikor a tömeg a pártbizottság elé [és] a szovjet hősi temető elé ért Barabás Károly [...] pisztollyal a lábszárát megsértette, és ezt azzal magyarázta fennhangon az izgatott tömegnek, hogy Sebestyén Sándor meglötte [...]”

Eközben a felzúdulott tömeg már mind hangosabban kiáltotta, hogy Sebestyén elvtársat ‘Adják ki, hogy leszámoljunk vele’ az állítólagos tömegbe lövésért, illetve Barabás Károly megsebesítéséért, ami később kiderült, hogy nem igaz. Sebestyén elvtárs közben a pincéből az ablakon keresztül riasztólövéseket adott le.

Ekkor a tömeg között lévő Császár Attila hdgy., politikai tiszt, befolyásolva a tömeg hangulatától, lement a pincébe, hogy Sebestyén elvtársat a pincéből kihívja. Az azonban csak tovább lövöldözött, mire Császár hdgy., hogy az esetleges emberölés veszélyét, melyet Sebestyén idézett elő, elkerülje, az egyik alkalmas pillanatban kilötte Sebestyén kezéből a pisztolyt. A már felháborodott tömeg szétoszlatására az alakulat parancsnoka több tiszttel kiment és a tömeget szétoszlatták, majd a sebesült Sebestyént, akit egy katoná az utcáról az ablakon keresztül bokán lőtt, kötözésre a laktanyába szállították.”⁹⁹

Az, hogy ez az eset nem vált egy következő tragédia forrásává, véleményem szerint a helyszínen lévő katonáknak köszönhető.

Október 25-én, 26-án bizonyossá vált, hogy a hadsereg kettészakadt. Budapesten és vidéken a helyzet azt mutatta, hogy az alakulatok többsége passzív magatartásával bátorítja, erősíti a kormányellenes fegyveres erőket, amíg néhány alakulat – a parancsnok beállítottságától, döntéseitől függően – minden eszközt felhasznál a sokszor védtelen, követelésüknek békés eszközökkel érvényt szerezni akaró tömegek ellen.

A megmozdulások vidéken is egymást követték. A tömegek aktivitására is jellemző, hogy október 24. és 29-e között a Magyar Néphadsereg alakulatai 50 településen 71

⁹⁸ HL 1956-os gyűjtemény, 3. ö. e. 398. o.

⁹⁹ Uo.100–101. o.

esetben¹⁰⁰ kerültek a lakossággal összetűzésbe. A kép vidéken is nagyon összetett, hiszen az „összetűzés” fogalmába a védelemre kijelölt katonai és polgári objektumokat ért támadások elhárítása, a katonaság és a fegyveres felkelők harcai és a fegyvertelen tömeg ellen alkalmazott erőszak – sortűzek lövése – is beletartozik. A fegyvertelen tüntetők elleni fegyverhasználatoknak több száz ártatlan ember esett áldozatul.

A történesek sokaságában való eligazodást segíti Kahler Frigyes és M. Kiss Sándor,¹⁰¹ amikor az erőszakszervezetek – a hadsereg, határőrség, rendőrség, államvédelmi erők, büntetésvégrehajtási szervezetek és a szovjet csapatok – és a lakosság közötti összetűzéseket, fegyverhasználatokat és sortűzeket többféle rendező elv szerint csoportosítják. A szerzők a katonai terminológiától eltérő módon ez utóbbi gyűjtőnéven nevezik a fegyverhasználatokat, függetlenül azok céljától, következményeitől és módjától.¹⁰²

Hatvanegy fegyverhasználat körülményeit elemezve, véleményem szerint helyesen, arra a megállapításra jutottak, hogy az október 23-a és 25-e között bekövetkezett „sortűzek közvetlen célja még nem a megtorlás volt, hanem a tömegek lecsillapítása, ha kellett megfélemlítéssel, de lehetőleg úgy, hogy az ne ébresszen az emberekben visszacsapási vágyat”.¹⁰³ Az ez időszakban bekövetkezett fegyverhasználatok, kivéve hármat – a debreceni, székesfehérvári és a győri sortűzeket – nem követeltek emberéletet.

A szerzők véleménye szerint az erőszakszervezetek és a tömegek közötti összetűzésekben a fordulat október 26-án következett be, amikor a „világossá vált, hogy a preventív terv, amelynek kulcsszereplője Gyurkó vezérőrnagy volt, nem teljesült. A fővárost nem sikerült elszigetelni a vidéktől, a tüntetések országos méretűvé váltak.

Október 26-a és 27-e mutatta meg igazán az ország elszántságát. Világosan kiderült, hogy a hatalom vagy totális háborút indít a szovjetekre támaszkodva az ország ellen, vagy megkeresi a politikai kibontakozás útját [...]

26-tól a hatalom vidéken is levette a ‘vasökléről’ a ‘bársonykesztyűt’. Éppolyan kendőzetlen brutalitással lépett fel a fegyvertelen tüntetők ellen, mint tette ezt a fővárosban október 23-án estétől.”¹⁰⁴

Az október 26. és 29. között bekövetkezett 45 „sortűz” körülményeinek és következményeinek elemzését követően megállapítják: „A tömeg azonban újra és újra előzönlött az utcákat, túlélve a sortűzeket lankadatlan kitartással ismételve követeléseit. Követelte az ÁVH feloszlását, a párt hatalmának a megtörését, a szovjet csapatok kivonását, s a régi mellett hozzákezdett a maga hatalmi szerveinek felépítéséhez.”¹⁰⁵

Érdemes összevetni a „sortűzek” bekövetkezéséről a szerzők által összegyűjtött adatokat a közigazgatási funkciók gyakorlását átvevő forradalmi szervezetek megalakításának időpontjaival (lásd a következő oldali táblázatot):

¹⁰⁰ HL 1956-os gyűjtemény, 1–5. ö. e.

¹⁰¹ Kahler Frigyes–M. Kiss Sándor: Kinek a forradalma? Budapest, 1997. (a továbbiakban: Kahler–M. Kiss: Kinek a forradalma...) 65–130. o.

¹⁰² Miután ezt az összefoglalót elsősorban a szerzők hivatkozott munkája alapján készítettem el, ezért a „sortűz” kifejezést használom a fegyverhasználatok egyéb eseteire is.

¹⁰³ Kahler–M. Kiss: Kinek a forradalma... 70. o.

¹⁰⁴ Uo. 70–71. o.

¹⁰⁵ Uo.

Időpont	Október 23.	Október 24.	Október 25.	Október 26.	Október 27.	Október 28.	Október 29.	Október 30.	Október 31.	November 1.	November 2.	November 3.
„Sortűzek” száma	1	3	12	16	15	12	2	0	0	0	0	0
Az e napon alakult forradalmi szervezetek száma ¹⁰⁶	4	7	61	290	674	726	328	201	51	22	10	9

A fenti adatok alapján több következtetés levonható, ha figyelembe vesszük, hogy a forradalmi szervezetek megválasztása általában a lakosság első tömegmegmozdulásának napjára vagy az azt megelőző napra esett. A tüntetések számának robbanásszerű növekedése, a változások egyre határozottabb követelése, a radikalizálódott tömegek elszántsága és az erőszakszervezet válaszreakciói, a fegyverhasználatok számának növekedése között szoros összefüggés mutatható ki.

Ennek az összefüggésnek, kölcsönhatásnak a létét támasztják alá a Kahler – M. Kiss szerzőpáros következő megállapításai is:

„Érdekes megfigyelni, hogy ezek a törekvések, illetve a törekvések hangoztatása egyes helységekben épületekhez, meghatározható helyszínekhez köthetők. Ezek lettek aztán a sortűzek helyszínei is.

A tüntetők általában a felvonulások során tömeggyűléseket tartottak a Megyei Főosztály épülete, a pártbizottság épülete, a börtön, a tanácsháza és a rendőrség előtt. Ezek az épületek a pártállam szimbólumai voltak. Itt a tömeg az ÁVH leszerelését és felosztatását, a kommunista szimbólumok eltörlését, a politikai foglyok kiszabadítását és az adóívek, illetve a begyűjtési ívek megsemmisítését követelte.

Megálltak a tüntetők a szovjet emlékművek előtt is. Az emlékművek ledöntése a függetlenségi gondolat kifejeződése volt.

A harmadik felvonulási ‘céllállomás’ a város katonai laktanyája volt. Itt a tüntetők a honvédség átállítását, illetve fegyvert követeltek önmaguk megvédésére.

A város közterén – a nagygyűlések színhelye – összegződtek a követelések.[...]

Feltűnő az, hogy ha a sortűzre a Megyei Főosztály vagy a börtön épülete előtt, illetve a köztéren került sor, a fegyveres erő beavatkozása nagy gyakorisággal halálos áldozatokkal járt. Ennek egyik oka meghatározható. Ezeken a helyszíneken jelen volt az ÁVH. A laktanyák előtt – kivéve Mosonmagyaróvárt, Dunapentelét, Szabadszállást – általában vértelen tömegosztatásra került sor. Ez leleplezi az ÁVH és a Honvédség mentalitása közötti különbséget.”¹⁰⁷

A történetek, a változások dinamikáját is érzékeltető grafikonra tekintve – ha nem is az utolsóként –, legalább még egy következtetés levonható: a Budapesten és vidéken alkalmazott, sokszor kíméletlen erőszak a változások megállítására – de még a lelassítására is – képtelen volt.

¹⁰⁶ Ezeket az adatokat a Történeti Hivatalban őrzött megyei monográfiák alapján állítottam össze.

¹⁰⁷ Kahler–M. Kiss: Kinek a forradalma... 71. o.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc történetével foglalkozó – közel könyvtárnyi – szakirodalomban már eddig is sokat olvashatunk az október 28-án bekövetkezett – a szerzők többsége szerint a forradalom győzelmét jelentő – fordulatról, a Nagy Imre által ismertetett kormánynyilatkozatról, annak későbbi hatásáról. Ugyanakkor – véleményem szerint – méltatlanul kevés szó esik a forradalom későbbi menetére alapvetően ható döntés meghozatalának hátteréről.

A politikai fordulat közvetlen előzménye, hogy a politikai és katonai vezetés a kezdeti zűrzavar után egyre pontosabb képet kapott a felkelők erejéről. Ebből arra következtettek, hogy a legjelentősebb fegyveres csoportok állásai ellen indított összpontosított támadással döntő fordulat következhet be a harcok menetében. A felkelés leverése legfontosabb előfeltételének a Corvin köz és a környékén lévő – a Kilián laktanyát is ide sorolták – felkelő erők ellenállásának a megtörését tartották.

A támadás előkészítését már október 25-én megkezdték, ám ekkor a Politikai Főcsoportfőnökség vezetői jelezték, hogy sikerült kapcsolatba lépniük a „Corvinnal”, ahonnan ígéretet kaptak a harc beszüntetésére, a fegyverek letételére. A támadás előkészítését ekkor felfüggesztették. Még ma sem tudjuk, hogy a hír volt alaptalan, vagy a felkelők gondolták meg magukat, de a fegyverletételből nem lett semmi.

Ezért október 26-án a tervezést folytatták. Az alkalmazandó erők és eszközök kérdésében azonban erősen megoszlott a Katonai Bizottság és a hadsereg vezetőinek a véleménye. A támadást megelőző tűzérési előkészítés tervezésekor többen is szóvá tették, hogy a Corvin mozira és környékére mért nagy erejű tűzcsapások oly nagy pusztítást okoznának a polgári lakosság körében, hogy ez az áldozat nem vállalható.

Mivel nem tudtak dönteni, telefonon Nagy Imréhez fordultak. Válaszát Kovács István vezérőrnagy jegyzetfüzete az alábbiak szerint őrzi:

„Ne lőjék (tűzéréssel) a háztömböt. Politikailag nagyon nehéz helyzetet teremtené. Nagy Imre külön kérte, hogy így ne hajtsák végre az akciót, kerüljük ezt a nagy tömegű vérontást, Ő nagyon fél a következményektől [...] lemond. Az új kormány nem tudná megoldani a helyzetet, más módszerekkel kell hatni ezekre a fiatalokra.”¹⁰⁸

A fenti szöveget Kovács István vezérőrnagy Malinyin hadseregtábornoknak orosz nyelvre is lefordította. A szovjet hadseregtábornok Nagy Imrének szóló válasza a következőket tartalmazta:

„A tűzérési előkészítést nem kezdik meg külön parancsa nélkül. De ő további erőket hozat oda, köztük nehéz eszközöket is. Kéri figyelembe venni azt a választ, amit a kapitulációra való felszólításra adtak. Megtagadták, hogy békésen abbahagyják a harcot. Követelték az ÁVH leszerelését, hogy a (magyar) hadsereg csináljon rendet. Ideiglenes kormányt, választást december 31-ig és általános amnesztiát.¹⁰⁹ Csináljanak rendet (már mint a kormány), egyébként ő katonai úton fog menni.”¹¹⁰ Malinyin ekkor tudatta Nagy

¹⁰⁸ TH V-150005/3 Kovács István jegyzetfüzete.

¹⁰⁹ A Politikai Főcsoportfőnökség alárendeltjei propaganda gépkocsival közelítették meg a felkelők állását. A hangszórókon keresztül beolvasott, a fegyverletételre felszólító ultimátumra érkezett válasz lényegét foglalta össze Malinyin altábornagy.

¹¹⁰ TH V-150005/3. Kovács István jegyzetfüzete.

Imrével, hogy ha a kormány a maga eszközeivel záros határidőn belül nem tud „rendet teremteni”, a Budapesten tartózkodó szovjet erők a kormány döntéseitől függetlenül végrehajtják a támadást.

További „megoldásként” az is felmerült, hogy a csatornákon keresztül műszaki erők jutnának be a Corvin mozi épülete alá, azért, hogy felrobbantsák. Ezt a tervet – bár Földes László,¹¹¹ a Katonai Bizottság tagja erősen támogatta – a közműalagutak térképének hiánya miatt elvetették. Javaslatként elhangzott az is, hogy helikopterrel kell a mozi fölé repülni, és azt kis magasságból ledobott bombákkal le kell rombolni. A többség ezt a tervet sem támogatta. Így a támadást előkészítő törzsek nem kaphattak más feladatot, minthogy dolgozzák ki a tűzéség alkalmazása nélkül végrehajtandó támadás részleteit.

A támadás előkészítése 27-én este 19 és 20 óra között a Honvédelmi Minisztériumban meg is kezdődött. A szovjet és magyar katonai vezetők ekkor abban állapodtak meg, hogy a szovjet hadtest parancsnoka az akció vezetésével a Dimitrov téren települt szovjet hadosztály parancsnokát bízta meg, aki egyben a támadáshoz a harckocsikat és a páncélozott szállító járműveket is biztosítja. A feladat végrehajtásába bevonták az alapvetően Budán tevékenykedő 128. lövész gárhadosztály erőit is. A magyar vezérkar vállalta, hogy gyalogsági megerősítésként a megjelölt hadosztály alárendeltségébe helyez egy 300-350 főből álló alegységet.

Obaturov vezérőrnagy, a 33. gépesített hadosztály parancsnoka úgy építette fel a harcrendet, hogy először a magyar tisztekből álló biztosító alcsoport közelíti meg a Corvin közt, amelynek feladata a követő harckocsik oltalmazása, biztosítása lesz. A három darab T-34-es típusú harckocsiból álló alegység – a terv szerint – a gyalogság fedezete mellett jut majd el a Corvin köz Körút felőli bejáratához, ahonnan a mozi épületét és a környező házakban lévő fegyveres csoportok állásait tűz alá veszi. Ezután indult volna egy újabb, de most már T-54-es harckocsikból álló részleg. Az így beérkezett hat harckocsi a mozival szemben felsorakozva nagy erejű, romboló hatású tűzcsapásaival, a tűzéségi tüzelőkészítést helyettesítve, kedvező feltételeket teremtett volna az akciót befejező magyar rohamcsoportoknak. A hadosztályparancsnok intézkedett az Üllői út felé nyíló „árkád” tűzzel történő lefogatására is.

A hadosztályparancsnok közölte, hogy a magyar alakulatok a szovjet páncélcsoportokra, a „nyitott koporsókra” szállva hajtják végre a feladatot. A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnoka, Márton András ezredes – aki a támadás megakadályozása érdekében mindent elkövetett – kifogásolta, hogy a magyar katonák nem ismerik a páncélozott járművekről vívott harc szabályait.¹¹² A szovjet tisztek is jelentették, hogy ismereteik szerint a Corvin köznek több bejárata is van, és szükségesnek látják a harcrend ennek megfelelő átalakítását. Obaturov tábornok az összes felvetést és javaslatot figyelmen kívül hagyva hozta meg a támadásra vonatkozó parancsát.

¹¹¹ TH V-150005/3. Kovács István vallomása.

¹¹² Uo. 104. o. Szűcs Miklós vallomása. Márton meg akarta akadályozni az akciót, ezért felhívta Nagy Máriát, a budapesti pártbizottság másodtitkárát, és a támadás leállításához segítségét kérte. Sőt tájékoztatni akarta Nagy Imrét is. Vele azonban nem tudott kapcsolatot teremteni, ezért Hegedűs Andrásnak mondta el kétségeit, és arra kérte, hogy járjon közbe Nagy Imrénél a terv leállításáért. Márton András csak később szerzett tudomást arról, hogy Hegedűs András, kérésének megfelelően tájékoztatta Nagy Imrét a tőle hallottakról, aki még a hajnali órákban felhívta Janza altábornagyot és a Corvin köz felszámolását határozottan megtiltotta. (TH V-145626/1. 316–317. o.)

Október 28-án hajnalban, a támadás megindításának tervezett időpontjában Obaturov tábornok – a harccparancstól eltérően – a Corvin köz és környéke felderítésére három T-34-es harckocsit indított az Üllői úton a Körút irányába. Mivel ezek a harckocsik egymásfél óra múlva sem érkeztek vissza, utánuk küldtek három T-54-es harckocsit. Újabb egy órás várakozás után az egyik T-54-es épen, a másik sérülten visszatért. A szovjet harckocsik parancsnoka jelentette, hogy a T-34-esek a Corvin előtt égnek, és felkelők az egyik T-54-es harckocsit is kilőtték. A szovjet katonai vezetők az első jelentősebb veszteségek után a támadás végrehajtását bizonytalan időre elhalasztották.

A szovjet csapatoknak a felkelők továbbra is nagy veszteségeket okoztak, szovjet harckocsikat, tüzérségi eszközöket és más haditechnikai felszerelést zsákmányoltak, illetve önállóan tevékenykedő szovjet katonákat és azok kisebb csoportjait fegyverezték le. A Különleges Hadtest parancsnoka, Lascsenko altábornagy határozottabb ellenállásra adott parancsot. Az egységek és alegységek parancsnokait parancsban figyelmeztette: beosztásukból le lesznek váltva, ha a lefegyverzést vagy a fegyverzet és a lőszer elvételét eltűrik.

A legújabban feltárt dokumentumok ellentmondanak annak a korábban általam is képviselt álláspontnak, mely szerint az események október 28-i átértékelését – a pártvezetésen belül – a politikai rendezésnek elsőbbséget adó Nagy Imre és hívei készítették elő, úgymond kényszerítették ki. Tény, hogy Donáth Ferenc és Losonczy Géza már október 26-án eljutott az események ellenforradalomként történő értékelésének az elutasításáig, a hatalom és a társadalom között feszülő ellentétek politikai eszközökkel történő megoldásának igenléséig, de ezt az álláspontot október 28-ig a pártvezetés többsége elutasította és ekkor még Nagy Imre sem támogatta.

Az események „nemzeti demokratikus tömegmozgalomként” való elismerését véleményem szerint elsősorban a felkelő csoportok harci sikerei, a szovjet csapatok kudarca, a magyar erőszakszervezetek, ezek között a hadsereg alkalmazhatatlansága, a tömegeknek a forradalom követelése mellett határozott kiállása kényszerítették ki.

Ebbe az irányba tolta a pártvezetést attól való félelme, hogy a felkelők, illetve a békés lakosság ellen alkalmazott erőszak következtében teljesen elveszíti a harcokba még be nem kapcsolódó, de a felkelőkkel kezdettől szimpatizáló lakosság bizalmát, és az újabb áldozatok még jobban elmélyítik a szakadékot a kormány és a lakosság között. Ezért – és ezzel még a Magyarországon tartózkodó szovjet politikai vezetők is egyetértettek – a magyar párt- és állami vezetés október 28-án további engedmények megtételére kényszerült.

Az MSZMP Politikai Bizottsága október 27–28-i ülésén elfogadott határozatot – tűzszünet, a szovjet csapatok kivonása Budapestről, az Államvédelmi Hatóság feloszlása stb. – a PB döntésének megfelelően Nagy Imre miniszterelnök kormánynyilatkozat formájában hozta nyilvánosságra.

28-án 13 óra 20 perckor Nagy Imre azonnali tűzszünetet rendelt el. 14 órakor az új összetételű kormány letette az esküt, majd jóváhagyta a miniszterelnök által beterjesztett kormánynyilatkozatot. 17 óra 25 perckor elhangzó rádióbeszédében Nagy Imre – a Központi Vezetőség döntésének megfelelően – nemzeti demokratikus mozgalomnak nyilvánította az előző napok megmozdulásait, bejelentette a szovjet csapatok azonnali kivonását Budapestről, tárgyalások megkezdését a szovjet haderő teljes kivonásáról, az

Államvédelmi Hatóság megszüntetését, az amnesztiát, a Kossuth-címer bevezetését, március 15-e nemzeti ünneppé való nyilvánítását, az általános fizetésemelést, bér- és normarendezést, az erőszakoskodás megszüntetését a termelőszövetkezeti mozgalomban.

Ezzel kezdetét vette a forradalom új szakasza. A magyar kormány október 28-i nyilatkozata alapján a szovjet hadvezetés elrendelte a tűzszünetet, a 2. és 33. gépesített, valamint a 128. lövész gárdahadosztályok egységei október 29-én a harctevékenységet beosztották. A szovjet csapatok kivonását, a magyar kormány szovjet vezetőkkel történt megállapodásán túl, a Különleges Hadtest parancsnoka, Lascsenko altábornagy véleménye szerint „a csapatok tétlensége, passzivitása miatt is” végre kellett hajtani. A szovjet csapatok kivonása terv szerint október 30-án 18 órakor megkezdődött, de a teljes kivonulást csak 31-én a déli órákban tudták befejezni. A Különleges Hadtest törzse a Tökölön lévő repülőtérré települt, ahol egy szovjet repülőegység állomásozott. A szovjet csapatok Budapest határától 15-20 km-re összpontosítási körletet foglaltak el, ahol a harci technikát és fegyverzetet karbantartották, a személyi állományt, a lőszert, üzemanyagot és az élelmiszer készleteket kiegészítették.

Forradalmi szervezetek alakítása a Magyar Néphadseregben

Az események átértékelése a Magyar Néphadseregben is újabb helyzetet teremtett. Azok a kötelékek, amelyek október 28-ig is a kormányellenes megmozdulásokat és a felkelőket támogatták, magatartásuk helyességét látták igazolva. A történeteket addig passzívan szemlélők többsége a kormánynyilatkozatban elhangzottakat elfogadva, immár tevőlegesen bekapcsolódott a kormány célkitűzéseinek megfelelő feladatok végrehajtásába.

Tudathasadásos állapotot okozott a fordulat azon parancsnokok, tisztek és katonák esetében, akik elfogadva az „ellenforradalom” értékelést, aktívan vettek részt a felkelők elleni harcokban. A felelősségre vonástól félve, többen közülük elhagyták alakulataikat, és a szovjet csapatoknál kerestek menedéket, majd később részt vettek a november 4-én bekövetkezett újabb szovjet támadás előkészítésében.

A Honvédelmi Minisztérium vezető állományának és a Budapesten lévő, illetve a fővárosba karhatalmi feladatok végrehajtása céljából felrendelt alakulatok és intézetek fő tevékenysége az október 28-tól 31-ig terjedő időszakban a szovjet csapatok felváltása, a felkelő-szabadságharcos csoportok fegyverátadásának – lefegyverzésének – megszervezése, az új karhatalom szervezésében, felszerelésében és elhelyezésében való részvétellel, majd a szovjet csapatok kivonásának a biztosítása volt.

Az országban történt alapvető változások természetesen a hadseregben is éreztették hatásukat. Ennek egyik jele, hogy a katonai alakulatoknál és intézeteknél spontán módra alakultak meg azok a szervezetek, amelyek azon túl, hogy hangsúlyozták a forradalom céljaival azonosulásukat, a hadseregnek a felkelő-szabadságharcos csoportok, illetve a harcokba közvetlenül be nem kapcsolódott tömegek elleni fellépését igyekeztek megakadályozni.

Október 28-át követően a hadsereg vezetése – élve az átértékelés nyújtotta lehetőségekkel – ezt az egyre erősödő folyamatot megpróbálta szervezett, felülről szabályozott és így ellenőrizhető keretek közé terelni, szorítani.

Janza Károly altábornagy – amint ezt már jeleztem – a „forradalmi fegyelem” hadseregbeli választott vezető szervezetei, a „Forradalmi Katonai Tanácsok” megválasztására parancsban intézkedett. Ez a parancs¹¹³ azon túl, hogy lehetővé tette a különböző szintű parancsnokok tevékenységének ellenőrzését és – a parancs szándékai szerint – segítségét, arra bízta, sőt arra utasítja a forradalmi katonai tanácsokat, hogy elsősorban a közrend és a közbiztonság helyreállítása, védelme érdekében kapcsolódjanak be a szűkebb környezetüket érintő feladatok végrehajtásába, vegyenek részt képviselőikkel a területi forradalmi szervezetek – „a helyi munkás és paraszttanácsok” – munkájában.

A miniszter fenti intézkedésének ez a része a hadsereg társadalom felé történő nyitásának egyik első hivatalos lépése. Ez a nyitás a pozitív hatások mellett – mint ezt több példa is bizonyítja – magában hordozta a hadsereg egyébként is bizonytalan, megrendült irányítási rendszere további lazulásának lehetőségét. A területi forradalmi szervezetek – és azok karhatalmi ügyekért felelős személyei, testületei – jogot formáltak arra, hogy közvetlenül is beavatkozzanak a működési területükön lévő katonai szervezetek mindennapi életébe. Az így kialakult anomáliákat az illetékes katonai vezetők – az adott szintű forradalmi katonai tanácsok támogatásával – idejekorán igyekeztek felszámolni.

Voltak alakulatok, ahol a forradalmi katonai tanácsok megalakulásukat követően azonnal leváltották a parancsnokokat, a politikai munkásokat, az ügyészségeknek átadták az elhárító tiszteket, letartóztatták a tömegre 28-a előtt tüzet parancsoló tiszteket.

Az ilyen és ehhez hasonló jelenségeket, a hadsereg tevékenységét veszélyeztető „működési zavarokat” a katonai forradalmi tanácsok tevékenységének lehető legrészletesebb szabályozásával igyekeztek kiküszöbölni, illetve megelőzni.

A forradalmi katonai tanácsok működésének ideiglenes szabályzatában¹¹⁴ rögzítették ezen szervezetek feladatait, jogait és kötelességeit. E szabályzó szerint a „Magyar Néphadseregben működő Forradalmi Tanácsok feladata a Magyar Néphadsereg minden alakulatánál biztosítani a Minisztertanács határozatainak és a Forradalmi Tanácsok egyetértésével kiadott parancsok maradéktalan végrehajtását [...] a Magyar Néphadsereg egységes, határozott kiállását a forradalom célkitűzéseinek megvalósítása és vívmányainak megvédése érdekében [...] Fontosabb kérdésekben kiadandó parancsokat a parancsnok csak a tanács beleegyezésével adhat”.¹¹⁵

A forradalmi katonai tanácsoknak a szabályzat a parancsnokok leváltásának, illetve felfüggesztésének kérdésében – a helyzetből adódóan, de a miniszter parancsától eltérően – különleges jogosultságokat biztosított. Így, amellet, hogy a tanácsoknak az „egyszemélyi parancsnoki tekintélyt” minden eszközzel biztosítaniuk és a parancsnokokat a munkában segíteniük kellett, a parancsnokkal egyetértésben az alárendelt egységek parancsnokait joguk volt beosztásukból felfüggeszteni, illetve a felfüggesztett parancsnokok helyébe kötelesek voltak megfelelő parancsnokot állítani.

A felfüggesztést az előljáró parancsnoknak és forradalmi tanácsnak kellett jelenteni. Ezen jogok érvényesítésében bizonyos korlátozást jelentett, hogy a hadosztály és ezzel egyenrangú szervek parancsnokait a mellettük működő forradalmi tanács javaslata alap-

¹¹³ HL 56-os gyűjtemény, 3. ö. e. 21–22. o. Kis eltérésekkel BM TI V-150005/2. 346. o. Janza Károly altábornagy parancsa 1956. október 30.

¹¹⁴ TH V-150005/2. 321–323. o.

¹¹⁵ Uo.

ján a Magyar Néphadsereg Forradalmi Katonatanácsa függeszthette fel, illetve a hadtest és ezzel egyenrangú szervek és az ettől magasabb beosztású parancsnokok felfüggesztéséről és kinevezéséről a Magyar Néphadsereg Forradalmi Katonatanácsának javaslatára a Minisztertanács dönt.

A forradalmi katonatanácsok a fentiekén túl „a burkolt vagy nyílt forradalomellenes cselekmények elkövetőit, továbbá azokat, akik a forradalmi hadsereg erejét megbontják, katonai bíróság elé” állíthatták. Az ideiglenes szabályzat rögzítette a forradalmi katonai szervezeteknek a hadsereg hierarchiájához igazodó szervezeti felépítését is.

A forradalmi katonai tanácsok megválasztást a következők szerint rendelték el: „A választás az önálló századnál, zászlóaljnál és önálló zászlóaljnál a személyi állomány bevonásával titkosan, egyszerű szótöbbséggel történik. A többi forradalmi tanácsok úgy alakulnak meg, hogy a közvetlenül alárendelt egységek választott küldöttei és az adott egység törzsének választott küldötte a fenti módszer szerint megválasztják a tanácsot.”¹¹⁶

Az ideiglenes szabályzat fontos rendelkezése, hogy a Forradalmi Katonai Tanácsok és a Magyar Néphadsereg Forradalmi Katonai Tanácsa – mint csúcsszerv – megválasztásával egyidőben a Politikai Főcsoportfőnökség megszűnik, és a politikai beosztásban lévő tisztek felfüggesztéséről, illetve új beosztásba helyezéséről a forradalmi katonai tanácsok a parancsnokokkal egyetértésben saját hatáskörben döntenek.¹¹⁷

Ez egyben azt is jelenti, hogy a pártszervek után a Magyar Dolgozók Pártja politikájának hadseregbeli végrehajtásáért felelős politikai szervek helyébe – más jogosítványokkal és kötelezettségekkel – az október 28-i kormányprogram általános és konkrét, a honvédelem területére vonatkozó céljait megvalósító forradalmi katonai tanácsok léptek.

A forradalmi katonai tanácsok spontán módon, majd a miniszter utasítására – ideiglenes szervi határozvány alapján – a Magyar Néphadsereg majdnem minden alakulatánál, intézeténél és vezető szervénél megalakultak.

Október 30-án este 8 órakor – Kovács István vezérőrnagy Janza Károllyal egyeztetett javaslatának megfelelően – a Váradi Gyula vezérőrnagy elnökletével megtartott értekezleten alakult meg véglegesen a Honvédség Vezetésének Forradalmi Katonai Tanácsa. Az új testület megalakulását az ekkor elfogadott, de csak október 31-én megjelent nyilatkozatában jelentette be. A hadsereg vezetésének Forradalmi Katonai Tanácsa kinyilvánította, hogy „a Forradalmi Katonai Tanács a Hadsereg valamennyi honvédje, tiszthelyetese, tiszti iskolása, tiszte, tábornoka nevében csatlakozik a Munkás, Ifjúság és Értelmiségi Forradalmi Tanácsok határozataihoz és követeléseikhez, s azt magáévá teszi”, és a forradalmi vívmányok megvédése érdekében követeli „a Szovjet Hadsereg azonnali kivonását Budapestről, és a legrövidebb időn belül hazánk területéről”. A Forradalmi Tanács bejelentette továbbá, hogy „a hadsereg vezetéséből a szektás visszahúzó erőket – a Vezérkar Főnökét, Tóth Lajos vezérőrnagyot, a Politikai Főcsoportfőnököt, Hazai Jenő vezérőrnagyot, illetve Hídvégi Ferenc vezérőrnagyot és Szabó István altábornagyot – eltávolították.

A Forradalmi Tanács nyilatkozatában úgy értékelte, hogy „az ÁVH megfélemlítésben tartotta a honvédséget is”, és ezért a Hadsereg Vezetésének Forradalmi Katonai Tanácsa

¹¹⁶ TH V-150005/2. 321–323. o.

¹¹⁷ Uo.

a még fegyverben lévő ÁVH azonnali lefegyverzését elhatározta. A Tanács befejezés-ként követelte, hogy a Határőrség a jövőben a honvédséghez tartozzon.¹¹⁸

A hadsereg vezetése Forradalmi Katonai Tanácsának kibővített ülésén – október 31-én a hajnali órákban – a forradalmi erők megbízottai, valamint a Néphadsereg, a Határőrség és a Rendőrség forradalmi bizottságainak küldöttei választották meg a hadsereg legfelső szintű irányítását ellátó forradalmi vezető szervet, a Forradalmi Honvédelmi Bizottmányt. A Bizottmány a megalakulását követően kiadott felhívásában többek között követelte: a szovjet csapatok Budapest területének elhagyása után – 1956. december 31-ig – az ország területéről is távozzanak; a kormány a Varsói Szerződésben részt vevő tagállamok azonnali összehívásával a szerződést mondja fel; a megszüntetett ÁVH tagjai a fegyveres alakulatokba felvételt ne nyerhessenek. A Bizottmány kilátásba helyezte: ha a szovjet csapatok a meghatározott időre nem hagyják el Magyarország területét, fegyverrel kelnek harcra az ország szabadsága és a forradalom tisztasága ügyéért.¹¹⁹

A Forradalmi Honvédelmi Bizottmányban a honvédség képviselői mellett a rendőrség delegáltjai – Kopácsi Sándor és Oszkó Gyula rendőr ezredek –, illetve a Határőrség országos parancsnoka – Szalva János ezredes – is felvételt nyertek.

A hadsereg tevékenységének értékelésekor gyakorta elhangzik, hogy a forradalmi katonai tanácsok „rendszeresítésével” a parancsnoki önállóságot oly mértékben megsértette, hogy ezzel vette kezdetét a hadsereg teljes szétesésének időszaka.

Nem vitatom, hogy a Magyar Néphadsereg a forradalom napjaiban – a társadalom egészéhez hasonlóan – olyan válságon esett át, melynek következtében sok más tényező mellet szervezettsége, fegyelme, vezetettsége, hadrafoghatósága több esetben a kritikus állapotot közelítette. Azzal viszont nem tudok egyetérteni – és ezt a kutatási eredményeim sem támasztják alá –, hogy ez a folyamat október 28-át követően, a forradalmi katonai tanácsok felállításával vette kezdetét. Véleményem szerint a forradalmi katonai tanácsok intézményesítésével a helyzet – a nagyon fontos tartalmi különbségeket elismerve – a korábbiakhoz képest lényegében annyiban módosult, hogy az egyszemélyi parancsnokoknak a katonai élet legfontosabb területeit érintő döntéseiket már nem az illetékes pártszervezetekkel és politikai szervekkel, hanem az állomány többségének bizalmát élvező forradalmi katonai tanácsokkal kellett megvitatniuk, egyeztetniük és néhány kérdésben jóváhagyatniuk.

A forradalom közvetlen előzményeit, illetve a forradalom eseményeit tárgyaló fejezetekből is látható, hogy sok ok miatt a reális helyzetértékelés és gyors, határozott és főleg önálló döntéshozatal képességével a parancsnoki állományból kevesen rendelkeztek, és a rendkívül bonyolult, sokszor átláthatatlan helyzet, a fokozott felelősség az e területen jobb képességekkel bíró vezetők dolgát is megnehezítette.

A forradalom időszakában a parancsnokok jelentős része – ha nem másért, mert ők is tagjai voltak a testületnek – a forradalmi katonai tanácsok támogatását és segítségét igényelte. A forradalmi tanácsok többsége az arra képes, illetve azt akaró parancsnokokkal együtt a hadsereg új követelményeknek megfelelő átalakítása, az aktuálisan jelentkező feladatok végrehajtása érdekében még ebben a szovjetek által rendkívül szűkre szabott

¹¹⁸ TH V-150005/2. 331. o.

¹¹⁹ TH V-150005/2. 345. o.

időben is sokat tett. Ez persze nem azt jelenti, hogy a forradalmi katonai tanácsok tevékenysége nyomán ne keletkeztek volna a hadsereg rendeltetésszerű működését zavaró, sőt néhány területen akadályozó jelenségek, mint ahogy az is bizonyos, hogy a hadsereget nem a forradalmi tanácsok verték, kergették szét, hanem november 4-ét követően a szovjet hadsereg.

A hadsereg budapesti és vidéki alakulatai és intézetei jelentős feladatokat vállaltak a forradalom új fegyveres ereje, a Nemzetőrség megszervezéséből. Mint az a forradalmat követő megtorlás adataiból is kiderül – lásd adattár – a személyi állomány jelentős részét a „civil” forradalmi szervezetek és szerveződések támogatásáért, ezen belül a nemzetőrség budapesti és vidéki alakulatainak a szervezésért, harcra történő felkészítéséért, a szovjet fegyverekre támaszkodó hatalom elleni harcban való részvételért ítélték el.

A rendőrség és a honvédség, valamint a nemzetőrség tevékenységének összehangolása, ellenőrzése, egyszersmind a közös, hatékony fellépés biztosítása céljából a területi forradalmi szerveken belül – főleg megyei és járási szinteken és nagyobb városokban – az erőszakszervezetek delegált és beválasztott tagjai bevonásával karhatalmi bizottságokat, albizottságokat, részlegeket állítottak fel. A forradalmi szervek rendszeresen foglalkoztak a Nemzetőrség szervezésének, felszerelésének és alkalmazásának kérdéseivel.

Ezt a folyamatot november 4-én a szovjet támadás megszakította. Vidéken a nemzetőrelegységek nagyobbik része november 4-én és az azt követő napokban feloszlott, de voltak olyan alakulatok is, amelyek a szovjet támadás hatására alakultak meg. Több alegység önállóan vagy az adott körzetben lévő honvédségi erőkkel, rendőrökkel együttműködve hosszabb rövidebb ideig sikeresen vette fel a harcot a szovjet csapatokkal.

*A hadsereg október 28-i fordulatot követő
tevékenységének fő jellemzői*

Még folyt a szovjet csapatok kivonulásával kapcsolatos tervezőmunka, amikor döntés született arról, hogy a fővárosban a rend fenntartását – a szovjet csapatok által őrzött objektumok védelmét – három – a 7. és 5. gépesített és a 27. lövész – hadosztályra bízák. Mint ismert, a 7. gépesített ezred fő erői már október 23-tól Budapesten hajtottak végre karhatalmi feladatokat. A 3. hadtest állományából a 12. és a 19. gépesített ezredek is Budapesten voltak, így kézenfekvőnek tűnt, hogy másodikként a kecskeméti 5. gépesített hadosztály törzsét rendelik a fővárosba.

A választás harmadikként a kiskunfélegyházi 27. lövészadosztályra esett. Janza Károly honvédelmi miniszter utasítására ez utóbbi két hadosztály kijelölt erői október 30-án és 31-én Budapestre érkeztek. A fővárosba felrendelt hadosztályok parancsnoksága alatt három karhatalmi körzetet hoztak létre, ezért a Budapesten lévő csapatok parancsot kaptak az alárendeltségnek megfelelő átcsoportosítások végrehajtására.

Az új beosztásnak megfelelően Buda, mint „Bem”-körzet katonai parancsnoka Mecséri János ezredes lett, akinek alárendeltségébe a saját hadosztályán – a 7. gépesített hadosztályon – kívül a Budán lévő katonai alakulatok tartoztak.

A „Mátyás”-körzet, tehát a Rákóczi úttól és Kerepesi úttól északra fekvő területek felett az ellenőrzést az 5. gépesített hadosztály parancsnoka, Csémi Károly alezredes vette át, alárendeltségébe az 5. hadosztály és a körzetben lévő budapesti alakulatok erői kerültek.

A harmadik, úgynevezett „Kossuth”-körzet ettől délre Bakonyi Sándor alezredes parancsnoksága alatt alakult meg. A körzet fő katonai erejét a 27. lövészhadosztály ezredei alkották, de az általános szabályoknak megfelelően az ebben a körzetben elhelyezett budapesti alakulatok és intézmények is Bakonyi alezredes alárendeltségébe kerültek. A Zrínyi Akadémia Márton András tiltakozása miatt megőrizte az önállóságát.

A csapatok átcsoportosítására azért volt szükség, hogy az új körzetparancsnokok lehetőleg saját szervezetszerű csapataikkal oldják meg feladataikat. Az új körzetek szerinti munkát 31-én 15 órától kellett megkezdeni,¹²⁰ de az átcsoportosítandó kerülő állomány-nak a körzeteket csak november 1-jén reggelig kellett elfoglalni.

A forradalom eseményei gyorsan követték egymást. 1956. október 31-én délután a hadsereg felső vezetésének a tudomására jutott, hogy Király Bélát – akkor már ismét vezérőrnagyot – a kormány kinevezte a Budapesti Katonai Karhatalmi Erők parancsnokává, s ebben a beosztásban legfőbb feladatként a Budapesten lévő katonai, nemzetőri és rendőrségi alakulatok egységes irányítását és vezetését határozták meg.

Nem sokkal kinevezését követően Király Béla vezérőrnagy megjelent a vezérkar épületében és Szücs Miklós ezredestől tájékoztatást kért a budapesti katonai alakulatokra vonatkozóan. Szücs ezredes jelentette, hogy a 18 katonai körzetet három katonai körzettel szervezték át, és ezekbe a körzetekbe egy-egy hadosztályt rendeltek.

Ezután Király Béla tájékoztatta a jelenlévőket arról, hogy megalakult a Budapesti Karhatalmi Bizottság, amelyen belül a katonai alakulatok vezetésére létre kell hozni a Budapesti Katonai Karhatalmi Parancsnokság törzsét.

A katonai törzs lényegében úgy működött, hogy Zólogy a Budapesten lévő katonai alakulatok tevékenységéről tájékoztatta Király Béla vezérőrnagyot, majd az ezredes az ő instrukciói alapján irányította a csapatokat. A törzs 1956. november 1-jén alakult meg. Az új vezető szerv részére Király Béla első és legfontosabb feladatként megparancsolta, hogy Budapesten a katonai alakulatok felhasználásával azonnal szüntessék be a lövöldözést, teremtsenek rendet.¹²¹ A Budapesti Karhatalmi Parancsnokságnak két törzse volt, az egyik törzs a Honvédelmi Minisztériumban dolgozott – ez volt Budapesten a hadsereg irányító szerve –, a másik a rendőr törzs, amelyik a rendőrség és Nemzetőrség felé fejtett ki irányító tevékenységet.

Ebben az időszakban a Hadművelési Csoportfőnökség a vidéki helyzettel foglalkozott, illetve a nyugati határnak a határőrséggel együtt történő megerősítéséhez szükséges tervek kidolgozását kezdte meg. A Hadszintér előkészítő osztály azt a parancsot kapta, hogy a műszaki parancsnoksággal közösen dolgozzanak ki tervet a budapesti és vidéki helyreállító – út, vasút, villamos – munkákra.¹²²

A november 1-jén tartott eligazításon utasították a körzetparancsnokokat, hogy minden rendelkezésre álló eszközzel együttműködve a nemzetőr-alakulatokkal és a területi forradalmi bizottságokkal, lehetőleg saját hatáskörükben tartsák fenn a rendet körzeteikben. Abban az esetben, ha valahol olyan szervezett ellenállást tapasztalnak, amelyet saját erőből letörni nem tudnak, akkor készítsenek részletes tervet ezeknek a gócnak a fel-

¹²⁰ TH V-150005/4. 155–158. o. Zólogy László vallomása.

¹²¹ MOL XX-5 h. vizsgálati iratok 26./ 89., 95–99., 100. o. Zólogy László vallomása.

¹²² TH V-150005/5. 329. o. Szücs Miklós önvallomása.

számolására és a szükséges erő, fegyver, harcokosi vagy lángszóró igénylésére. Ezek a vállalkozások adott esetben központi intézkedésre kerülnek végrehajtásra. Ilyen akciókra ismereteink szerint nem került sor.¹²³

Az ÁVH felosztása után néhány körzetből olyan jelentések futottak be, hogy egyes ÁVH-s objektumokban visszamaradt államvédelmi erők a karhatalom tagjaival szemben fegyveresen lépnek fel. Szükségessé vált tehát ezen objektumok felderítése, a fegyverrel ellenállók lefegyverzése.

November 2-án a fenyegető szovjet csapatmozgások miatt a Karhatalmi Parancsnokság megkezdte Budapest karhatalmi riadótervének elkészítését. Ennek a tervnek Király Béla utasítása szerint tartalmaznia kellett a főbb útvonalak lezárásának helyét, valamint a Budapesten rendelkezésre álló tartalékok mozgási irányát. Ez a terv – november 4-ig az idő rövidsége miatt leginkább csak elgondolás – a szovjet csapatok esetleges támadása elhárításával kapcsolatos feladatokat nem tartalmazott.¹²⁴

Ennek nem mond ellent, hogy november 2-án egy lehetséges szovjet támadás elhárítása érdekében Király Béla Zólogy ezredessel egy úgynevezett „Védelmi Terv”-et készítettett, mely tartalmazta a nemzetőrcsoportok, valamint a Budapesten lévő katonai alakulatok elhelyezkedését és feladatát. A hadseregtörzs folyamatosan kapcsolatot tartott a fővárosban megalakított három katonai körzet parancsnokával és a Nemzetőrség Főparancsnokságát is befogadó Budapesti Főosztállyal.¹²⁵

A szovjet csapatmozgásokat jelentő vidéki alakulatok a hadműveleti csoportfőnökségtől minden esetben olyan parancsot kaptak, hogy ne álljanak ellen a szovjet csapatoknak, vegyék fel a kapcsolatot az odaérkező szovjet csapatok parancsnokával, és akadályozzanak meg minden összeütközést, „provokációt”.¹²⁶

A november 4-i szovjet támadás megindítása

A szovjet csapatok mozgása a Szovjetunió területén a szovjet alakulatok Budapestről történő kivonása időszakában is folytatódott. Október 30-án, a szovjet kormány nyilatkozata, amely szerint új alapokra kívánja helyezni a többi szocialista országokkal kapcsolatos viszonyát, még a győztes forradalom reményeit táplálta. Ma már tudjuk, hogy ez az új viszony első torzszülöttje a magyar forradalomra kollektíven kimondott halálos ítélet volt. A katonai előkészületek és az újabb szovjet katonai beavatkozással kapcsolatos egyeztető tárgyalások megkezdődtek. A magyar vezetés döntései – segítségkérés az ENSZ-től, a semlegesség bejelentése, a Varsói Szerződés felmondásának kilátásba helyezése, javaslat újabb tárgyalásokra stb. – az új magyar kormány összeállításával és a többi szocialista ország tájékoztatásával, meggyőzésével elfoglalt szovjet vezetést nem bírta jobb belátásra. Október 31-én újabb erők Magyarországra irányításával, a már Magyarországon lévő megszálló erők jelentős növelésével kezdetét vette a november 4-i újabb támadás előkészítése.

¹²³ TH V-150005/4. 352. o. Kindlovics vallomása.

¹²⁴ Uo. 354. o. Kindlovics vallomása.

¹²⁵ Uo. 164. o. Zólogy László vallomása.

¹²⁶ Uo. 130. o. Oravecz István ht. katona vallomása.

A Magyarországon lévő csapatok vezetésével a Fegyveres Erők Miniszterének első helyettesét – egyben a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek főparancsnokát –, Konyev marsallt bízták meg, és a Szovjetunió és Románia területéről Magyarországra irányították a 38. és a 8. hadsereget is. A Szovjetunió területéről átdobott légideszant-egységek megkezdtek a magyar repülőterek elfoglalását.

Konyev marsall tájékozódott a Budapesten kialakult helyzetről, melynek során megismerte a magyar katonai alakulatok és a nemzetőregységek és -alegységek helyzetét, és tudott a fővárosban végrehajtott védelmi jellegű katonai előkészületekről is. Tájékoztatták, hogy a Nemzetőrség és néhány magyar katonai egység, alegység további makacs ellenállásával kell számolni. Konyev marsall úgy tudta, hogy a magyar csapatok a főváros körül légvédelmi ágyúkkal is megerősített védelmi övet létesítettek, és a várossal határos lakott településeken tankokkal és tüzérséggel is rendelkező erők jelentek meg. A fontosabb objektumokat a fegyveres csoportok elfoglalták, az utakon a fegyveres csoportok és a nemzetőrség erői járőröznek. A szovjet katonai vezető a magyar katonai egységek létszámát Budapesten 50 ezer főre becsülte, és úgy vélte, hogy ezen kívül még 10 ezer nemzetőr és a városban lévő 100 darab harcokcsi ellenállásával is számolni kell.

A jelentések és a vélemények meghallgatása után Konyev marsall közölte: a Varsói Szerződés országainak legfelső politikai vezetése döntést hozott – ez persze nem volt igaz – a Magyarország részére nyújtandó katonai „segítségéről”. Az „ellenforradalmi erők szétzúzásának” feladatát a szovjet csapatokra bízták. A Különleges Hadtest erőinek ezért fel kell készülni a „Forgószél” fedőnéven megtervezett hadműveletben való részvételre, melynek célja Magyarországon a szocialista társadalmi rend helyreállítása. A Különleges Hadtest feladata Budapesten az ellenálló fegyveres erők szétverése és a rend biztosítása. A Magyar Néphadsereg azon egységeit, amelyek kísérletet tesznek az ellenállásra, le kell fegyverezni.

A hadtest állományába – a parancs szerint – Budapesten változatlanul a 2., a 33. gépesített és a 128. lövész gárdahadosztály tartozott. Ezenkívül a hadtestet harcokcsi-, tüzer- és légideszantegységekkel erősítették meg.

Az osztrák határ védelmét, valamint a fővároson kívül eső területeken és a vidéki városokban lévő felkelő csoportok „megsemmisítésének” feladatát a 38. és 8. hadseregekre és a Különleges Hadtest 17. gépesített hadosztályára bízták.

A feladatok megkezdéséhez a készenlétet november 3-án estig kellett elérni, és a „Vihar” – „Forgószél” – hadműveletet végrehajtását a „Grom” – „Mennydörgés” – jelszó elhangzását követően kellett megkezdni.

1956. november 4-én megindult a mindent elsöprő katonai gépezet. A támadási terv sikere érdekében Szerov, a KGB elnöke – a szovjet csapatok kivonásáról tárgyalásokat folytató magyar tárgyalóküldöttség tagjait – Erdei Ferencet, Maléter Pál vezérőrnagyot, honvédelmi minisztert, Kovács István vezérőrnagyot, a vezérkar főnökét és Szűcs Miklós ezredest, hadművelleti csoportfőnököt letartóztatta, illetve a Moszkvában összeállított Kádár János vezette bábkormány politikai legalizálása érdekében Nagy Imrét és a politikai vezetők egy jelentős részét – a törvényes kormány lemondásának kikényszerítése céljából – a Josip Broz Titóval történt megállapodás értelmében – a menedékjog felkínálásával Jugoszlávia Követségének épületébe csalta.

Moszkvai idő szerint 6, magyar idő szerint hajnali 4 órakor elhangzott a jelszó: „Mennydörgés”, és ezzel megkezdődött a „Forgószél” fedőnevű hadművelet. A parancsban meghatározott objektumok elfoglalására kijelölt osztagok és a Különleges Hadtest kötelékébe tartozó hadosztályok fő erői, a főváros környékén települt felkelő erők egy részének ellenállását leküzdve, 5 órakor különböző irányokból betörték Budapestre. A 38. lövész és a 8. gépesített hadsereg erői megkezdtek az ország megszállását. Ebben a hadműveletben 17 szovjet hadosztály (8 gépesített, 1 harcokcsi-, 2 lövész-, 2 légvédelmi tüzér-, 2 repülő-, 2 légideszant) részei mintegy 60 ezer szovjet katonával vettek részt.¹²⁷

Janza Károly altábornagy körülbelül 3 órakor táviratot kapott Tökölről, amelyben Maléter nevében a magyar katonai és politikai vezetés megtévesztése érdekében az állt, hogy a tárgyalások rendben, „megfelelő mederben” folynak. Az altábornagy ezt azonnal jelentette Nagy Imrének.¹²⁸

Hajnalban a Honvédelmi Minisztériumba Király Béla vezérőrnagy katonai törzsének jelentették, hogy a szovjet csapatok a Soroksári úton előrenyomulva elérték a Boráros tere. Budán a Petőfi laktanyánál 5-10 perces tűzharc alakult ki a fővárosba bevonuló szovjet és a laktanyában elhelyezett csapatok között. A szovjet erők ezt követően egy-másfél óráig lötték a laktanyát. A laktanyában lévő állományból sokan meghaltak, illetve megsebesültek. Az esztergomi hadosztály harcokcsijai közül több kitört a laktanyából, de ezek egy részét a szovjet csapatok megsemmisítették. Később a körülfárt laktanyát elfoglalták, és az ott lévő csapatokat lefegyverezték.¹²⁹

A repülőterek parancsnokai vagy ügyletes tisztjei sorban jelentették, hogy szovjet csapatok törtek be, és az állományt felszólították a fegyverletételre. Janza Károly és Váradi Gyula vezérőrnagy a telefonálóknak minden esetben olyan utasítást adtak, hogy a szovjet csapatok követeléseit feltétel nélkül teljesítsék, a fegyvert rakják le, és a szovjet csapatok elé küldjenek parlamentereket.¹³⁰

Erre az időpontra nyilvánvalóvá vált, hogy a szovjet csapatok megszállják a fővárost. Zólmay ezredes törzse igyekezett megakadályozni, hogy a magyar csapatok fegyvert használjanak a szovjet csapatokkal szemben. Az erre vonatkozó parancsot haladéktalanul továbbították a három körzet parancsnokának, akik a parancsot tudomásul vették.¹³¹

Körülbelül ekkor – 5 óra 20 perckor – hangzott el a rádióban Nagy Imre következő felhívása: „Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak. A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével!”¹³²

Nagy Imre beszédét a Honvédelmi Minisztériumban úgy értelmezték, hogy Nagy Imre a magyar csapatok harcba lépését mint tényt jelentette be. Ennek a bejelentésnek az

¹²⁷ FEVKA 32. f. 701291. op. 15-17. d. Lásd *Kirov*: i. m. 199–200. o. és Döntés a Kremlben... 142. o.

¹²⁸ TH V-150006. 250–252. o. Váradi Gyula feljegyzése.

¹²⁹ HL 1956-os gyűjtemény, 4. ö. e. 116–117. o.

¹³⁰ TH V-150006. 250–252. o. Váradi Gyula feljegyzése.

¹³¹ TH V-150005/4. 267–268. o.

¹³² A forradalom hangja... 487. o.

ellensúlyozása érdekében Janza Károly altábornagy, Uszta Gyula, Váradi Gyula és Kovács Imre vezérőrnagyok a magyar csapatoknak minden lehetséges módon megtiltották az ellenállást. A Honvédelmi Minisztérium főcsoportfőnökségei, csoportfőnökségei, főnökségei, valamint az Országos Légvédelmi Parancsnokság a tűzszüneti parancsot továbbították alárendeltjeik felé.

Nem sokkal később, amikor a szovjet csapatok a minisztérium épületét megközelítették, Janza Károly és Váradi Gyula az őrseget bevonatta, illetve a harckocsik lövegét az épület felé fordította. Janza altábornagy fehér kendőt lobogtatva ment a szovjet katonák elé, akiket élükön egy altábornaggal ez a fogadtatás sem tartott vissza attól, hogy a minisztérium épületét feldúlják, a személyi állományt lefegyverezzék, letartóztassák, illetve a tábornokokat és a tiszteket Tökölre szállítsák.¹³³ Tökölről a kormánydelegáció tagjainak többségét repülővel a Szovjetunióba deportálták, de a minisztériumból kiszállított tisztek közül is sokan csak november 11-én szabadultak.

Nemzetőr- és honvéd alegységek ellenállása Budapesten

Budapesten Király Béla vezérőrnagy az ellenállás folytatása mellett döntött. A Forradalmi Karhatalmi Bizottság elnöke, a Nemzetőrség főparancsnoka a szovjet a csapatok előrevonásáról, majd támadásáról az éjszaka folyamán telefonon több alkalommal jelentett Nagy Imrének, aki többször kijelentette: „mi nem akarunk, és nem is vállalhatunk háborút a Szovjetunióval...”¹³⁴

Király Béla hívatta a Forradalmi Karhatalmi Bizottság tagjait, és felszólította őket, kövessék őt a hegyekbe, folytassák a Nemzetőrség szervezését a szovjet csapatok ellen.¹³⁵ Az ellenállás folytatásának céljáról később Király Béla így vallott: „Ha egyáltalán nem hangzik is hősiesnek, meg kell mondanom őszintén, hogy nem azért tartottam össze a Főparancsnokságot, hogy gerillaharcot szervezzek, vagy hogy makacs harcokkal hosszabbítsam a magyarok szenvedését. Egyetlen célom az volt, hogy ha Nagy Imre mégis köt valamilyen elfogadható kompromisszumot, akkor legyen valami szervezet, amire támaszkodhat. Azért erősítettem a Szabadság-hegy védelmét, és azért lettem volna hajlandó harcolni is, hogy amíg ez a pillanat elérkezik, életben tartsuk a Főparancsnokság szervezetét.”¹³⁶

A Nemzetőrség Főparancsnokságának Budára kitelepült részlege megszerveztette a határőrlaktanya védelmét, és felvette a kapcsolatot a környéken lévő nemzetőr erőkkel. A közeli Pártiskola épületében 150 nemzetőr döntött úgy, hogy a továbbiakban is a Nemzetőr Főparancsnokság utasításai szerint tevékenykedik. A törzshöz olyan hír érkezett, hogy a Budaörsi úti laktanyából magyar páncélosok törtek ki, és a Szabadság-hegyen tartózkodnak. Király Béla többedmagával a páncélosok felkutatására indult, de a keresett harckocsikat nem találták.¹³⁷ Útközben találkoztak egy honvéd főhadnaggal is, aki jelentette a vezérőrnagynak, hogy 200 fegyveres áll rendelkezésre. Király vezérőr-

¹³³ TH V-150006/14. 21–22. o. Váradi Gyula beadványa.

¹³⁴ TH V-150005/4. 279–280. o.

¹³⁵ MOL XX-5-h Nagy Imre és tsai. V. 26. kötet 175. o. Lantos József vallomása.

¹³⁶ Uo. 285. o.

¹³⁷ Uo. 212. o. Marián István vallomása.

nagy megtudta, hogy Csillebércen egy légvédelmi üteg van tüzelőállásban, de a kezelő személyzet szétszaladt. Az üteghöz nem sokkal később nemzetőrökből kiválogatott csoport érkezett. Az ütegarancsnoknak jelentették, hogy Király Béla küldte őket segítségként, mint lövegkezelőket, az üteget az új tüzelőállásból Király Béla később Nagykovácsiba rendelte, de az ütegarancsnok ezt a parancsot már nem teljesítette.¹³⁸

Király Béla Nagykovácsiból újra visszament a határőrlaktanyába. Célja a nemzetőrség és a határőrség tevékenységének összehangolása volt. Látogatásáról a laktanya vezetése az előljáró parancsnokságon keresztül azonnal értesítette a szovjet parancsnokságot.¹³⁹

A Határőrség Országos Parancsnoka, Szalva János határőrezredes jelentette, hogy „Király Béla itt van és az utakon özönlének a hegyekbe a felkelők”. Segítséget kért a Király Béla vezette nemzetőr-alegységek szétveréséhez. Az ezredes a szovjet parancsnokságtól ekkor még azt a választ kapta, hogy a nemzetőröket próbálják meg saját erejükkel szétverni. Szalva határőr ezredes ekkor jelentette: harcokcsik ellen gyalogsággal nem tudja felvenni a harcot.¹⁴⁰ Király Béla ezt követően lépéseket tett a nemzetőr-alegységek közötti kapcsolat kiépítése, a híradás megszervezése érdekében. Amikor ez megtörtént, a Széchenyi-hegyen lévő egyik rádiózavaró állomásról közleményt bocsátott ki, melyben többek között a következőket mondta: „A Nemzetőr Főparancsnokság él. A főparancsnok, Király Béla kéri a rendőrség és honvédség szerveit, segítség a Nemzetőrség – mint egyedüli, hivatalos karhatalmi szerv munkáját.”¹⁴¹ Felhívásában Király Béla becsmérelte a szovjet csapatokat, barbároknak nevezte azokat. „Magyarország legyen a szovjetek temetője” – mondta, majd végső ellenállásra hívta fel a forradalmi erőket.

A főparancsnok kapcsolatot teremtett a Nagykovácsi környékén lévő nemzetőr csoportokkal. Utasítást adott a Nemzetőrség további szervezésére, valamint arra, hogy tartózkodni kell az egyéni akcióktól. A déli órákban felkereste „Szabó bácsi”, a Széna téri felkelők parancsnoka, aki beszámolt a rendelkezésre álló erőkről és arról, hogy bejárnak a városba akciók végrehajtására.

A szovjet katonai vezetők sajnálták, hogy „Király Bélát nem tudták november 4-én elfogni. Tőle tartottak: jó szervezőnek, kiváló katonának ismerték. A Moszkvából időközben visszahozott Bata István [volt] honvédelmi miniszterrel fel is hívták telefonon, hogy hagyja ott budai hadiszállását, adja meg magát, szüntesse be az ellenállást. Nincs értelme. Csak a polgári lakosság szenved meg makacosságát. Király visszautasította a javaslatot. Erre következett be Nagykovácsinál november 8-án [10-én – H. M.] a »csata«, ahová Malasenko egy egész ezredet irányított azzal a parancssal, hogy Királyt és embereit feltétlenül meg kell semmisíteni...” – számolt be a Malasenko tábornokkal folytatott beszélgetéséről Gosztonyi Péter.¹⁴²

Szovjet források szerint az ezt követő összecsapásban a nemzetőrök közül 10 fő meghalt, 13 fő megsebesült. A Főparancsnokság öt gépkocsiját és 15 rádióadóját a szovjet csapatok birtokba vették.¹⁴³ A Nemzetőreg Főparancsnoksága ekkor beszüntette az ellenállást.

¹³⁸ MOL XX-5-h Nagy Imre és tsai. V. 26. kötet 214–216. o. Vass János vallomása.

¹³⁹ *Király Béla: Honvédségből Néphadsereg.* Budapest, 1989. 291. o.

¹⁴⁰ MOL XX-5-h Nagy Imre és tsai. V. 27. kötet 30. o. Bocskai Antal vallomása.

¹⁴¹ Uo. 76–78., 84. o. Oláh Vilmos vallomása.

¹⁴² *Gosztonyi Péter: Moszkvai találkozásom egy szovjet tábornokkal. Élet és Irodalom*, 1992. május 15. 6. o.

¹⁴³ *Malasenko: i. m. 274. o.*

Babadzsánjan és Mamszurov tábornokok hadseregei vidéken körülvették a Magyar Néphadsereg legfontosabb helyőrségeit, laktanyáit. Először a repülőtereket, majd ezzel szinte egyidőben a laktanyákat foglalták el, de ellenőrzésük alá vonták a Budapestre és az osztrák határhoz vezető útvonalakat is.

A szovjet hadsereg nagy erejű támadását látva a Magyar Néphadsereg alakulatainak többsége meg sem kísérelte az ellenállást. A már november harmadikán körülvárt vidéki laktanyák egy részére a szovjet csapatok minden figyelmeztetés nélkül tüzet nyitottak, a magát többségében harc nélkül megadó alakulatokat lefegyverezték, szétkergették.

A szovjet csapatok kegyetlenségére jellemző, hogy a záhonyi 19. honi légvédelmi tüzérsztály fegyvertelenül gyülekező katonáira a laktanyát körülzáró szovjet harckocsik tüzet nyitottak, melynek következtében 5 katona meghalt, 8 fő megsebesült. Akiket a szovjet katonák elfogtak – összesen 60 főt – átvitték a Szovjetunióba, ahonnan november 6-án térhettek vissza.¹⁴⁴

Szolnokon 4 óra 15 perckor a szovjet csapatok megkezdték a honi légvédelmi tüzér tiszthelyetteskiképző-ezred, a 27. légvédelmi tüzérezred és az 56. aknavető tüzérezred laktanyájának a megszállását. A tiszthelyetteskiképző-ezred őreinek a lövéseire a szovjetek harckocsiágyúval nyitottak tüzet, melynek következtében egy növendék meghalt és egy megsebesült. A magyar egységeket lefegyverezték.¹⁴⁵

Székesfehérváron a szovjet csapatok 4 óra után elfoglalták a város főbb objektumait. Az itteni harcok során több belövés érte a hadtest parancsnokságát, a tiszti klubot, a városi tanács, megyei tanács és a posta épületét.¹⁴⁶

A tabi 89. önálló páncéltörő tüzérezred 1. és 2. osztálya tüzelőállást foglalt. A katonák nem lőttek. A civil fegyveresek által elfoglalt lövegeket a szovjet harckocsik letaposták.¹⁴⁷

Szombathelyen a reggel 4 órakor kezdődő harcok során a szovjet csapatok megszállták a fontosabb középületeket. A harcokban magyar részről körülbelül tízen, többségében nemzetőrök, rendőrök és vasutasok életüket veszítették. A szovjet katonai parancsnokság és a velük érkező volt magyar államvédelmi tisztek letartóztatták a nemzeti bizottság tagjait.¹⁴⁸

Kaposváron a szovjet csapatok körülbelül 35 harckocsival elfoglalták a börtönt és a pártbizottság székházát. A harcokban magyar részről hét fő veszítette életét.¹⁴⁹

Miskolcon az egyetem területét elfoglaló szovjet csapatokra az ór riasztó lövést adott le, majd a szovjetek az épületre tüzet nyitottak. A diákszállóban lévő nemzetőrök egy része felvette a harcot. A tűzharcban két egyetemista meghalt, három megsebesült, szovjet részről veszteség nem volt. A helyőrségben lévő, ellenállást nem tanúsító magyar alaku-

¹⁴⁴ HL 56-os gyűjtemény, 4. ö. e. 413–414. o.

¹⁴⁵ Uo. 324. o.

¹⁴⁶ HL 56-os gyűjtemény, 3. ö. e. 77–95. o.; HL 56-os gyűjtemény, 4. ö. e. 76. o.

¹⁴⁷ HL 56-os gyűjtemény, 4. ö. e. 9–10. o.

¹⁴⁸ HL 56-os gyűjtemény, 6. ö. e. 16–17. o.

¹⁴⁹ Uo. 69. o.

latok közül a 2. honi légvédelmi tüzérüteg állásaira a szovjet csapatok minden figyelmeztetés nélkül tüzet nyitottak, és egy magyar katonát megsebesítettek.¹⁵⁰

A szovjet csapatok elfogott magyar katonákat végeztek ki a fővárosban is. Erre példa, hogy a MÁV Igazgatóság Kerepesi úton lévő épületéből a felkelők több lövést adtak le a Keleti pályaudvarnál csoportosuló szovjet csapatokra, majd a hátsó kijáraton eltávoztak. Az épületet ezt követően átvizsgáló szovjet alegység az 1. sz. Vasúti Igazgatósági Katonai Szállítás Vezetőség állományából két tisztet elhurcolt, és rövid idő múlva kivégezték.¹⁵¹

A fentieken túl komolyabb összecsapásra köztük és a beérkező szovjet erők között csak Dunapentelén, a légvédelmi tüzérezred állásainál került sor, ahova november 6-án 18 órakor a Dunaföldváron települt szovjet páncélos hadosztálytól orosz és magyar parlamenterek érkeztek, akik a Nemzeti Bizottságot fegyverletételre szólították fel. A Nemzeti Bizottság tagjai közölték, hogy a fegyvert nem rakják le, és ha a szovjet csapatok a várost megtámadják, úgy védekezni fognak.

November 7-én 14 óra 30 perckor Dunapentelén szovjet csapatok visszaverésére készülő erők ellen megindult az általános támadás. 25 perces tűzcsapás után 8 darab MIG 17-es repülőgép támadta a harcot folytató légvédelmi ütegek állásait. A szovjetek nehézaknavetőkkel és 122 mm-es tarackokkal lötték a harcokcsikkal körbefogott várost. 06 óra 30 perckor Dunapentele védelme összeomlott. A harcokban magyar részről meghalt 8 fő, megsebesült 35 fő. Harcképtelenné vált 41 darab közepes és könnyű légvédelmi löveg.¹⁵²

Szovjet források szerint a magyar felkelők szervezett ellenállását november végére sikerült mindenütt megtörni, és végrehajtották a hadsereg lefegyverzését is. Ezt követően a szovjet csapatok országszerte a katonai közigazgatás – városparancsnokságok keretében folytatott járőrtevékenység, őrszolgálat stb. – feladatait látták el. A szovjet állambiztonsági szervek – KGB – azonban folytatták a felkelők és az ellenállók letartóztatását, valamint a lakosságnál lévő fegyverek összegyűjtését.

A kádári megtorlás során elszenvedett veszteségek

1956. november 4-én Kádár Jánossal az élen, az önmagát Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányának nevező, szovjetek által támogatott csoportosulás, bábkormány azzal az indokkal, hogy a felkelők „a Rákosi–Gerő-klikk hibái, uralma és nem a Népköztársaság alapintézményei ellen indították meg a harcukat”, a forradalomban részt vevőknek büntetlenséget ígért.

Mint ismeretes, ez az ígélet még el sem hangzott, amikor a kádári büntetlenség jegyében, a magyar hatóságok jelenlétében és asszisztálása mellett letartóztatták a Maléter Pál vezérőrnagy, honvédelmi miniszter vezette kormányküldöttséget és annak kíséretét.

A minden figyelmeztetés nélkül megindított szovjet támadás fegyvertelen, védtelen emberek százainak halálát okozta. A tömeges letartóztatás, sokaknak – köztük elfogott lefegyverzett katonáknak – a külföldre szállítása már az első órákban megkezdődött.

¹⁵⁰ HL 56-os gyűjtemény, 1. ő. e. 588–589. o.; HL 56-os gyűjtemény, 4. ő. e. 419. o.

¹⁵¹ HL 56-os gyűjtemény, 5. ő. e. 8. o.

¹⁵² HL 56-os gyűjtemény 4. ő. e. 452–453. o.

A forradalom időszakában, majd azt követően végrehajtott megtorlást célzó intézkedések – azok cél és eszközrendszerét, illetve megvalósítási formáit is tekintve – az 1956. október 23-át megelőző időszakban alkalmazott erőszak folytatását, annak szerves részét képezték. Az elrettentés, visszatartás és a megtorlás – 1956-ot megelőzően tapasztalt formái és jegyei – fedezhetőek fel az október 23-a és november 4-e között hozott politikai döntésekben és az ezek végrehajtását célzó intézkedésekben is. Ennek fő formái – a szovjet és magyar csapatok, utóbbiak közül elsősorban a Belső Karhatalom erőinek bevetésén, a statárium bevezetésén túl, illetve ezekkel összefüggésben – a védtelen, fegyvertelen lakosság ellen irányuló megtorló sortűzek, lefegyverzett felkelők, polgári lakosok elfogása, helyszínen történő kivégzése, a céltalan, kellő előkészítés nélkül végrehajtott pusztító erejű támadások voltak.

Visszanyúlva a forradalom előtti időszak történéseihez, megállapítható, hogy az erőszak totális alkalmazása a rendszer működési „zavarainak” megoldására hivatott eszköztár meghatározó eleme volt már a második világháború befejező időszakában, majd fokozottabb mértékben 1948-at követően, az „ötvenes években”, amikor is a kommunista diktatúra a társadalom elleni kényszer minden eszközét bevetette.

A rendszer ellen fellépő, fellépni szándékozó, illetve a hatalom értékelése szerint ennek potenciális lehetőségét magában hordozó személyek, társadalmi rétegek, csoportok, tömegek elnyomása, megfélemezése, megfélemlítése a kommunista hatalomra a legcsekélyebb mértékben is veszélyt jelentő kezdeményezéseik visszaszorítása, megtorlása a politikai elit gondolkodásának és tevékenységének központi elemét képezte.

Kahler Frigyes kutatásai alapján arra az eredményre jutott, hogy 1957. január 1. és 1960. december 31. között Magyarországon állam elleni bűncselekmény miatt 16 748 személyt ítélték el.¹⁵³ Más forrás szerint a megtorlás időszakában 26 621 főt ítélték el. A politikai elítéltek 87.4%-ának a megoszlása a következő:¹⁵⁴

Tiltott határátlépés, annak elősegítése és feljelentési kötelezettség elmulasztása,	
embercsempészás:	8031 fő (30.2%)
Izgatás (a termelőszövetkezet elleni izgatással együtt):	6949 fő (26.1%)
Összeesküvés, lázadás:	4661 fő (17.5%)
Fegyverrejtegetés:	3577 fő (13.4%)
Hazaárulás, ellenség támogatása, kémkedés:	44 fő (0.2%)

A fentiek alapján helytálló az értékelés, mely szerint a forradalmat követő – jogi eszközökkel végrehajtott – megtorlás egy folyamat részeként értelmezhető, de az '56 előtti-nél sokkal drámaibb, véresebb volt. Bekövetkezése az előzmények ismeretében törvényszerűnek tekinthető, de kivitelezésében túltett minden elképzelhetőn.¹⁵⁵

¹⁵³ Kahler Frigyes kutatásai szerint a az elítéltek közül 16 195-en szabadságvesztés büntetést kaptak. Izgatásért 4917, tiltott határátlépésért 4563, szervezkedésért 4223, fegyverrejtegetéséért 2452, tsz-elleni izgatásért 366, kémkedéséért 32 személyt ítélték el a bíróságok. Idézi Zinner Tibor: A megtorlás vége a konszolidáció kezdete? *História*, XVII. évfolyam, 1995. 9–10. sz. 23. o.

¹⁵⁴ Zinner Tibor: A kádári megtorlás rendszere. Hamvas Intézet, Budapest, 2001. (a továbbiakban: Zinner: A kádári megtorlás...) 423. o. A szerző kutatásai alapján, hivatalos statisztikák felhasználásával számított adatok. (A százalékokat utólag pontosítottam.)

¹⁵⁵ Zinner Tibor értékelése a szerző birtokában. Köszönet Zinner Tibornak a tanulmány véglegesítéséhez nyújtott segítségért.

A harcok még be sem fejeződtek, amikor a szovjet csapatok által lefegyverzett és szétkergetett hadseregben megkezdődtek a tisztogatások. A politikai vezetés szándékai szerint a „Tiszti Nyilatkozat” aláírásának megkövetelése lett a hadsereg „megtisztításának” egyik módja és eszköze. A hadseregnek – és így a karhatalomnak¹⁵⁶ is – csak azok a tisztek maradhattak, lehettek a tagjai, akik aláírták az Elnöki Tanács által 1956. november 10-én kibocsátott Tiszti Nyilatkozatot.¹⁵⁷ Ebben a nyilatkozatban többek között az olvasható, hogy Magyarországon 1956 októberében „nagyértékű hazafias népmozgalom indult meg a szocialista demokrácia kiszélesítéséért, a Rákosi–Gerő klikk által elkövetett súlyos hibák kijavításáért, a nemzeti függetlenség és szuverenitás biztosításáért.

Ezeknek a követeléseknek a jogosságát elismerem, ezeket magam is támogatom [...] A helyzet tisztázását nagymértékben megnehezítette a Nagy Imre kormány gyengesége és határozatlansága. E politika következtében néphadseregünkben is meglazult a katonai fegyelem. Ezek után népünket az a súlyos veszély fenyegette, hogy az ellenforradalmi erők felülkerekednek, visszaadják a gyárakat a tőkéseknek, a földet a nagybirtokosoknak, megdöntik hazánkban a nép hatalmát.

Kijelentem, hogy feltétel nélkül csatlakozom az 1956. november 4-én megalakult Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányhoz [...] Egyetértek azzal, hogy [...] szükséges volt kérni a baráti Szovjetunió, illetve a szövetséges szovjet hadsereg segítségét, [...] kijelentem, hogy a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány intézkedéseit magamra nézve feltétel nélkül kötelezőnek elismerem és a katonai eskühöz híven, a katonai parancsnak öntudatosan alávetem magam.”¹⁵⁸

Ezt a nyilatkozatot a tisztikar 73–74%-a aláírta. Bár a szovjet csapatok behívása szükségességének elismerése a tisztikar többségének önértetét sértette, a forradalmi retorika azonban megtette hatását. Voltak azonban olyan tisztek is, akik aláírták a nyilatkozatot, de később – a megtorlás kegyetlensége miatt –, a sortűzek és gyilkosságok hatására kértek a leszerelésüket. A politikai és katonai vezetés ezt a folyamatot 1957 végén az alábbiak szerint értékelte:

„A »Tiszti Nyilatkozat« aláírása után is maradtak ugyan a hadseregbe nem való elemek, de ezek jó része a felülvizsgálat során és a későbbiek folyamán kikerült a hadseregből. A felülvizsgáló bizottságok 8 tábornok és 1116 tiszt ügyével foglalkoztak. A felülvizsgálat eredményeként 3 tábornokot és 726 tisztet távolítottak el a hadsereg soraiból [...] A Tiszti Nyilatkozat aláírását megtagadta és ezzel magát a hadseregből eltávolította 6857 fő. Ezek többsége nem tekinthető a néphatalom ellenségének, mert akkori állásfoglalásuk politikai megzavarodottságból eredt, más részük gyávának bizonyult, nem merte

¹⁵⁶ A belügyi és honvédségi állományból szerveződő karhatalom Budapesten és vidéken december elején kezdte meg a feladatait – a forradalom erői utóvédharcainak a megtörése, a munkástanácsok tevékenységének korlátozása, a forradalom résztvevőivel szemben indított megtorlás – végrehajtását. Budapesten és több vidéki nagyvárosban, településen – Tatabányán, Salgótarjánban, Miskolcon, Pécsen, Gyomán, Zalaegerszegen, Egerben stb. – végrehajtott akcióik következtében a védtelen polgári lakosságból közel százan vesztették az életüket.

¹⁵⁷ Horváth Miklós: 1956 – Katonai Kronológia. Magyar Honvédség Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ, Budapest, 1993. 133. o.

¹⁵⁸ Horváth Miklós: 1956 – Katonai Kronológia. i. m. 133. o.

vállalni a munkás-paraszt hatalom védelmét, a karhatalmi szolgálatot. A fentieken kívül egyéb úton leszerelt a hadseregből még 1858 tiszt.”¹⁵⁹

Az 1956 októberi – kalkulált – létszámot (kb. 26 000 fő) alapul véve a tisztek száma – a fenti okok következtében – 1957. végéig 36%-kal csökkent.

A katonák ellen indított büntetőeljárások általános jellemzői

A büntetőpolitika megvalósításának gyakorlatát értékelve, a Politikai Bizottság megállapította, hogy a bűnüldözés három szervének – a vizsgálati, ügyészi és bírósági szervezetek – együttműködése „nem mindig megfelelő”¹⁶⁰. Hogy ez az együttműködés felső és alsó szinten mit jelentett, mutatja, hogy a megtorlást levezénylő politikai testületek, vezetők, illetve a végrehajtásban ezekkel szorosan együttműködő vizsgálati, ügyészi szervek és bíróságok semmit nem bíztak a véletlenre.

A megtorlást a belügyminiszterből (Biszkú Béla), az igazságügyi miniszterből (Nevszál Ferenc), a legfőbb ügyészből (Dr. Szénási Géza) és a Legfelsőbb Bíróság elnökéből (Dr. Domokos József) álló operatív bizottság irányította, a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság vonatkozó határozatai alapján, egyes arra jogosult politikai vezetők konkrét instrukcióit, valamint az eljárások egy részében részt vevő szovjet „szakemberek” „ajánlásait” is figyelembe véve.

A politikai ügyek nyomozását országosan irányító Szalma József, a BM Országos Rendőrfőkapitányság Politikai Nyomozó Főosztálya vizsgálati szerveinek vezetője elmondása szerint a gyakorlatban ez úgy történt, hogy a vizsgálati szervek által összegyűjtött, személyekre és történésekre vonatkozó információkat naponta – éjszakánként – összesítették, majd az ezek alapján készült jelentést felterjesztették Biszkú Bélához.

Az operatív bizottság a belügyminiszter vezetésével a beküldött – egyes kérdésekben javaslatokat is tartalmazó – jelentéseket másnap értékelte, és többek között döntött arról, hogy a politikai nyomozók a vizsgálatot milyen irányokban folytassák, illetve melyek azok a nyomozás során felmerült szálak, amelyek „elvárását” végre kell hajtani.

A belügyi szervek, Biszkú Béla belügyminiszter vezetésével, meghatározó szerepet játszottak a megtorlás előkészítésének és végrehajtásának szinte minden fázisában. Az már a fenti példákból is kiderül, hogy tevékenységük eredményeként a büntetőeljárás egyes szakaszai összemosódtak. A vizsgálati szervek által készített összefoglalók, vádirat-tervezetek és kész vádiratok korlátozták a normális viszonyok között törvényességi felügyeletet is ellátó ügyészi szervezet munkáját, az ítélkező bíróságok összetételére tett – a gyakorlatban maradéktalanul megvalósuló – „javaslataikkal” akadályozták a bíróságok függetlenségének érvényesülését.

Valójában a büntetőeljárás bármelyik szakaszába beavatkozhattak a legkülönbözőbb indokokkal (például „új nyomozati adatok, tények napvilágra kerülése, új összefüggések feltárása, a bizonyítást és közvetve a büntetés mértékét befolyásoló vizsgálatok, nyomoz-

¹⁵⁹ HL MN 1957/89. 55. o. „Jelentés a Magyar Néphadsereg szerepéről az 1956. október-novemberi ellenforradalomban” 1957. október... Révész Géza altábornagy s. k. a Magyar Népköztársaság Honvédelmi Minisztere.

¹⁶⁰ Iratok... I. k. 613. o.

zás szükségessége” stb.), s ezáltal az ügyet visszavehették. De visszakerült az ügy, ha bíró nem „a szájuk íze” szerint vezette a tárgyalást, ha a betervezett ítélet kiszabása veszályben forgott, ha a vádlottak nem az elvártaknak és a felkészítésnek megfelelően viselkedtek, ha a válogatott tanúk egyike-másika az ügy szempontjából kedvezőtlen tanúvallomást tett, és nem utolsó sorban, ha a belső és nemzetközi körülmények a megtorlás menetrendjének bizonyos módosítását tették szükségessé.

A megtorlás szempontjából fontosabbnak tartott személyek esetében sokszor részkérdésekig lemenően hoztak döntéseket. Erre többek között bizonyíték például a „Maléter és társai” ügyében készített „Vizsgálati terv” Biszku Béla által történt jóváhagyása.

Konkrét példa van arra is, hogy a vizsgálati osztály javaslatát, mely szerint egy még 1956. november 3-án letartóztatott magas rangú és beosztású katonatisztet (nem Maléter Pálról van szó) „az ellenforradalom felszámolásában szerzett érdemei” alapján szabadon kell engedni, Biszku Béláék elutasították, és a politikai nyomozó szerveknek utasítást adtak egy olyan tartalmú összefoglaló – vádirat-tervezet – elkészítésére, amely alapján e tiszt esetében sem lehetett kérdéses a halálbüntetés kiszabása. Az operatív bizottság döntésének megfelelően ezt a tiszteket később bírósági ítélettel kivégezték.

Azt nem tudni, hogy az operatív bizottság üléseiről maradtak-e fenn jegyzőkönyvek. A kutatások során előkerült iratok a Szalma József által elmondottakat egyértelműen alátámasztják. A bizottságot Biszku Béla vezette, míg a hozott döntések végrehajtásért a végrehajtó szervek első számú vezetői voltak felelősek. A bizottság által elhatározott feladatok végrehajtását Szalma József, illetve általában a politikai nyomozó szervek koordinálták.

Ez persze nem azt jelenti, hogy a vizsgálati szervek ne törekedtek volna a valóság feltárására. A nyomozás során felvett kihallgatási jegyzőkönyvek, a vizsgálati szervek által összegyűjtött dokumentumok, a „tárgyi bizonyítékok”, a letartóztatottakkal megíratott úgynevezett önvallomások, a szembesítésekről és az irattanulmányozásról készített jegyzőkönyvek, az ügyészi meghallgatásról fennmaradt iratok és a tárgyalási jegyzőkönyvek adatai alapján – megfelelő forráskritikával, illetve a túlélők visszaemlékezéseivel összevetve – a forradalom napjaiban történt, a vizsgálati szervek által is fontosnak tartott események kis hibaszálalékkal rekonstruálhatók. Még kisebb a tévedési lehetőség, ha a kutató a fenti dokumentumok, emlékek feldolgozásával szerzett ismereteit a vizsgálati szervek által készített operatív, vagy/és objektum dossziék, ügynöki és informatori jelentések tanulmányozásával egészíti, egészíthetné ki.

Így viszonylag pontosan leírható, hogy a vizsgálati szervek által összegyűjtött információk, adatok az aktuális politika – például az operatív bizottság vagy egyes személyek – döntései, elvárásai szerint mely ponton módosulnak, változnak, illetve egyes esetekben hogy különülnek el egymástól a kialakított koncepciónak vagy konstrukciónak megfelelően. Csak így értékelhetők az egyes ügyekben vádolt személyek és leginkább a vádirat megállapításait alátámasztani hivatott tanúk, illetve a koncepciók vagy konstrukciók ügyekben kihallgatott, részben vagy egészében hamis tanúk állításai.

Mint már az előzőekben jeleztem, a szoros felügyelet mellett működő vizsgálati szervek semmit nem bíztak a véletlenre. A politikai nyomozók – a letartóztatottak és tanúk estenkénti fizikai bántalmazásán kívül – önállóan szinte semmit sem tehettek. A vizsgálati szervek tevékenységét a lehető legalaposabban szabályozták. Nyomozást csak felülről meghatározott ügyekben és személyek ellen folytathattak. Vizsgálatot – legyen az

bármilyen ügy – csak érvényes engedéllyel folytathattak, amelyben szabályozták, hogy a nyomozás keretében gyanúsítottként vagy tanúként kiket, milyen kérdésekre hallgathattak ki. Külön engedélyhez volt kötve a gyanúsítottak letartóztatása is.

A fenti tervek a lehető legrészletesebben tartalmazták az ügy addig megismert részleteit, az ügyben büntett elkövetésével gyanúsítható személyek, illetve a gyanút alátámasztani képes tanúk adatait, az eljárás és a későbbi bizonyítás során felhasználható tárgyi bizonyítékok leírását.

A kihallgatásokat jóváhagyott tervek alapján hajthatták végre, amely tervekben a nyomozók a lehető legrészletesebben, sokszor szó szerint leírták, hogy a gyanúsítottnak, letartóztatott személynek vagy tanúnak milyen kérdéseket tesznek fel, illetve azt is rögzítették, hogy a kihallgatott személy a jóváhagyást követően feltett kérdésekre feltehetően milyen választ fog adni. A kihallgatási tervben nem szereplő kérdéseket feltenni, illetve a tervben jóváhagyottaktól eltérő témakörben a kihallgatott személyt beszélni, nyilatkozni hagyni tilos volt. Kihallgatásokról jegyzőkönyv – ami a valóságtól eltérően sokszor a szó szerinti jegyzőkönyv benyomását kelti – az esetek többségében utólag készült, azt a kihallgatott személyek jelentős része – annak ellenére, hogy kézjeggyével ellátta – nem olvasta, el sem olvashatta. Elenyésző az általam kutatott azon ügyek száma, amelyekben a kihallgatott személy a jegyzőkönyvet utólag alaposan átolvashatta, illetve az aláírás előtt az általa fontosnak tartott javításokat végrehajthatta. Ez persze ebben az esetben sem jelentette azt, hogy a jegyzőkönyv a kihallgatáson elhangzottakat szó szerint tartalmazta volna.

Ügyészi szakban sokan, a bírósági szakban még többen jegyzőkönyvbe mondták, hogy az általuk fontosnak tartott – de a vizsgálati tervben feltehetően nem szereplő – vallo-másukat a nyomozók a jegyzőkönyvből kihagyták. Mivel a vizsgálati szervek képviselői az ügyészi meghallgatáson, illetve a tárgyaláson általában jelen voltak, ehhez a cselekedethez elég nagy bátorság kellett.

Még nagyobb bátorság kellett viszont ahhoz, hogy a vádlottak az ügyész előtt vagy a bíróságon a nyomozók által a kihallgatások során alkalmazott kényszerítő eszközökről – durva hangnembről, fizikai bántalmazásról, kínzásról, lelki zsarolásról, ígéretésről – szóljanak. Ennek legfőbb oka az volt, hogy a vizsgálat során történtek az ügyészi szerveket, illetve az egyes ügyekben eljáró bírósági tanácsok tagjait nem érdekelték.

Az ügyészi szervezetnek legfőbb feladata a – vizsgálati szervek által készített összefoglalókban, egyes esetekben az ügyészek helyett összeállított – vádiratokban szereplő vádpontok bizonyítása volt. Ezeket az összefoglalókat, illetve „vádirat-tervezeteket” a vizsgálóknak úgy kellett megírni, hogy azok a fontosabbnak tartott ügyekben az operatív bizottság, a kisebb súlyúnak nyilvánított ügyekben a vizsgálati szervek által elképzelt, tervezett ítélet meghozatalában a bíróságokat „segítsék”, illetve megfelelően orientálják. Kutatásaim során talákoztam olyan, a Politikai Nyomozó Főosztályhoz felterjesztett vádirat-tervezettel is, amit azzal az indokkal küldtek vissza átdolgozásra, „javításra”, hogy az abban foglaltak nem biztosítják az „elkövetett bűntettel” arányos büntetés kiszabását.

A vizsgálati szervek a vádlott személyeket az egész eljárás során ellenőrzésük alatt tartották. Ha a vádlott az ügyészi kihallgatáson a vizsgáló jelenléte ellenére módosította, vagy visszavonta vallomását, esetleg panaszt tett a nyomozók ellen, a vizsgálók az ügyet pótnyomozásra, valójában a kihallgatott személy újabb „megdolgozása” céljából vissza-

kérhették. Tették ezt akkor is, ha a letartóztatottak a kihallgatási tervtől eltérő kérdésekről beszéltek, maguk védelme érdekében további tanúk kihallgatását kérték, követelték, vagy ha a bánásmód ellen panaszt tettek.

A vizsgálati szervek az ügyészi szakban nem csak a vádlottak magatartását ellenőrizték, hanem az eljáró ügyészek tevékenységét is értékelték. Ha az ügyész a reá kiszabott szerepkörből kilépett, arról az ügyész megrendszabályozásában illetékes felettes személyt, szükség esetén az operatív bizottságot is értesítették. De a hadbíró nem mulasztotta el értesíteni az illetékes szerveket – például a Néphadsereg Párt Végrehajtó Bizottságát – akkor sem, ha a megidézett tanú a jóváhagyott forgatókönyv szerint már régen halálra ítélt vádlottal a tárgyalóteremben együtttérzése és tisztelete jeleként kezét fogott.

A vizsgálati szervek tehát – mint az a fentiekből is kiderült – a bírósági szakba került ügyek menetét is ellenőrizték. E tevékenységük során a vádlottak, tanúk és a védők magatartásán túl az ügyészek és a bíróság tagjainak a „munkáját” is értékelték. Ha a tervezett vádpontok bizonyítása – és a megcélzott ítélet kiszabása – a bírósági szakban jelenlévő bármelyik fél magatartása miatt veszélybe került, az ügyészi szerveken keresztül az ügyet pótnyomozásra bármikor visszakérhették, majd a renitens vádlott vagy tanú „megdolgozását” követően, esetleg más ügyész vagy bírósági tanács kijelölése után, az „igazságszolgáltatás” a vizsgálati szervek által kijelölt mederben folyt tovább.

Természetesen így is csúszhatott és időnként – a felettes szervek értékelése szerint – csúszott is hiba a gépezet működésébe. Az első fokon hozott bírósági ítéletek – felső utasításra vagy például egy megyei párttitkár kérésére – a második fokon korrigálhatóak voltak. Ha az ügyész a vádlottak valamelyikének a terhére a fellebbezést – a felsőbb szándék ellenére – elmulasztotta benyújtani, úgy a népbírói tanács az első fokon hozott ítéletet ennek hiányában is minden további nélkül súlyosbította. Ha a jogerős ítélet utólag a döntéshozók szerint enyhének bizonyult, a Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa élve az erre az esetre alkotott jogszabályban rögzített jogosítványával, törvényességi vizsgálatot indított, vagy perújítást kezdeményezhetett. Ezzel a lehetőséggel bármely már lezártnak tekintett ügyben az új szándékoknak megfelelő ítéletet hozhattak.

Megtorlás a hadseregben

Az erőszakszervezetek, ezen belül a hadsereg tagjai ellen november 4-ét követően azonnal megindult az eljárás. A Politikai Nyomozó Főosztály Vizsgálati Osztálya a szovjet fogság idején felvett jegyzőkönyvek, valamint a legfelsőbb vezetés instrukcióinak figyelembevételével kezdte meg Maléter Pál¹⁶¹ és hat társa – Kovács István vezérőrnagy, a Vezérkar főnöke, Szücs Miklós ezredes hadművelleti csoportfőnök, Mecseri János ezredes, a 7. gépesített hadosztály parancsnoka, Zólmay László ezredes, Solymosi János alezredes, a 8. piliscsabai gépesített ezred parancsnoka és Kopácsi Sándor rendőr ezredes, a BM Budapesti Főosztályának vezetője – ellen.

A kádári vezetés és az azt kiszolgáló hatalmi gépezet e per megrendezésével akart Kádár Jánosnak, Münnich Ferencnek a világ és az ország közvéleménye előtt felmentést

¹⁶¹ Maléter Pált a szovjet hatóságok a november 3-án történt letartóztatását követően 1957. január 24-én adták át a Belügyminisztérium illetékes szerveinek.

adni a forradalom napjaiban hozott döntéseik felelőssége alól, bizonyítani azt, hogy a bekövetkezett eseményekért elsősorban Maléter és társai felelősek, akik „árulásukkal, a hadsereg és a fegyveres erők dezorganizálásával, a kormányhű csapatok lefegyverzésével, a harcoló ellenforradalmárok felfegyverzésével kényszerítették a Honvédelmi Minisztérium vezetőit kapitulációra, és ezzel elősegítették a kormány jobbratolódását, és az MSZMP elleni támadásokkal kényszerítették annak vezetőjét, Kádár Jánost és vezetését az ellenforradalmárok által diktált követelések elfogadására, támogatására.”¹⁶² Mint látható, a megtorlás jogi eszközökkel történő végrehajtásában a katonai igazságügyi szervek – a katonai ügyészségek és a katonai bíróságok – is jelentős szerepet játszottak. A katonai igazságügyi szervek tevékenységének nagyságát jól érzékeltetik a következő adatok is.

A katonai ügyészségek 1957-ben szinte kizárólag statáriális és ún. „ellenforradalmi” ügyek feldolgozásával foglalkoztak. 1957. január 1. és 1958. augusztus 31. között 5658 honvédszemély ellen jártak el, akik közül 2012 főt – köztük 458 tisztet – állítottak bíróság elé. 1762 fő esetében fegyelmi áttételre utaló határozatot hoztak, míg 1808 személy ügyében az eljárást megszüntették.¹⁶³ A katonai ügyészségek – a fentiekkel párhuzamosan – 9749 olyan személy ellen jártak el, akik belügyi állományba tartoztak, illetve ilyen személyekkel összefüggésben követtek el bűncselekményeket.

1958. augusztus 31-ig az elsőfokú katonai bíróságok „ellenforradalmi” büntett miatt 824 főt ítélték el az alábbi megoszlás szerint:¹⁶⁴

Katona:	379 fő	45.9%
Határőr:	36 fő	4.4%
Rendőr	65 fő	7.9%
Polgári egyén	344 fő	41.8% ¹⁶⁵

A kiszabott büntetések megoszlása:

Halálra ítélve:	51 fő	6.2%
Életfogytiglanra ítélve:	31 fő	3.8%
10-20 évre ítélve:	70 fő	8.5%
5-10 évre ítélve:	153 fő	18.6%
1-5 évre ítélve:	379 fő	45.9%
1 évnél kevesebbre ítélve:	97 fő	11.8%
Felfüggesztett büntetésre ítélve:	42 fő	5.1%
Pénz főbüntetésre ítélve:	1 fő	0.1%

Viszonyítási adatként jelzem, 1956. I. félévében 1013, 1957. II. félévében 657 és 1958 I. félévében 579 katonát ítélték el.

¹⁶² MOL Nagy Imre és társai per – XX-5-h. Vizsgálati iratok 2. doboz, 6. kötet, 71. o.

¹⁶³ 76 személy sorsának alakulásáról a tájékoztatóban adatot nem találtam.

¹⁶⁴ HL 102/05/1967. T. 141. ő. e. 54. o. Tájékoztató a HM Katonai Tanács részére a katonai bírósági szervek működéséről.

¹⁶⁵ A katonákkal együttesen elkövetett cselekményekért az ügyészi szervek a polgári egyének ellen is katonai bíróságnál emeltek vádat.

„Ellenforradalommal kapcsolatos büntettek miatt” 1958. december 31-ig a katonai bíróságok rögtönbíráskodás keretében 405, „rendes eljárással” 1506 főt ítélték el. A fenti időszakig a polgári bíróságok 8105 főt – köztük 329 fiatalkorút – vontak felelősségre. A rögtönbíráskodást gyakorló katonai bíróságok 70, a polgári bíróságok 108, a katonai bíróságok 81 személyt ítélték halálbüntetésre.¹⁶⁶

Az MSZMP Adminisztratív Osztály részére 1959. október 5-én készített feljegyzés szerint – készítette dr. Andó Ferenc hadbíró ezredes – az 1958-ban Népköztársaság elleni büntet miatt elítélt 323 főből 50 főtsízt, 136 tisztt, 16 tiszthelyettes és 121 tisztes vagy honvéd, a halálra ítélt 21 katonából 4 főtsízt, 7 tisztt, 2 tiszthelyettes és 8 tisztes vagy honvéd volt.¹⁶⁷ A katonai bíróságok saját értékelésük szerint „igyekeztek a legmészszebbmenően eleget tenni a Párt azon iránymutatásának, hogy az ellenforradalmi bűnügyeket soron kívül, a lehető legrövidebb idő alatt tárgyalják le [...] Míg a polgári büntető bíróságoknál számos ellenforradalmi bűnügy letárgyalása még hátra van, addig a katonai bíróságok első fokon már befejezték az ellenforradalmi bűnügyek letárgyalását, ilyen ügyek már csak szórványosan kerülnek katonai bíróságok elé”¹⁶⁸ – számolt be az elvégzett munkáról az IM Katonai Főosztályának vezetője.

A hadsereget ért megtorlásról sokkal pontosabb képet nyújt, ha az 1956-tól 1962 végéig terjedő időszak adatait vesszük górcső alá. A legújabb kutatási eredmények – az elmúlt időszakban feltárt adatokat e munkánk mellékleteként adjuk közre – alapján megállapítható, hogy a vizsgált időszakban a Magyar Néphadsereg állományából a katonai bíróságok, illetve Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa¹⁶⁹ az alábbi megoszlásban 519 főt ítélt felfüggesztett vagy letöltendő börtönbüntetésre, illetve halálra.

<i>Állománykategória</i>	<i>Elítéltek száma (fő)</i>	<i>Az összes elítélt százalékában</i>
polgári alkalmazott	2	0.4
tisztiskolás növendék	6	1.2
honvéd és tisztes	195	37.5
továbbszolgáló tiszthelyettes	26	5
tiszt	208	40.1
főtsízt	79	15.2
tábornok	3	0.6
<i>Elítélt mindösszesen:</i>	<i>519</i>	<i>100</i>

A sorállomány kategóriába sorolt 63 tisztes közül 23 őrzetető, 22 tizedes, 18 szakaszvezető volt. A három altiszti rendfokozatot figyelmen kívül hagyva a tisztek kétharmada hadnagyként, illetve főhadnagyként szolgált 1956-ban, míg az elítélt főtsisztek közé 39 őrnagy, 29 alezredes és 11 ezredes tartozott:

¹⁶⁶ Iratok... 1. k. 749–750. o. „Feljegyzés az 1956. október 23-án kitört ellenforradalom büntetőjogi felszámolásáról.”

¹⁶⁷ HL 102/05/1697. T. 141. ő. e. Tájékoztató a HM Katonai Tanács részére a katonai bírósági szervek működéséről. 52. o.

¹⁶⁸ Uo. 55. o. Más forrásokban ettől eltérő adatok is találhatók.

¹⁶⁹ Maléter Pál vezérőrnagy ügyében – a Nagy Imre és társai per keretében – a Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa hozott ítéletet.

A fentiekből egyik lehetséges következtetésként levonható, hogy az elítéltek körülbelül 3/4-e a fiatalabb korosztályba tartozott, amit alátámaszt az elítéltek életkori megoszlásának vizsgálata is: 18-25 év közötti 270 fő (52%), 26-30 év közötti 125 (24.1%), 31-40 év között 93 (17.9%), 40 év felett 31 fő (6%).

A bíróságok által kiszabott jogerős büntetések mértéke – kutatásaink szerint – a vizsgált időszakban az alábbiak szerint alakult.

<i>A szabadságvesztés mértéke</i>	<i>Elítéltek száma (fő)</i>	<i>Az elítéltek százalékában</i>
katonai fogdában letöltendő 1 év és 1 év alatti	12	2.3
felfüggesztett 1 év és 1 év alatt	55	10.5
1 év alatt letöltendő	18	3.5
1-5 évig (5 év is)	291	56.1
5 év felett 9 évig (9 év is)	41	7.9
10 év és 10 év felett	62	11.8
életfogytiglani	16	3.1
halálbüntetés	25	4.8
<i>Összesen</i>	<i>519</i>	<i>100</i>

Mint az fenti adatsorban látható, 1-5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntették az elítéltek közel 3/4-ét, azaz 72.4%-át. Az akkor használatos terminológiával is súlyosnak számító 10 év vagy 10 év feletti és életfogytiglani börtönbüntetést, illetve halálbüntetést minden ötödik személyre, azaz az elítéltek majd 20%-ára szabtak ki.

A jogerős büntetések nagyságáról még pontosabb képet kapunk, ha az elítéltek több mint felét érintő – 1-5 évig terjedő – börtönbüntetések következő táblázat szerint megoszlását vizsgáljuk.

Az 1-5 évig terjedő jogerős börtönbüntetések megoszlása

<i>A szabadságvesztés mértéke</i>	<i>Az elítéltek száma</i>
1-2 évig	115
2-3 évig	64
3-4 évig	56
4-5 évig	26
5 év	30
<i>Összesen</i>	<i>291</i>

Az adatokat értékelve, adódik a következtetés: a börtönbüntetés nagysága 200 fő – az elítéltek 38.6%-a – esetében nem érte el a két évet, míg az érintettek kb. 11%-a a 4-5 évig – ebből az 5 évre ítélt 30 fő – terjedő kategóriába tartozik.

A legsúlyosabb – életfogytiglani börtön vagy halálbüntetés – ítéleteket az első és másodfokon eljáró bíróságok a vizsgált időszakban – a nem jogerős ítéleteket is beleszámítva – 65 esetben hozták meg.

A 24 esetben kiszabott életfogytiglani börtönbüntetésből az eljárás során jogerőre emelkedett 16, az ítéletek megoszlása a következő: a halálbüntetést bíróság életfogytiglanira változtatta 4 fő esetében; a halálbüntetést a Népköztársaság Elnöki Tanács a kegyelmi eljárás keretében életfogytiglanira változtatta 6 fő esetében; a másodfokon eljáró bíróság a börtönbüntetést életfogytiglanra súlyosbította 2 fő esetében; az első fokon kiszabott életfogytiglani börtönbüntetés ítélet emelkedett jogerőre 4 fő esetében.

Nyolc személy első fokon kiszabott életfogytiglan büntetését a bíróság börtönbüntetésre enyhítette.

A kiszabott halálbüntetések – szám szerint 41 – az eljárás befejezéséig a következőképpen alakultak: jogerőre emelkedett és végrehajtott ítélet: 24; jogerős, nem végrehajtott ítélet: 1.

A jogerős halálbüntetések megoszlása: életfogytiglan büntetés halálbüntetésre változott: 4; a halálbüntetés nem változott: 21.

Az eljárás során kiszabott halálbüntetésből: életfogytiglani büntetésre változtatva: 10; börtönbüntetésre változtatva: 6.

A katonai bíróságok által kiszabott – az esetek meghatározó részében nem jogerős ítéletek szerint – a büntetések mértéke a legtöbb esetben nem változott. Meglévő ismereteinkhez fontos adalékként szolgálhat – amint ez a következő diagramból is látható –, hogy ha a vádlott, illetve védője a büntetés enyhítéséért fellebbezett, akkor a kérés az esetek többségében meghallgatásra talált.

Természetesen nagy volt azoknak az ügyeknek a száma is, amelyekben az ügyész javaslatára vagy a bírósági tanács összetétele miatt az ítéletet – akár a halálbüntetés kiszabásának mértékéig is – súlyosbították. Összességében az eljárás során az első fokon kiszabott ítélet 306 fő (59%) esetében nem változott, 179 fő ítéletét a másodfokú bíróság enyhítette (35,5%), és 34 fő (6,5%) súlyosabb büntetést kapott.

Köztudott volt a vádlottak körében azoknak a bírának és tanácstagoknak, ülnököknek a személye, akik a büntetés enyhítéséért benyújtott fellebbezések elutasításán túl mindent elkövettek az ítéletek súlyosbítása érdekében. A vádlottak tudták, ha bírósági tanácsnak ülnökként tagja például Gyurkó Lajos vezérőrnagy is, akkor a lehető legrosszabbra számíthatnak. Ezt elkerülendő, a legbiztosabb módszernek – mint az dr. Kertész Dezső orvos főhadnagy és társai ügyében is történt a fellebbviteli tárgyalás jegyzőkönyve szerint – a fellebbezés visszavonása bizonyult.

A katonák elleni ítélkezési gyakorlatban arra is volt nem egy példa, hogy jogerős elítélt személyek ügyében pótnyomozást rendeltek el, és egy újabb ügyben az ítéletet – új tényállást megállapítva – súlyosbították. Találtunk a feldolgozott peranyagok között olyanokat is, ahol az '56-os ügyben kiszabott büntetést egy más ügyben korábban hozott jogerős ítélettel összevonták.

Az első és másodfokú ítéletek mértéke közötti összefüggéseket, változásokat vizsgálva nagyon szélsőséges értékeket kapunk. A halálbüntetést az Elnöki Tanács vagy a másodfokon eljáró bíróság többnyire életfogytiglani börtönbüntetésre változtatta, de többen 15 vagy 10 évet kaptak. Egy esetben fordult elő, hogy a halálbüntetést másodfokon 8 év börtönre enyhítették.

Még nagyobb a szóródás ha az első fokon kiszabott életfogytiglani börtönbüntetések alakulását nézzük. A enyhítés során a legtöbb elítélt 15, 10 vagy 8 évet kapott, de két esetben a bíróság másodfokon 4 és 5 év börtönbüntetést szabott ki.

Ha a bíróságok ítélezési gyakorlatát vizsgáljuk, rendkívül összetett képet kapunk. Az egyes ügyekben tényállásként megfogalmazott és így az ítélet alapját képező cselekmények és a kiszabott büntetések nagysága között nagyon nehéz összefüggést találni.

Például ha a vádlott személy vád szerinti cselekményét „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésével” megvalósított büntettnék – BHÖ 1. (1) – minősítették, a büntetés mértéke halálbüntetéstől az 1 év 8 hónapi börtönbüntetésig terjedt. Ugyanezt az eredményt kapjuk, ha a fegyver és lőszerrejtegetésért kiszabott büntetéseket nézzük. A különbség mindössze az, hogy a sáv két széle a halálbüntetésnél és az egy évnél kisebb felfüggesztett vagy az egy évnél kisebb letöltendő börtönbüntetésnél húzódik.

Kutatásaink szerint a büntetések mértékében tapasztalt hatalmas eltéréseknek csak kis hányada függött össze az elítélt személyek elő- vagy utóéletével, a hatalomnak a lehető legkülönbözőbb módon tett szolgálataival. Az ügynöki tevékenység, a mások feljelentése, a karhatalmi szolgálat és az azért kapott kitüntetés is csak kevesek esetében járt automatikusan enyhébb büntetéssel. Állításom igazolásául jelzem: a „Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem” kitüntetéssel rendelkező bírák ítélték jogerősen halálra ugyanabban az „elismerésben” részesült tiszteteket.

A veszteségek valamilyen formáját, illetve a megtorlást a Magyar Néphadsereg majd minden második szervezeti egységének személyi állománya elszenvedte. Ha ide soroljuk a „Tiszti Nyilatkozat” aláírásának megköveteléséből adódó létszámcsökkentést és a felülvizsgáló bizottságok tevékenységét is, akkor a helyzet még rosszabb.

Ha a táblázatokban szereplő adatokat vizsgáljuk, megállapítható, hogy voltak olyan alakulatok, amelyek a forradalom és szabadságharc időszakában, illetve az azt követő megtorlás során kiugróan nagy veszteségeket szenvedtek. Ezek közül a börtönbüntetésre ítélt átlagosnál is magasabb száma alapján az 51. esztergomi légvédelmi tüzérsztyályt, a hódmezővásárhelyi 62. lövészezredet és a karcagi 92. páncéltörő tüzérsztyályt kell kiemelni. Természetesen szólni kell a tanintézetekről is, hiszen majd minden tizedik elítélt a vád tárgyává tett cselekménye elkövetése idején valamelyik akadémia, tiszti iskola vagy egyetemi katonai tanszék állományába tartozott.

Külön-külön a harmincat közelítette a Honvédelmi Minisztérium és – mai kifejezéssel – háttérintézményei, illetve a területi kiegészítő parancsnokságok elítélteinek száma.

Az ítéletek alapját képező cselekmények kb. 1/3-át az elítéltek Budapesten követték el. Ha a statisztikai adatokat helyőrségek szerint osztályozzuk, akkor az is megállapítható, hogy eredeti szolgálati helyük szerint az elítéltekből kb. 100 fő Budapest, több mint 50 fő Esztergom, kb. 20-20 fő Hódmezővásárhely és Békéscsaba, több mint 10-10 fő Debrecen, Karcag, Kecskemét, Pécs, Szolnok és Kunmadaras együtt, illetve Veszprém helyőrségekben szolgált. Jelentős az elítéltek száma Baja, Győr és Miskolc helyőrségekben is.

Befejezésként még két, általam fontosnak tartott kérdésre szeretném ráirányítani a figyelmet. A katonai perek feldolgozása során több esetben láttam nyomát annak a törekvésnek, hogy a megtorlás jogon kívüli, illetve jogi eszközei alkalmazásával elsősorban a

szovjet csapatoknak okozott veszteséget torolták meg. A „szemet szemért, fogat fogért” elvet a legkövetkezetesebben a „jutadombi”, utolsó összeállítás szerint, a „Mecséri János és társai” perben alkalmazták.

Az úgynevezett „jutadombi” ügyekben rendezett perekben több mint 67 főt bíróság elé állítottak és felelősségre vontak. Csak a „Mecséri János és társai” perben 52 fő ellen jártak el, akik közül első fokon 11 főt halálra, 1 főt életfogytiglanra, 40 főt összesen 364 évre ítélték. A szovjet hatóságok által a politikai nyomozó szervek rendelkezésére bocsátott lista szerint 1956. november 4-én a Jutadombnál 11 szovjet katona vesztette életét. A 11 magyar katona kivégzéséről vélhetően az operatív bizottság döntött. A másodfokú tárgyaláson kiszabott 11 halálos ítéletből az Elnöki Tanács hármát – Puchert Jánosét, Paska Elemérét és Dobrosi Lajosét – életfogytiglani börtönbüntetésre változtatott. Egy főt távollétében ítélték halálra. A halálos ítéletet 1958. november 15-én Mecséri János ezredesen, Szendi Dezső alezredesen, Szabó Pál őrnagyon, Rémiás Pál hadnagyon, Kicska János főhadnagyon, Kálmán Dezső és Magyar János honvédeken végrehajtották.

A MEGTORLÁS SORÁN KIVÉGZETT KATONÁK ADATAI

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Andi József főhadnagy alezredes	Nagydorog 1924. Topánka Julianna	„T” irodavezető MN 5507 Szigethalom	lefokozás, teljes vagyonel- kobzás, halálbüntetés. ► 1958. március 6.
Berta József őrvezető őrnagy	Veszprém 1934. Berta Julianna	sorkatona MN 1211 Várpalota	életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, halálbünte- tés. ► 1958. január 2.
Czédli István őrvezető őrnagy	Budapest 1935. Bencze Julianna	sorkatona MN 9420 Budapest	teljes vagyonelkobzás, halál- büntetés. ► 1958. augusztus 9.
Csiki Lajos hadnagy alezredes	Dorog 1931. Bohner Anna	szállítószakasz- parancsnok MN 6417 Esztergom	lefokozás, rend- és díszjelek elvesztése, teljes vagyonel- kobzás, halálbüntetés. ► 1958. október 5.
Erdősi Ferenc főhadnagy alezredes	Bakonybél 1936. Sárándi Etel	felderítőszakasz- parancsnok MN 9876 Budapest	lefokozás, rend- és díszjelek elvesztése, teljes vagyonel- kobzás, halálbüntetés. ► 1958. október 5.
Hullár Gábor tartalékos alhadnagy alezredes	Tiszabercel 1924. Pikár Borbála	tartalékos alhadnagy nemzetőrség Miskolc	halálbüntetés. ► 1957. február 7.
Kálmán Dezső őrvezető őrnagy	Szava 1934. Kálmán Irma	távmérős MN 6723 Esztergom	lefokozás, teljes vagyonel- kobzás, halálbüntetés. ► 1958. november 15.
Kicska János főhadnagy alezredes	Munkács 1931. Márci Borbála	ütegparancsnok MN 6723 Esztergom	lefokozás, teljes vagyonel- kobzás, rend- és díszjelek el- vesztése, halálbüntetés. ► 1958. november 15.
Korsós József őrvezető őrnagy	Solt 1935. Czirok Erzsébet	sorkatona MN 9420 Budapest	10 év jogvesztés, teljes va- gyonelkobzás, lefokozás, ha- lálbüntetés. ► 1958. augusztus 9.
Kőrösi Sándor főhadnagy alezredes	Szekszárd 1932. Zsidó Éva	hadműveleti tiszt MN 9318 Csepel	lefokozás, teljes vagyonel- kobzás, halálbüntetés. ► 1958. március 6.
Léderer Jenő Tibor honvéd őrnagy	Budapest 1935. Kasza Rozália	sorkatona MN 9420 Budapest	halálbüntetés. ► 1957. február 15.

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Magyar János honvéd őrnagy	Csalipusztá 1934. Hompó Anna	gépkocsiveető MN 6723 Esztergom	teljes vagyonelkobzás, halál- büntetés. ► 1958. november 15.
Maléter Pál vezérőrnagy vezérezredes	Eperjes 1917. Lakner Margit	parancsnok MN 1200 Budapest	lefokozás, rend- és díszjelek elvesztése, teljes vagyonel- kobzás, halálbüntetés. ► 1958. június 16.
Mecséri János ezredes altábornagy	Győr 1920. Maár Erzsébet	hadosztály- parancsnok MN 6417 Esztergom	lefokozás, teljes vagyonel- kobzás, dísz- és rendjelek el- vesztése, halálbüntetés. ► 1958. november 15.
Pálinskás Antal őrnagy ezredes	Budapest 1922. Andrássy Borbála	törzsfőnök MN 9001 Rétság	életfogytiglan, 10 év jogvesz- tés, lefokozás, teljes vagyon- elkobzás, halálbüntetés. ► 1957. október 12.
Pércsi Lajos őrnagy ezredes	Földes 1911. Rác Zsófia	főelőadó HM Kiképzési Csoportfőnökség Budapest	lefokozás, rend- és díszjelek elvesztése, teljes vagyonel- kobzás, halálbüntetés. ► 1958. október 5.
Rémiás Pál hadnagy alezredes	Ziliz 1930. Szabó Júlia	műszerészszakasz- parancsnok MN 6723 Esztergom	lefokozás, teljes vagyonel- kobzás, dísz- és rendjelek el- vesztése, halálbüntetés. ► 1958. november 15.
Silye Sámuel tizedes őrnagy	Jászkisér 1932. Gócza Eszter	híradóraj-parancsnok MN 2960 Budapest	lefokozás, teljes vagyonel- kobzás, halálbüntetés. ► 1959. november 21.
Somogyi Tibor tizedes őrnagy	Murakeresztúr 1935. Pecze Mária	hadműveleti írnok MN 6201 Piliscsaba	életfogytiglan, 10 év jogvesz- tés, lefokozás, teljes vagyon- elkobzás, halálbüntetés. ► 1958. március 6.
Szabó Pál őrnagy ezredes	Egyek 1915. Major Anna	parancsnok MN 6723 Esztergom	életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, dísz- és rendjelek elvesztése, teljes vagyonelkobzás, halálbüntetés. ► 1958. november 15.
Szántó Farkas Béla főhadnagy alezredes	Sajónémeti 1929. Csathó Bartó Margit	nincs adat MN 9860 Budapest	lefokozás, teljes vagyonel- kobzás, halálbüntetés. ► 1958. december 29.
Szendi Dezső alezredes vezérőrnagy	Tiszadob 1923. Mile Erzsébet	tüzérfőnök MN 6417 Esztergom	lefokozás, dísz- és rendjelek elvesztése, teljes vagyonel- kobzás, halálbüntetés. ► 1958. november 15.
Veréb László honvéd őrnagy	Budapest 1935. Báder Mária	sorkatona MN 6671 Aszód	teljes vagyonelkobzás, ha- lálbüntetés. ► 1959. október 6.

A MAGYAR NÉPHADSEREG ÁLLOMÁNYÁBA TARTOZÓ, LETÖLTENDŐ, ILLETVE
FELFÜGGESZTETT BÖRTÖNBÜNTETÉSRE ÍTÉLT SZEMÉLYEK ADATAI

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Ács József honvéd	Makó 1935. Ács Piroska	sorkatona MN 1872 Kiskunhalas	2 év börtön, 2 év jogvesztés
Ács Tihamér őrnagy alezredes	Beregújfalu 1922. Orbán Ida	beosztásra vár HM Budapest	1 év börtön felfüggesztve, lefokozás
Adorján Gyula százados alezredes	Drávatamás 1928. Kovács Mária	hadosztály-tüzér- főnök MN 7203 Kaposvár	2 év börtön, 4 év jogvesztés, lefokozás
Ambrus Ágoston honvéd	Budapest 1933. Martos Aliz	sorkatona MN 6978/8 Taszár	1 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés, 1000 Ft vagyonekobzás, 1 év börtön, 1 év jogvesztés
Ambrus József őrnagy alezredes	Szentes 1921. Labádi Julianna	parancsnok MN 5861 Mosonmagyaróvár	8 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás , 1/2 vagyonekobzás, 15 év börtön, 10 év jogvesztés, teljes vagyonekobzás
Anda Ferenc honvéd	Budapest 1934. Steiner Klára	sorkatona Dózsa Tiszti Iskola Tata	1 év börtön, 2 év jogvesztés
Andrási Sándor hadnagy	Iváncsa 1924. Szombati Anna	meghagyási tiszt Járási Kiegészítő Parancsnokság Adony	2 év 6 hónap börtön, lefokozás, 1 év börtön
Andrásy Gyula őrmester hadnagy	Kunmadaras 1929. Kun Ida	nincs adat Budapest	1 év börtön 3 évre felfüggesztve, lefokozás
Andrikó József ezredes altábornagy	Kisvárd 1923. Andrikó Ilona	hadtápfőnök OLLEP Budapest	4 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, kiténtetéseitől megfosztás, 1/4 vagyonekobzás, 2 év 6 hónap börtön
Antal Béla főhadnagy százados	Kisköre 1929. Patkó Julianna	zászlóalj technikai helyettes MN 2384 Csongrád	10 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1000 Ft vagyonekobzás, 1 év börtön
Antal József százados ezredes	Karcag 1923. Berányi Ilona	parancsnok MN 8138 Karcag	5 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonekobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Arnóczy Lajos főhadnagy alezredes	Chanault 1930. Kaszás Anna	híradótiszt MN 8116 Vác	17 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás
Árpási Ferenc ővezető törzsszázlós	Vana 1935. Álland Teréz	távmérős MN 6723 Esztergom	15 év börtön, 6 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 10 év börtön, 10 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Árvai József honvéd	Drégelypalánk 1935. Horváth Mária	sorkatona MN 9860 Budapest	5 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás, 7 év börtön
B. Varga Sándor őrnagy alezredes	Kisvárdá 1925. Erdei Nagy Julianna	parancsnok MN 4722 Budaörsön	2 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1000 Ft vagyonelkobzás, 1 év börtön 3 évre felfüggesztve
Babos László honvéd	Szentgotthárd 1935. Peitli Anna	sorkatona MN 7093 Veszprém	1 év börtön, az 1959. évi 12. tvr. alapján nem kell letöltenie
Bajzáth Frigyes főhadnagy	Kál 1930. Bajzáth Piroska	ruházati főnök MN 1132 Baja	10 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás
Baki László honvéd	Zalalövő 1935. Joó Mária	sorkatona MN 9420 Budapest	15 év börtön, 10 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Bakos Kálmán őrnagy alezredes	Nagyiván 1921. Kurucz Julianna	ezredparancsnok-helyettes MN 4228 Hódmezővásárhely	2 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás
Balázs Ödön százados alezredes	Szombathely 1927. Zettl Erzsébet	ezrediskola-parancsnok MN 5129 Zalaegerszeg	3 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás
Bálint Béla tartalékos hadnagy	Csikszentmárton 1930. Gergely Karolina	hallgató MN 4228 Hódmezővásárhely	10 hónap börtön, lefokozás 3 év próbaidőre felfüggesztve
Balogh István főhadnagy	Orosháza 1927 Kocsis Eszter	századparancsnok MN 1202 Pécs	1 év börtön három évre felfüggesztve
Balogh István hadnagy	Kecskemét 1930. H. Szabó Mária	aknavetőszakasz-parancsnok MN 2520 Mezőtúr	4 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 1 év börtön, 1 év jogvesztés
Balogh István honvéd	Máriaradna 1935. Tamási Mária	sorkatona MN 7015 Budapest	5 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Baranyi József főhadnagy alezredes	Dombegyháza 1931. Diósi Rozália	ezred hadművelleti tiszt MN 8371 Kalocsa	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Bárdosi József százados alezredes	Dunapentele 1923. Horváth Ilona	politikai helyettes Megyei Kiegészítő Parancsnokság Salgótarján	1 év 4 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Bartos András őrnagy alezredes	Marosvásárhely 1917. Incze Julianna	hadtest-híradófőnök MN 7115 Kecskemét	10 év börtön, 10 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás, 3 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, 1000 Ft vagyonelkobzás
Bazsek József hadnagy alezredes	Miskolc 1932. Kristóf Anna	századparancsnok MN 9001 Rétság	2 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1000 Ft vagyonelkobzás
Becker József őrvezető	Szajk 1933. Huszár Elvira	sorkatona MN 5608 Kaposvár	10 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás
Bednár Miklós tizedes	Nyiregyháza 1935. Bartha Julianna	sorkatona MN 9127 Debrecen	8 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás
Bélavári György honvéd	Budapest 1935. Stefanov Györgyi	sorkatona MN 1227/3 Budapest	5 év börtön, 5 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Berta Mihály honvéd	Kecskemét 1935. Csontos Sinkár Anna	sorkatona MN 8371 Kalocsa	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés
Biczó Gyula alezredes ezredes	Nagykörös 1916. Szabó Mária	hadműveletiosztály- vezető MN 2535 Békéscsaba	6 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás
Bíró Jenő tizedes százados	Szombathely 1929. Bíró Gizella	anyagi tiszthelyettes Kiegészítő Parancsnokság Szentgotthárd	3 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 8 hónap börtön felfüggesztve
Bíró Zoltán főhadnagy alezredes	Szamoskér 1929. Gáspár Irén	főelőadó Egyetemi Katonai Tanszék Veszprém	2 év börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 1 év börtön
Blahut Pál hadnagy alezredes	Ózd 1929. Jelinek Mária	hallgató Petőfi Akadémia Budapest	1 év börtön, lefokozás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Bódis János őrnagy ezredes	Jászárokszállás 1921. Sípos Anna	zászlóaljparancsnok MN 1201 Pécs	12 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 6 év börtön, 5 év jogvesztés
Bodnár Béla örvezető örmester	Győr 1934. Hujber Mária	sorkatona MN 7314 Nagykanizsa	1 év börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, felfüggesztve
Bodó László százados alezredes	Budapest 1929. Bálint Mária	politikai munkás MN 1285 Szabadszállás	6 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 2 év börtön, 2 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Boér Lajos főhadnagy alezredes	Magyarcsanád 1930. Unk Júlia	parancsnokhelyettes Megyei Kiegészítő Parancsnokság Debrecen	4 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés
Bohus Károly honvéd	Miskolc 1933. Swoboda Borbála	sorkatona Kilián Tiszti Iskola Kiképző ezred Kunmadaras	1 év 3 hónap börtön, 3 év jogvesztés, 1/5 vagyonelkobzás
Bolya Pál hadnagy	Pusztavacs 1929. Zelen Erzsébet	üteg politikai helyettes MN 6015 Táborfalva	15 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás
Bordás Kálmán hadnagy alezredes	Budapest 1932. Lukóvszky Etel	szakaszparancsnok MN 9447 Vác	2 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 3 év 6 hónap börtön
Boros István főhadnagy alezredes	Alpár 1921. Mohácsi Ilona	híradó főnök MN 2950 Dunapentele	7 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás.
Borsos István honvéd	Debrecen 1935. Nagy Margit	sorkatona MN 1236 Mezőkövesd	1 év börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Böjtös János matróz őrnagy	Nagytétény 1933. Joósz Teréz	sorkatona MN 9680 Budapest	halálbüntetés, teljes vagyonelkobzás, 15 év börtön, 10 év jogvesztés
Bösze Károly örvezető	Balatonlelle 1935. Koczor Mária	golyószóró-táradogató MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 4 év börtön, 2 év jogvesztés, 1000 Ft vagyonelkobzás
Breznyik János hadnagy	Pécel 1919. Buga Teréz	századparancsnok-helyettes MN 1222 Budapest	1 év börtön felfüggesztve, 1/10 vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Bukovics László honvéd	Győr 1935. Majer Mária	sorkatona MN 6007 Tab	2 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés , teljes vagyonelkobzás, 1 év 8 hónap börtön, 1/2 vagyonelkobzás
Bukszár Béla alezredes ezredes	Sajómárton 1920. Petró Mária	parancsnok Megyei Kiegészítő Parancsnokság Pécs	10 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 6 év börtön, 5 év jogvesztés
Bulla József honvéd	Fülek 1935. Bartha Mária	sorkatona MN 5438 Budapest	1 év 2 hónap börtön, 2 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás, 2 év börtön
Buzás László alhadnagy alezredes	Hódmezővásárhely 1932. Korom Veronika	nincs adat MN 2510 Mezőtúr	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 1 év börtön, 1 év jogvesztés
Czaga István főhadnagy alezredes	Kisújszállás 1932. Szappanos Mária	előadó Főiskolai Katonai Tanszék Eger	13 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás
Cziráki László tizedes	Szekszárd 1944. Sándor Rozália	sorkatona MN 1201 Pécs	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás
Czitán Mátyás százados alezredes	Budapest 1926. Szabó Ilona	hírfőnök Kilián Tiszti Iskola Kiképző Ezred Kunmadaras	6 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/3 vagyonelkobzás
Cs. Nagy Elemér hadnagy százados	Újfehértó 1928. Tarr Julianna	repülős szaktiszt MN 4780 Taszár	1 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás
Csapó Mihály hadnagy	Gyoma 1931. F. Nagy Lídia	felcser MN 3301 Kiskunfélegyháza	2 év 4 hónap börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1 év 6 hónap börtön,
Császár Attila hadnagy	Budapest 1931. Szelepcsényi Mária	politikai munkás MN 4323/k Sárbogárd	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 8 hónap börtön
Cseh Miklós honvéd	Csengőd 1934. Mikus Mária	sorkatona MN 2760 Baja	15 év börtön, 10 év jogvesztés
Csete István hadnagy alezredes	Pesterzsébet 1935. Kurai Ilona	repülőtsízt MN 7613 Kunmadaras	életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 15 év börtön

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Csikor Kálmán alezredes ezredes	Nemesböd 1910. Csapó Mária	tanszékvezető Egyetemi Katonai Tanszék Pécs	életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 12 év börtön
Csimma Jenő százados alezredes	Újpest 1930. Mészáros Erzsébet	hadtápfőnök MN 2535 Békéscsaba	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Csfpó Sándor, ifj. honvéd	Kecskemét 1935. Bodor Mária	őrkatoná MN 1132 Baja	13 év börtön, 5 év jogvesztés
Csorba László alezredes ezredes	Budapest 1919. Horváth Ilona	ezredparancsnok MN 8736 Debrecen	életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 5 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Dajcs Rudolf hadnagy alezredes	Esztergom 1929. Artner Margit	ezred-bemérőtitizt MN 2598 Cegléd	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/5 vagyonelkobzás
Dalmadi Jenő növendék ezredes	Debrecen 1937. Molnár Rozália	növendék Dózsa Tiszti Iskola Tata	15 év börtön, 10 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, életfogytiglani börtön, teljes vagyonelkobzás
Daróczi Mihály honvéd	nincs adat 1935. Karácsonyi Erzsébet	sorkatoná MN 3343 Kiskunmajsa	1 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Decsi Ferenc százados	Harkányfürdő 1928. Krebsz Rozália	harcászati előadó Kilián Tiszti Iskola Szolnok	6 hónap börtön, lefokozás, 1000 Ft vagyonelkobzás
Dékány József szakaszvezető hadnagy	Pécs 1934. Tomcsics Mária	lővegrajparancsnok MN 6723 Esztergom	15 év börtön, 6 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 6 év börtön, 4 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Dely József főhadnagy alezredes	Jászapáti 1925. Agócs Mária	kiképzési törzstiszt MN 9001 Rétság	2 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Dévényi Béla főhadnagy	Miskolc 1926. Simon Friderika	tartalékos tiszt Hunyadi Páncélos Tiszti Iskola Tatabánya	1 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 2000 Ft vagyonelkobzás
Dienes Ödön ezredes ezredes	Rákospalota 1909. Schich Ilona Gizella	főtanár Zrínyi Akadémia Budapest	15 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 5 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, poszthumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Dinnyés László főhadnagy alezredes	Pécs 1931. Zadányi Mária	gépjármű-szolgálat- vezető MN 1420 Verpelét	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkob- zás, 3 év 6 hónap börtön
Dobó György főhadnagy alezredes	Dunaföldvár 1930. Egri Julianna	javítóműhely-vezető MN 2760 Baja	6 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 500 Ft vagyonel- kobzás, 3 év börtön, 1/4 va- gyonelkobzás
Dobos Sándor százados	Szombathely 1927. Németh Ilona	főmérnök MN Műszaki Parancsnokság Budapest	1 év börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1000 Ft vagyon- elkobzás
Dobrosi Lajos tizedes őrnagy	Derecske 1934. Varga Piroska	lövégirányzó MN 6723 Esztergom	halálbüntetés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, NET kegye- lem, életfogytiglani börtön
Doktor László honvéd	Hódmezővásárhely 1934. Rácz Julianna	sorkatona MN 1202 Pécs	15 év börtön, 10 év jogvesztés
Domiter István törzsőrmester	Apátistvánfalva 1929. Kovács Anna	anyagi tiszthelyettes 1. sz. élelmezési raktár Budapest	1 év 6 hónap börtön, 3 év jog- vesztés, lefokozás, 600 Ft pénzbüntetés, 1 év börtön, 1 év jogvesztés,
Dormány László százados alezredes	Berettyóújfalu 1930. Végh Erzsébet	hadosztály-rádió- előadó MN 2910 Veszprém	10 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonel- kobzás, 8 év börtön
Dóró Antal törzsőrmester	Kiskundorozsma 1931. Sörös Anna	nincs adat MN 9680 Budapest	1 év börtön 3 évre felfüg- gesztve, lefokozás
Dudli István törzsőrmester	Csurgó 1930. Csonka Anna	nincs adat MN 3722 Tököl	4 év 6 hónap börtön, 4 év jog- vesztés, lefokozás, 1/10 va- gyonelkobzás, 6 év börtön, 1/4 vagyonelkobzás
Dvorcsák László őrvezető	Szeged 1933. Hon Franciska	sorkatona MN 1205 Zirc	5 év börtön, 5 év jogvesztés, le- fokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 10 év börtön, 10 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Egervári Ferenc honvéd törzsszáslós	Etyek 1934. Mester Teréz	lövégkezelő MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 2 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Ékes Lajos honvéd	Értény 1931. Hollósi Rozália	sorkatona MN 5608 Kaposvár	1 év 6 hónap börtön, 2 év jog- vesztés, 1/4 vagyonelkobzás, 2 év börtön

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Elek Gábor főhadnagy	Békés 1911. Tyukodi Zsuzsanna	hadművelési tiszt MN 2950 Dunapentele	5 év börtön, rend- és díszjel- vesztés, 3 év jogvesztés, le- fokozás
Encsi József honvéd	Abaújkér 1934. Kéri Erzsébet	sorkatona MN 1420 Verpelét	2 év 6 hónap börtön, 2 év jog- vesztés, 1/10 vagyonelkobzás
Endre Antal főhadnagy őrnagy	Kiskunfélegyháza 1931. Szelepcsényi Mária	törzsfőnök MN 8371 Kalocsa	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkob- zás
Engler György törzssórmester	Fegyvernek 1931. Engler Teréz	nincs adat MN 5787 Devecser	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás
Erdei Péter főhadnagy	Debrecen 1932. Kovács Júlia	politikai munkás MN 8736 Debrecen	6 hónap börtön 3 évre felfüg- gesztve
Erdélyi László t. honvéd	Eger 1934. Bakui Anna	sorkatona nincs adat Várpalota	2 év börtön, 2 év jogvesztés, 10 év börtön, 10 év jogvesz- tés, teljes vagyonelkobzás
Erdélyi Sándor főhadnagy ezredes	Budapest 1931. Turák Erzsébet	kiképző tiszt HM Műszaki Parancsnokság Budapest	10 év börtön, 10 év jogvesz- tés, lefokozás, teljes vagyon- elkobzás
Éva Sándor hadnagy alezredes	Szatmárokörítő 1929. Szabó Anna	híradószakasz- parancsnok MN 2910 Veszprém	1 év börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás
Ézsiás János hadnagy	Nagymágócs 1934. Rubin Erzsébet	szakaszparancsnok MN 9236/6 Mezőcsát	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 va- gyonelkobzás, 1 év börtön, 1 év jogvesztés
Fábián Béla főhadnagy	Abaújszántó 1931. Szincsák Julianna	felderítő-alosztály- vezető MN 3519 Kiskunfélegyháza	1 év börtön, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Fábián György honvéd	Mohora 1935. Messziár Zsuzsanna	sorkatona MN 2960 Budapest	életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés, teljes vagyonel- kobzás
Farkas György hadnagy	Budapest 1927. Farkas Mária	ruházati-szolgálat- vezető MN 8138 Karcag	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás, 1 év börtön.
Farkas József tizedes	Pesterzsébet 1935. Balogh Rozália	sorkatona MN 6581 Esztergom	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonel- kobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Fehér Géza honvéd	Kissziget 1935. Gáspár Gizella	sorkatona MN 7756 Lenti	1 év börtön
Fejes Lajos alezredes ezredes	Gyoma 1923. Csáki Rózsa	hadosztály- parancsnok MN 5471 Keszthely	10 év börtön, 6 év jogvesztés, lefokozás , teljes vagyone- lkozás, 5 év börtön , 5 év jogvesztés , 1/2 vagyone- lkozás
Fekete György főhadnagy főhadnagy	Lengyeltóti 1921. Pucskó Anna	„M” tiszt MN 7314 Nagykanizsa	8 év börtön , 5 év jogvesztés , lefokozás , 1/2 vagyone- lkozás
Fekete László hadnagy alezredes	Pilisszentiván 1931. Diebold Elza	felderítő tiszt tüzérezred Tab	12 év börtön , 10 év jogvesz- tés , lefokozás , teljes vagyone- lkozás
Fekete László honvéd	Szeged 1933. Joó Mária	sorkatona MN 1236 Mezőkövesd	1 év 8 hónap börtön , 5 év jogvesztés , 1/4 vagyone- lkozás
Fekete Sándor honvéd	Gyula 1935. Tóth Julianna	sorkatona MN 2535* Békéscsaba	3 év börtön , 2 év jogvesztés , 1/2 vagyone- lkozás
Felczán Andor alezredes	Budapest 1917. Áldott Erzsébet	páncélos főnök MN 6417 Esztergom	1 év 6 hónap börtön, 1 év jog- vesztés, lefokozás , kitünteté- seinek elvesztése, 1 év börtön felfüggesztve
Fésüs Ferenc hadnagy alezredes	Balassagyarmat 1930. Oláh Julianna	kiképző tiszt MN 2598 Cegléd	2 év börtön , 2 év jogvesztés , lefokozás , 1/5 vagyone- lkozás
Ficzere Béla alezredes alezredes	Budapest 1905. Szabó Ilona	elektrotechnikai tanszékvezető Zalka Tiszti Iskola Szentendre	4 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás , 1000 Ft vagyone- lkozás, 3 év börtön , 3 év jogvesztés , 1/5 vagyone- lkozás
Fóris Imre tizedes	Esztergomtábor 1934. Németi Szidónia	sorkatona MN 2053 Lepsény	1 év börtön , 1 év jogvesztés , lefokozás
Forrási László százados alezredes	Galgagyörk 1929. Korpás Margit	hadtápfőnök MN 4999 Szeged	8 év börtön , 5 év jogvesztés , lefokozás , 1/4 vagyone- lkozás, teljes vagyone- lkozás
Forró András főhadnagy alezredes	Gödemesterháza 1928. Kovács Mária	felcser MN 9318 Budapest	2 év börtön , 2 év jogvesztés , lefokozás , 1/2 vagyone- lkozás
Földvári György honvéd	Budapest 1935. Lipka Emma	sorkatona MN 5316 Kiskunlacháza	1 év börtön

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Francia Lajos szakaszvezető	Csegele 1934. Kövágó Julianna	sorkatona MN 4228 Hódmezővásárhely	10 hónap börtön, lefokozás
Futó Árpád hadnagy alezredes	Budapest 1927. Hlavács Ilona	szakaszparancsnok MN 2278 Hódmezővásárhely	2 év börtön, 500 Ft értékű vagyonelkobzás, lefokozás
Fülöp László főhadnagy alezredes	Budapest 1930. Virágh Mária	önálló század- parancsnok MN 8371 Kalocsa	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkob- zás
Füredi Gábor honvéd	Táp 1935. Horváth Mária	sorkatona MN 3939 Császár	1 év börtön, 1 év jogvesztés, 7 hónap börtön
Gajdács Géza őrvezető	Szeged-Átokháza 1934. Bodor Verona	sorkatona MN 6060 Nyírtelek	4 hónap börtön 3 évre felfüg- gesztve
Galajda Béla hadnagy alezredes	Eperjes 1921. Zsurki Ida	javítószázad- parancsnok MN 9001 Rétság	3 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 800 Ft vagyonel- kobzás
Galambos István hadnagy	Vasegerszeg 1927. Szekér Ilona	élelmezésszolgálat- vezető MN 5129 Zalaegerszeg	1 év 10 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 va- gyonelkobzás
Galánfy János alezredes ezredes	Debrecen 1911. Kölcsey Anna	hadosztály- tüzérfőnök MN 2535 Békéscsaba	6 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkob- zás
Galó István őrnagy	Jászfákóhalma 1923. Selyem Ilona	tanfolyam hallgató Zrínyi Akadémia Budapest	2 év börtön, lefokozás
Garab Imre főhadnagy alezredes	Sopron 1930. Sági Teréz	ezredtörzsfőnök MN 9127 Debrecen	életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 4 év börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyon- elkobzás
Garami Lajos alezredes vezérőrnagy	Budapest 1919. Gorgyán Zsuzsanna	parancsnok MN 9001 Rétság	4 év börtön, 5 év jogvesztés, le- fokozás, 3000 Ft vagyonelkob- zás, 10 év börtön, 10 év jog- vesztés, teljes vagyonelkobzás
Garamszegi Miklós hadnagy alezredes	Berettyóújfalu 1931. Arany Róza	üzemanyagszolgálat- vezető MN 2278 Hódmezővásárhely	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 va- gyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Gáti Antal főhadnagy őrnagy	Újpest 1929. Leitner Aranka	politikai munkás MN 9892 Kecskemét	10 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás , 1/4 vagyonek Kobzás, 6 év börtön, teljes vagyonek Kobzás
Gellén Gyula honvéd hadnagy	Zsáka 1935. Szántó Eszter	sorkatona MN 7756 Lenti	4 év börtön, 5 év jogvesztés, teljes vagyonek Kobzás, 2 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés, 1/2 vagyonek Kobzás
Gengeliczy Lajos százados alezredes	Budapest 1930. Búza Mária	zászlóaljparancsnok MN 9127 Debrecen	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonek Kobzás, 2 év börtön, 2 év jogvesztés
Gerlai Antal tartalékos tiszti hallgató	Budapest 1932. Mészáros Mária	tartalékos tiszti hallgató MN 6119 Ercsiben	1 év börtön, 2 év jogvesztés, 1/4 vagyonek Kobzás
Gombos György honvéd	Ankara 1935. Lovrencsity Antónia	sorkatona MN 2760 Baja	10 hónap börtön
Gosztonyi István őrnagy alezredes	Erzsébetváros 1919. Györfi Ilona	ezred-tüzérfőnök MN 3527 Szeged	8 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonek Kobzás
Góts László tartalékos alhadnagy	Budapest 1930. Szentmiklósi Erzsébet	tartalékos tiszt MN 2535 Békéscsaba	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/8 vagyonek Kobzás, 1 év börtön felfüggesztve
Görgényi László alezredes ezredes	Versec 1908. Tullics Irén	tüzér főtanár Zrínyi Akadémia Budapest	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonek Kobzás, 1 év börtön, 1 év jogvesztés
Gróf Mihály honvéd hadnagy	Vérttestolna 1935. Scheffer Mária	lőszeres MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonek Kobzás, 2 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonek Kobzás
Gucsi István őrnagy alezredes	Izsák 1920. Merki Erzsébet	ezredparancsnok MN 5097 lövészezred Tapolca	3 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonek Kobzás, 2 év börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonek Kobzás
Gyökér József honvéd	Bakonycsérnye 1935. Boros Julianna	sorkatona MN 4056 Veszprém	8 hónap börtön fegyelmező zászlóaljban
György Béla főhadnagy őrnagy	Miskolc 1927. Szalóki Borbála	felderítőszázadparancsnok MN 4228 Hódmezővásárhely	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonek Kobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Gyulai Mihály ezredes vezérőrnagy	Gyulavári 1912. Kun Zsófia	hadtestparancsnok- helyettes MN 7115 Kecskemét	12 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás , teljes vagyonelkobzás, 3 év börtön, 2 év jogvesztés, 1000 Ft vagyonelkobzás
Gyurmánszki Miklós honvéd	Győr 1935. Sándor Mária	sorkatona MN 6007 Tab	4 év börtön, 3 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 3 év börtön
Haász Márton honvéd zászlós	Kecskéd 1935. Jakobi Katalin	lőszeres MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 2 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Hagymási Jenő százados alezredes	Pesterzsébet 1928. Jakupicz Mária	ezredparancsnok Kilián Tiszti Iskola Kiképző ezred Kunmadaras	8 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás , teljes vagyonelkobzás, 4 év börtön, 1/3 vagyonelkobzás
Hajdú István hadnagy főhadnagy	Mezőkövesd 1923. Bukta Borbála	századparancsnok- helyettes MN 1236 Mezőkövesd	3 év börtön, 4 év jogvesztés, lefokozás , 1/2 vagyonelkobzás, 2 év börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Halász Ferenc százados	Helegy 1920. Palasits Hedvig	parancsnok Járási Kiegészítő Parancsnokság Celdömölk	10 év börtön, 6 év jogvesztés, lefokozás , teljes vagyonelkobzás, 3 év börtön, 3 év jogvesztés, 1/10 vagyonelkobzás
Halász Ferenc százados őrnagy	Dunaszentgyörgy 1920. Dömötör Rozália	ezredtörzsfőnök MN 5129 Zalaegerszeg	2 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás , 1/4 vagyonelkobzás, 1 év börtön, 1 év jogvesztés
Halász László honvéd	Győr 1935. Egri Katalin	sorkatona MN 6007 Tab	6 év börtön, 4 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás, 4 év 6 hónap börtön
Hamik Miklós hadnagy főhadnagy	Székely 1927. Nagy Anna	gépkocsi- és üzem- anyag-szolgálat- vezető MN 8138 Karcag	1 év börtön, lefokozás, 1 év börtön felfüggesztve
Hanyecz András honvéd százados	Bodroghalom 1934. Kovács Dóra	sorkatona, lővegkezelő MN 9318 Csepel	10 év börtön, 10 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás, 15 év börtön
Haraszi Tibor százados alezredes	Budapest 1928. Bíró Ilona	nincs adat HM Budapest	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 1 év börtön

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Harcz Lajos főhadnagy alezredes	Körmend 1908. Tóth Rózália	„M” alosztályvezető Kiegészítő Parancsnokság Szentgotthárd	4 év 6 hónap, 4 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelekobzás, 1 év 6 hónap
Hargitai (Hauk) József főhadnagy alezredes	Halászi 1928. Schmuk Mária	katonai átvető HM Fegyverzeti Csoportfőnökség Jászberény	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelekobzás, 2 év börtön, 2 év jogvesztés
Hartmann János honvéd hadnagy	Tarján 1935. Schneider Erzsébet	lővegkezelő MN 6723 Esztergom	12 év börtön, 6 év jogvesztés, 1/2 vagyonelekobzás 3 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelekobzás
Hataier János honvéd hadnagy	Környe 1935. Geiszt Anna	lővegkezelő MN 6723 Esztergom	14 év börtön, 6 év jogvesztés, 1/2 vagyonelekobzás, 3 év 6 hónap börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelekobzás
Hatos György honvéd törzsszázlós	Tényő 1935. Enyingi Anna	lővegkezelő MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonelekobzás, 1 év börtön
Havasi László dr. alezredes alezredes	Budapest 1912. Szabó Krisztina	osztályvezető főorvos Központi Honvéd- kórház Budapest	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelekobzás
Héder Géza örvezető hadnagy	Zsitvabesenyő 1935. Bélik Ágnes	sorkatona MN 9447 Vác	halálbüntetés, NET kegyelem, életfogytiglani börtön
Hegedűs István honvéd	Dunapentele 1933. Berceli Katalin	sorkatona MN 9318 Budapest	1 év börtön 3 évre felfüggesztve, 500 Ft pénzbüntetés
Hegyesi Árpád százados	Marosvásárhely 1923. Horváth Jolán	ezrediskola- parancsnok MN 8736 Debrecen	1 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelekobzás
Herczeg József szakaszvezető őrnagy	Budapest 1933. Faragó Julianna	sorkatona MN 9420 Budapest	halálbüntetés, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelekobzás, életfogytiglani börtön
Herke János honvéd	Budapest 1935. Szturomi Zsuzsanna	sorkatona honi légvédelmi űteg Szigetszentmiklós	1 év börtön, 1 év jogvesztés, 1/4 vagyonelekobzás, 3 év börtön, 3 év jogvesztés
Hernád Gyula hadnagy alezredes	Kosd 1931. Széplasz Anna	szakaszparancsnok MN 6723 Esztergom	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelekobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Héry Tibor hadnagy alezredes	Rakamaz 1929. Kwisz Ilona	technikai helyettes MN 7148 Baja	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/3 vagyonelkob- zás
Hír Ferenc honvéd	Kaszaper 1934. Kiss Piroska	sorkatona MN 2535 Békéscsaba	2 év börtön, 2 év jogvesztés
Hódos Sándor főhadnagy alezredes	Biharugra 1929. Bíró Margit	törzstiszt HM Haditechnikai Csoportfőnökség Budapest	15 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkob- zás, teljes vagyonelkob- zás
Hódos Lőrinc főhadnagy őrnagy	Horvátzsidány 1927. Ruzska Mária	zászlóalj-törzsfőnök MN 5129 Zalaegerszeg	1 év börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás
Horváth András őrmester	Dunasáp 1920. Kardos Julianna	üzemanyagszolgá- lat-vezető MN 5861 Mosonmagyaróvár	1 év börtön, lefokozás, 3 év- re felfüggesztve
Horváth Ferenc tartalékos hadnagy	Újpest 1931. Navratil Ilona	tartalékos tiszt MN 3526 Szeged	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás, 3 év börtön, 3 év jog- vesztés
Horváth Gyula hadnagy alezredes	Budapest 1932. Kubitz Margit	híradószakasz- parancsnok MN 6079 Esztergom	2 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkob- zás, 5 év börtön, 1/4 vagyon- elkobzás
Horváth István alezredes vezérőrnagy	Isaszeg 1924. Pergely Katalin	ezredparancsnok MN 1420 Verpelét	6 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonel- kobzás, 4 év börtön
Horváth János őrvezető	Szajla 1934. Tóth Izsmér	sorkatona MN 1420 Verpelét	10 év börtön, 5 év jogvesztés
Horváth János százados ezredes	Budapest 1927. Hanti Julianna	hallgató Zrínyi Akadémia Budapest	6 év börtön, 4 év jogvesztés, le- fokozás, teljes vagyonelkob- zás, 10 év börtön, 10 év jog- vesztés
Horváth László honvéd	Hidashollós 1935. Papp Szidónia	növendék tiszthelyettesi iskola Szolnok	10 év börtön, 5 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás, 5 év börtön, 5 év jogvesztés
Hubicska Zoltán őrnagy alezredes	Nyíregyháza 1924. Miterpach Emma	ezredparancsnok MN 8529 Nyíregyháza	1 év börtön felfüggesztve, 1 év börtön, 1 év jogvesztés, le- fokozás
Huszár Károly honvéd	Mihályi 1935. Ács Margit	sorkatona MN 4056 Veszprém	8 hónap börtön fegyelmező zászlóaljban

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Illés József főhadnagy	Gyula 1919. Juhász Mária	„M” nyilvántartó tiszt Járási Kiegészítő Parancsnokság Mezőkovácsháza	4 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkob- zás
Illyés Károly szakaszvezető	Gyula 1934. Pozsgai Teréz	sorkatona kultúrfelelős MN 7093 Veszprém	1 év börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás
Imre László honvéd	Ikervár 1935. Varga Margit	sorkatona MN 1211 Várpalota	4 év 6 hónap börtön, 3 év jog- vesztés, 2 év börtön
István János hadnagy	Hévízgyörk 1928. Erdélyi Klára	parancsnok MN 9236/6 Mezőcsát	4 év 6 hónap börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 va- gyonelkobzás
Izinger Gyula főhadnagy alezredes	Etyek 1932. Takserer Katalin	nyilvántartó tiszt Járási Kiegészítő Parancsnokság Dunapentele	10 év börtön, 6 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonel- kobzás.
Jelencsik Pál örvezető hadnagy	Budapest 1935. Kovács Anna	golyószóró- táradogató MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 3 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, 500 Ft vagyonel- kobzás
Jenei Andor honvéd	Sarkad 1934. Fekete Margit	sorkatona MN 2535* Békéscsaba	8 év börtön, 5 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Jenei József honvéd	Szerep 1934. Mile Róza	sorkatona nincs adat Kiskunfélegyháza	6 hónap börtön 3 évre felfüg- gesztve
Jobb László főhadnagy ezredes	Kolozsvár 1924. Simon Rozália	ezredtörzsfőnök- helyettes MN 1581 Eger	15 év börtön, 10 év jogvesz- tés, lefokozás, teljes vagyon- elkobzás
Juhász Ferenc szakaszvezető	Kápolna 1932. Lukendics Mária	sorkatona MN 2053 Lepsény	1 év 6 hónap börtön, 2 év jog- vesztés, lefokozás, 1/4 va- gyonelkobzás
Juhász László örvezető hadnagy	Rákoscaba 1933. Sápi Rozália	sorkatona MN 5316 Kiskunlacháza	15 év börtön, 10 év jogvesz- tés, teljes vagyonelkobzás
Kablay Lajos alezredes ezredes	Rákosszentmihály 1911. Máriássy Erzsébet	parancsnok Kilián Repülő Ha- józó Tiszti Iskola Szolnok	2 év 6 hónap börtön, 2 év jog- vesztés, lefokozás, kitüntetése- inek elvesztése, 1/20 vagyon- elkobzás, 1 év börtön felfüg- gesztve

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Kalina János növendék őrnagy	Budapest 1933. Villányi Margit	növendék Vasvári Tiszti Iskola Budaörs	halálbüntetés, teljes vagyon- elkobzás, életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés
Kálmán Béla hadnagy ezredes	Bugyi 1934. Mészáros Julianna	századparancsnok MN 7012 Budapest	halálbüntetés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 15 év börtön, 10 év jogvesztés
Kamarás László alezredes	Budapest 1901. Horváth Sarolta	rendelkezési állományban HM Budapest	1 év börtön, lefokozás
Kampf István hadnagy alezredes	Barcs 1929. Wolf Katalin	ütegparancsnok MN 9420 Budapest	életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 10 év börtön
Kanyó Imre hadnagy	Kiskunfélegyháza 1933. Kiss Ilona	szakaszparancsnok MN 3343 Kiskunmajsa	15 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyon- elkobzás
Kardos József főhadnagy alezredes	Törökszentmiklós 1931. Derzsi Rozália	kiképző tiszt Kilián Tiszti Iskola Kiképző ezred Kunmadaras	2 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/3 vagyonelkob- zás
Károlyi József honvéd	Budafa 1934. Simon Terézia	sorkatona MN 7512 Marcali	1 év börtön, 1 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Kassai Sándor százados alezredes	Székesfehérvár 1928. Szederic Irma	előadó Vasvári Tiszti Iskola Budaörs	3 év 6 hónap börtön, 3 év jog- vesztés, lefokozás, 1/4 va- gyonelkobzás, 2 év 8 hónap börtön, 2 év jogvesztés
Kecze Sándor tizedes	Szolnok 1934. Papp Erzsébet	sorkatona MN 2960 Budapest	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkob- zás, 3 év börtön, 2 év jogvesz- tés, 500 Ft vagyonelkobzás
Kecskés Ferenc hadnagy	Debrecen 1927. Ujvári Mária	vezető tüzszerész MN 4913 Recsk	1 év börtön 3 évre felfüg- gesztve, lefokozás
Kékesi Sándor százados őrnagy	Budapest 1928. Ksik Julianna	hadtest- felderítő tisztt MN 7115 Kecskemét	1 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 6 hónap börtön felfüggesztve
Kelemen László főhadnagy alezredes	Pécs 1928. Kelemen Zsófia	mozgósítási és nyilvántartó tiszt Megyei Kiegészítő parancsnokság Salgótarján	2 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Kemendi Béla ezredes vezérőrnagy	Szarvas 1918. Klaska Etel	hadtesttörzsfőnök 4815 Székesfehérvár	életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 15 év börtön
Kerecsi Gábor örvezető	Nagykálló 1935. Vásárhelyi Rozália	sorkatona MN 6060 Nyírtelek	8 hónap börtön, lefokozás, 5 hónap fegyelmező zárlóaljaban
Kertész Dezső dr. főhadnagy alezredes	Öcsöd 1929. Zubor Jusstina	ezredorvos MN 4228 Hódmezővásárhely	7 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás
Keszler Lajos növendék	Segesd 1938. Hajdu Anna	növendék Kossuth Tüzér Tiszti Iskola Budapest	2 év 6 hónap börtön, 5 év jogvesztés, 1/3 vagyonelkobzás
Kesztyűs Gábor honvéd	Sarkad 1935. Nagy Erzsébet	sorkatona MN 2535* Békéscsaba	1 év 6 hónap börtön, 1 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás
Kesztyűs János honvéd	Sarkad 1935. Szekeres Róza	sorkatona MN 1935 Kiskunhalas	3 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Király József őrnagy alezredes	Szabadi 1919. Márkus Teréz	ezredparancsnok MN 4228 Hódmezővásárhely	4 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás
Király Mihály törzssörmester hadnagy	Újszász 1931. Horváth Veronika	raktáros karhatalmi alakulat Békéscsaba	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1 év börtön
Kiskorényi András örvezető	Tápiószentmárton 1935. Domonics Mária	sorkatona MN 5947 Zalaegerszeg	1 év 2 hónap börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 8 hónap börtön felfüggesztve
Kiss Balázs honvéd hadnagy	Jászárokszállás 1935. Bodor Anna	irányzó MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 1 év börtön
Kiss Gál Imre százados alezredes	Nagybajom 1922. Rippert Erzsébet	parancsnok MN 2900 Veszprém	10 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 5 év börtön
Kiss Gyula őrnagy alezredes	Medgyes 1927. Jakab Ágnes	vadászezred- parancsnok Kilián Tiszti Iskola Szolnok	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, kitüntetéseinek elvesztése, 1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, 1000 Ft vagyonelkobzás
Kiss Imre főhadnagy őrnagy	Sarkad 1928. Kiss Etelka	tartalékos tiszt MN 1201 Pécs	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 3 év börtön, 1/4 vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Kiss Jenő százados alezredes	Balassagyarmat 1927. Czencz Mária	nincs adat Ságvári Tiszti Iskola Budapest	13 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás , teljes vagyonelkobzás, 8 év börtön, 1/2 vagyonelkobzás
Kiss József honvéd	Eger 1934. Pócs Julianna	sorkatona MN 1203 Kistelek	1 év börtön, 1 év jogvesztés
Kiss Károly tizedes	Sarkad 1934. Szabó Rozália	sorkatona MN 2535* Békéscsaba	1 év 6 hónap börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás
Kiss László főhadnagy alezredes	Nagyfüged 1926. Juhász Gizella	ütegparancsnok MN 7093 Veszprém	10 év börtön, 8 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 7 év börtön
Kiss László honvéd törzsszászlós	Dunaföldvár 1935. Horváth Erzsébet	sorkatona MN 3902 Miskolc	10 év börtön, 5 év jogvesztés
Kiss-Bakos Ferenc honvéd	Böhönye 1934. Arany Mária	sorkatona MN 5608 Kaposvár	8 hónap börtön, 2 év jogvesztés, 10 hónap börtön, 1 év jogvesztés
Klug András honvéd hadnagy	Feked 1934. Heim Anna	lővegkezelő MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 2 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Koczka Endre százados	Budapest 1929. Zuzik Erzsébet	hallgató Petőfi Akadémia Budapest	10 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 3 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Kocsis Zoltán szakaszvezető hadnagy	Kiskundorozsma 1935. Berta Rozália	lővegparancsnok MN 6723 Esztergom	15 év börtön, 6 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 7 év börtön, 5 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Kókai György hadnagy	Tököl 1932. Babics Julianna	századparancsnok MN 7392 Tamási	6 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás
Kókai János honvéd	Szeged 1933. Tóth Ilona	sorkatona MN 1211 Várpalota	2 év börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás, 1 év 6 hónap börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Koleszár János honvéd	Budapest 1935. Barabás Teréz	sorkatona Petőfi Laktanya Budapest	15 év börtön, 5 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Koós Tibor őrnagy alezredes	Hídalmás 1912. Balogh Erzsébet	alosztályvezető HM Térképészeti Int. Budapest	4 év 6 hónap börtön, lefokozás, 4 év jogvesztés, 1/5 vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Kopasz György százados őrnagy	Szolnok 1916. Ratkai Jolán	zászlóalj- törzsfőnök MN 2960 Szolnok	1 év börtön, lefokozás, 1000 Ft vagyonelkobzás
Kormány Sándor hadnagy	Beregböszörmény 1926. Kósa Piroska	vegyvédelmiszolgá- lat-vezető MN 8138 Karcag	6 hónap börtön, lefokozás, 1 év börtön felfüggesztve
Kormos Géza százados	Mátraverebély 1917. Rezes Zsuzsanna	személyügyi tiszt Megyei Kiegészítő Parancsnokság Salgótarján	1 év 8 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 va- gyonelkobzás
Koroly T. György főhadnagy ezredes	Budapest 1928. Obendorfer Mária	híradószakasz- parancsnok MN 9729 Budapest	halálbüntetés, lefokozás, tel- jes vagyonelkobzás, 15 év börtön, 10 év jogvesztés
Kovács Alajos főhadnagy alezredes	Kiskunfélegyháza 1927. Csányi Franciska	felderítő tiszt MN 9613 Dunaföldvár	15 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkob- zás, 6 év börtön, 5 év jogvesz- tés, 1/4 vagyonelkobzás
Kovács István főhadnagy alezredes	Csongrád 1930. Kovács Katalin	hadműveleti tiszt MN 4228 Hódmezővásárhely	1 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás
Kovács István vezérőrnagy altábornagy	Nádudvar 1917. Weisz Nelli	hadműveleti cso- portfőnök, majd a vezérkar főnöke HM Budapest	3 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1000 Ft vagyon- elkobzás
Kovács István, Cs. főhadnagy őrnagy	Tengelicz 1932. Csehfalvi Mária	tiszti továbbképző tanfolyam MN 4228 Hódmezővásárhely	1 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás
Kovács János alezredes	Hatvan 1920. Lítkei Ilona	parancsnok 1. VKSZV Budapest	1 év 8 hónap börtön, 2 év jog- vesztés, lefokozás, 1/2 va- gyonelkobzás, 1 év 8 hónap börtön, 500 Ft vagyonel- kobzás
Kovács Miklós főhadnagy alezredes	Budapest 1932. Sinka Mária	ezredparancsnok politikai helyettese MN 1420 Verpelét	1 év börtön 3 évre felfüg- gesztve, lefokozás
Kovács Sándor főhadnagy dandártábornok	Berettyóújfalu 1927. Lökös Margit	gépjárműtechnikus MN 5475 Budapest	halálbüntetés, lefokozás, tel- jes vagyonelkobzás, 10 év börtön, 10 év jogvesztés

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Kovács Tibor honvéd	Budapest 1935. Horváth Mária	sorkatona MN 1222 Budapest	halálbüntetés, teljes vagyone- kobzás, életfogytiglani bört- tön, 10 év jogvesztés
Kozma Pál honvéd	Bugyi 1934. Gergely Anasztázia	sorkatona MN 9318 Halásztelek	12 év börtön, 5 év jogvesztés
Kozma Sándor százados	Kakucs 1930. Szuroczki Jolán	tanár Zrínyi Akadémia Budapest	1 év börtön felfüggesztve
Köbli István honvéd	Szőce 1935. Unger Anna	sorkatona MN 2900 Veszprém	8 hónap börtön
Környei Imre őrnagy alezredes	Békéscsaba 1914. Kutyik Mária	ezredtörzsfőnök MN 9002 Vác	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyone- kobzás
Kőrösi László főhadnagy alezredes	Miskolc 1928. Pacsnik Rozália	hallgató Petőfi Akadémia Budapest	10 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyone- kobzás, 3 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyone- kobzás
Kővágó Sándor alezredes	Farmos 1912. Szikora Margit	parancsnok MN 7015 Budapest	1 év 6 hónap börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 va- gyonekobzás
Krecz Géza őrnagy alezredes	Lónya 1925. Hergelt Rozália	ezredparancsnok MN 7071 Győr	5 év börtön, 4 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyone- kobzás, 1 év börtön
Kresztyankó Béla hadnagy	Nyíregyháza 1932. Kálni Ilona	„M” tiszt Járási Kiegészítő Parancsnokság Baktalórántháza	1 év 6 hónap börtön, 4 év jog- vesztés, lefokozás, 1/4 va- gyonekobzás, 1 év börtön felfüggesztve
Krista István örvezető	Battonya 1935. Dehelán Ilona	sorkatona MN 3344 Budapest	2 év börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonekobzás
Kristóf Bertalan őrnagy alezredes	Márokpapi 1926. Szervánszki Mária	ezredparancsnok MN 2550 Orosháza	8 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyone- kobzás, 4 év börtön, 3 év jog- vesztés, 1/4 vagyonekobzás
Krizsán Rudolf hadnagy	Budafok 1934. Holebtotter Teréz	szakasz- parancsnok MN 5129 Zalaegerszeg	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 va- gyonekobzás
Krupa János honvéd	Kosd 1935 Szekeres Mária	sorkatona MN 6671 Aszód	10 év börtön, 5 év jogvesztés

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Kulcsár Kristóf tizedes	Szófia 1935. Georgieff Ilona	sorkatona MN 2872 Kecskemét	6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás
Kurucz Ferenc őrnagy alezredes	Budapest 1919. Péterszabó Viktória	törzstiszt OLLEP Budapest	1 év 3 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 500 Ft vagyonelkobzás
Kurucz Sándor honvéd	Berettyóújfalu 1935. Ecsedi Erzsébet	sorkatona MN 1209 Miskolc	1 év börtön, 1 év jogvesztés
Kuti István százados alezredes	Budapest 1926. Puchy Vilma	felderítő tiszt HM Budapest	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Küllös Imre tartalékos őrnagy ezredes	Debrecen 1899. Sáfrány Julianna	törzstiszt Katonai Főparancsnokság Dunapentele	10 év börtön, 6 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás
Kviktung Tibor hadnagy	Tata 1932. Kornéli Julianna	üteg első tiszt MN 1057 Pápa	halálbüntetés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 10 év börtön, 10 év jogvesztés
Ladics Pál hadnagy alezredes	Budapest 1930. Hajnal Rózsa	zászlóalj- törzsfőnök MN 4228 Hódmezővásárhely	1 év börtön 3 évre felfüggesztve, lefokozás
Land János honvéd törzsszászlós	Kispest 1935. Land Katalin	lővegyszerkezelő MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 2 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Lantos József őrnagy alezredes	Balassagyarmat 1928. Breznay Mária	hadtáptörzsfőnök MN 1717 Budapest	1 év 2 hónap börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 500 Ft vagyonelkobzás
Lantos Mihály honvéd	Mezőhegyes 1935. Csáki Rozália	sorkatona MN 3343 Kiskunmajsa	3 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
László Sándor honvéd	Szalkszentmárton 1935. László Eszter	sorkatona MN 4999 Budapest	3 év 6 hónap börtön, 4 év jogvesztés, 2 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés
Lazur Barna főhadnagy ezredes	Mezőzombor 1930. Hascák Erzsébet	előadó Egyetemi Katonai Tanszék Szeged	7 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 9 év börtön, 10 év jogvesztés
Lecsuk László törzsőrmester hadnagy	Budapest 1935. Holcz Mária	műszermester MN 2278 Hódmezővásárhely	1 év börtön, lefokozás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Lelovics Károly főhadnagy	Kosló 1930. Leipold Erzsébet	zászlóaljparancsnok politikai helyettes MN 1201 Pécs	1 év börtön, lefokozás
Liptai László százados őrnagy	Foktő 1927. Rendvai Mária	főelőadó Egyetemi Katonai Tanszék Miskolc	10 hónap börtön felfüggesztve
Lipták Mihály őrnagy ezredes	Nagyszénás 1919. Nyúzó Zsuzsanna	parancsnok Városi Kiegészítő Parancsnokság Hódmezővásárhely	4 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 1 év börtön
Liska János főhadnagy	Szarvas 1928. Fabó Mária	ezredparittkár MN 6581 Esztergom	1 év börtön 3 évre felfüggesztve
Losonczy János őrnagy alezredes	Gyöngyös 1921. Pataki Julianna	hadosztály- törzsfőnök MN 5471 Keszthely	7 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 4 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Lovas Zoltán százados alezredes	Pécs 1928. Kazinczi Ilona	technikus törzstiszt MN 9127 Debrecen	6 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 2 év börtön, 2 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Lőrinczi Ferenc főhadnagy alezredes	Apagy 1929. Grajczár Julianna	tüzérosztály- törzsfőnök MN 8138 Karcag	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Lukács András százados ezredes	Korlát 1927. Pasztricsák Borbála	törzstiszt MN 7115 Kecskemét	1 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, rendjelek elvesztése, 6 hónap börtön felfüggesztve
Lukács István főhadnagy alezredes	Csányoszró 1924. Putnoki Mária	ezred-felderítő tiszt MN 7071 Győr	10 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 7 év börtön, 5 év jogvesztés
Lukács Kálmán örvezető	Tiszapüspöki 1935. Budai Borbála	sorkatona MN 5531 Tapolca	8 hónap börtön fegyelmező zászlóaljban, lefokozás
Lupták Sándor honvéd	Budapest 1934. Kálmán Ilona	sorkatona MN 1236 Mezőkövesd	10 hónap börtön felfüggesztve

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Maczkó Miklós százados	Magy 1930. Pelle Anna	ezredtörzsfőnök MN 7093 Veszprém	3 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonek Kobzás, 2 év 6 hónap börtön
Mádi Jenő főhadnagy alezredes	Dunapataj 1931. Matus Terézia	mérnökiosztály- vezető MN 9892 Kecskemét	12 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonek Kobzás, 8 év börtön, teljes vagyonek Kobzás
Magdics Kálmán törzsőrmester hadnagy	Söpte 1921. Vigh Rozália	szolgálatvezető MN 4228 Hódmezővásárhely	1 év börtön, lefokozás
Magyar András szakaszvezető	Forró 1933. Jantkó Anna	szolgálatvezető MN 1209 Miskolc	10 év börtön, 5 év jogvesztés
Manger József örvezető hadnagy	Kispest 1935. Dömötör Ilona	sorkatona MN 5435 Budapest	7 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonek Kobzás, 4 év börtön, 4 év jogvesztés, 1/4 vagyonek Kobzás
Marián István alezredes vezérőrnagy	Szilágycseh 1924. Fischbein Eugénia	katonaitanszék- vezető BME Budapest	életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonek Kobzás
Márton András ezredes altábornagy	Sarkad 1924. Tamás Julianna	parancsnok Zrínyi Katonai Akadémia Budapest	10 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonek Kobzás
Márton Ferenc hadnagy alezredes	Nagykanizsa 1930. Kunics Júlia	századparancsnok MN 1234 Székesfehérvár	halálbüntetés, lefokozás, teljes vagyonek Kobzás, életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés
Marton Tibor honvéd	Győr 1935. Tóth Jolán	sorkatona MN 7071 Győr	1 év börtön 3 évre felfüggesztve, teljes vagyonek Kobzás
Mártonka Gyula örvezető hadnagy	Nagysáp 1935. Somoskői Mária	sorkatona Kilián Tiszti Iskola Kiképző ezred Kunmadaras	3 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/3 vagyonek Kobzás
Mátics Ferenc honvéd	Veszvény 1934. Boros Karolin	sorkatona MN 5097 Tapolca	3 év börtön, 4 év jogvesztés, 2 év börtön, 2 év jogvesztés
Matill József honvéd	Budapest 1935. Bedi Margit	lővegkezelő MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonek Kobzás, 2 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonek Kobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Mátyás József őrnagy alezredes	Szászsebes 1914. Müller Jolán	parancsnok Járási Kiegészítő Parancsnokság Keszthely	5 év börtön, 4 év jogvesztés, lefokozás , 1/2 vagyonelkobzás, 3 év 6 hónap börtön , 3 év jogvesztés, 1/3 vagyonelkobzás
Méder Ferenc főhadnagy ezredes	Segesvár 1932. Csergő Julianna	előadó Egyetemi, Katonai Tanszék Pécs	1 év 6 hónap börtön , 2 év jogvesztés, lefokozás , 1/2 vagyonelkobzás
Medgyesi János őrmester	Karcag 1923. Nagy Julianna	fegyver- és lőszer- raktáros MN 8138 Karcag	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás , 1/4 vagyonelkobzás, 1 év börtön
Medve János hadnagy alezredes	Makó 1929. Bajusz Julianna	beosztott tiszt Vasúti Kommen- dáns Hivatal Békéscsaba	12 év börtön, 5 év jogvesztés , lefokozás , 1/2 vagyonelkobzás, 8 év börtön
Mészáros Béla hadnagy alezredes	Nyíregyháza 1931. Mészáros Erzsébet	repülőtechnikus MN 5614 Kalocsa	2 év börtön , 2 év jogvesztés, lefokozás
Mészáros József főhadnagy alezredes	Emőd 1928. Mészáros Jolán	ütegparancsnok MN 3793 Szeged	7 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás , 1/4 vagyonelkobzás, 4 év börtön, 3 év jogvesztés
Mihály Ferenc főhadnagy alezredes	Újpest 1924. Meskó Katalin	parancsnok Járási Kiegészítő Parancsnokság Barcs	5 év börtön , 5 év jogvesztés , lefokozás , teljes vagyonelkobzás
Miklós Dénes honvéd	Borzavár 1935. Álló Etel	sorkatona MN 1057 Pápa	1 év börtön
Miklós Károly őrnagy alezredes	Szentes 1920. Csákó Teréz	„M” alosztályvezető MN 3519 Kiskunfélegyháza	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás , 1/4 vagyonelkobzás, 2 év börtön , 2 év jogvesztés
Mikola János főhadnagy	Dunaszekcső 1930. Szerk Erzsébet	századparancsnok- helyettes MN 5861 Mosonmagyaróvár	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás , 1 év börtön felfüggesztve
Minczér Károly honvéd	Kesztlőc 1932. Kara Margit	sorkatona MN 9015 Budapest	10 év börtön , 5 év jogvesztés
Mirkoczky Tibor főhadnagy százados	Eger 1930. Prókay Piroska	századparancsnok MN 4999 Budapest	3 év börtön , 3 év jogvesztés , lefokozás , 1/4 vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Molnár Ferenc főhadnagy	Vác 1926. Péter Julianna	osztály- felderítőtiszt MN 8116 Vác	3 év 6 hónap börtön, 5 év jog- vesztés, lefokozás, 1/2 va- gyonelkobzás, 5 év börtön
Molnár Géza örvezető	Fertőrákos 1934. Nyikos Anna	gépkocsivezető MN 6723 Esztergom	távollétében halálbüntetés, lefokozás, teljes vagyonelkob- zás
Molnár János főhadnagy alezredes	Szentes 1928. Lantos Rozália	századparancsnok MN 1201 Pécs	1 év börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkob- zás
Molnár Sándor szakaszvezető főhadnagy	Dörgicse 1933. Sövény Karolin	rajparancsnok MN 2960 Budapest	2 év börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás
Moór Ferenc ezredes vezérőrnagy	Pécs 1921. Köbler Margit	hadosztály- parancsnok MN 1095 Pápa	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás, 1 év börtön, 1 év jog- vesztés
Mórocz Ferenc törzsořrmester	Marcali 1924. Bojtör Mária	ruharaktár-vezető MN 5608 Kaposvár	1 év 6 hónap börtön, 3 év jog- vesztés, lefokozás, 500 Ft vagyonelkobzás, 1 év börtön
Morvai Béla szakaszvezető zászlós	Monor 1931. Sugár Erzsébet	felcser MN 9236 Kecskemét	1 év 6 hónap börtön, 1 év jogvesztés, 1/10 vagyonel- kobzás
Multyán János honvéd	Kunágota 1933. Multyán Julianna	sorkatona MN 1872. Kiskunhalas	4 év börtön, 2 év jogvesztés, 500 Ft értékű vagyonelkob- zás
Must Péter szakaszvezető	Békéscsaba 1934. Must Erzsébet	sorkatona MN 2550 Orosháza	12 év börtön, 5 év jogvesz- tés, lefokozás
Nagy Ferenc főhadnagy alezredes	Balkány 1929. Bodnár Mária	kiképzőzászlóalj- parancsnok MN 9127 Debrecen	3 év 6 hónap börtön, 5 év jog- vesztés, lefokozás, 1/4 va- gyonelkobzás, 1 év börtön, 3 év jogvesztés
Nagy Ferenc tartalékos sza- kaszvezető	Jánoshalma 1928. Balogh Julianna	ruharaktáros MN 7183 Szeged	10 hónap börtön, 3 év pró- baidőre felfüggesztve
Nagy Imre polgári alkalmazott	Karcag 1910. Szendrei Vilma	polgári alkalmazott MN 8138 Karcag	1 év börtön, 1 év börtön fel- függesztve
Nagy István honvéd hadnagy	Környe 1935. Vizkeleti Anna	lövegkezelő MN 6723 Esztergom	12 év börtön, 6 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 3 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Nagy János törzsőrmester	Székesfehérvár 1931. Varga Katalin	szolgálatvezető MN 9860 Budapest	6 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás , teljes vagyone- lkobzás, 3 év börtön , 3 év jogvesztés, 1/4 vagyone- lkobzás
Nagy Kálmán alezredes ezredes	Nyíregyháza 1909. Hering Erzsébet	főtanár Zrínyi Akadémia Budapest	15 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás , teljes vagyone- lkbózá, 8 év börtön, 10 év jogvesztés
Nagy Lajos honvéd	Pécs 1935. Hubert Klára	sorkatona Kommendáns Hivatal Kalocsa	1 év börtön
Nagy Lajos honvéd	Horvátánadalja 1935. Micserics Erzsébet	sorkatona MN 6913 Esztergom	1 év börtön , teljes vagyone- lkobzás
Nagy Pál Sándor főhadnagy	Hajdúböszörmény 1931. K. Nagy Zsuzsanna	behívási tiszt Járási Kiegészítő Parancsnokság Polgár	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás , 1/4 vagyone- lkobzás, 2 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés
Nagy Sándor hadnagy ezredes	Hajdúhadház 1931. Tóth Eszter	parancsnok Vasúti Kommen- dáns Hivatal Békéscsaba	15 év börtön, 5 év jogvesztés , lefokozás , 1/2 vagyone- lkobzás, 10 év börtön , teljes va- gyone- lkobzás
Nagyéri Károly százados ezredes	Budapest 1923. Ferenczi Vilma	parancsnok MN 2950 Dunapentele	élelfogytiglani börtön , 8 év jogvesztés, lefokozás , teljes vagyone- lkobzás
Németh Ferenc hadnagy alezredes	Olmód 1935. Lakatár Anna	szakaszparancsnok MN 6581 Esztergom	2 év 4 hónap börtön , lefoko- zás , 1/4 vagyone- lkobzás
Németh Viktor százados	Babot 1931. Ligeti Rozália	ezredparancsnok- helyettes MN 9613 Dunaföldvár	2 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás , 1/2 vagyone- lkobzás, 1 év börtön felfüggeszt- ve
Nieszner Béla százados alezredes	Budapest 1928. Jancsó Mária	ütegparancsnok MN 3207 Kalocsa	2 év börtön , 2 év jogvesztés , lefokozás , 1/4 vagyone- lkobzás
Nieszner György honvéd hadnagy	Tarján 1935. Tebele Anna	lövegkezelő MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyone- lkobzás, 2 év börtön , 1 év jogvesztés , 500 Ft vagyone- lkobzás
Novák Antal százados őrnagy	Tibolddaróc 1922. Parókai Mária	parancsnokhelyettes Járási Kiegészítő Parancsnokság Füzesabony	1 év börtön , 2 év jogvesztés , lefokozás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Novák Elek alezredes alezredes	Felsőzsolca 1917. Varga Julianna	raktárparancsnok MN 4884 Erdőtelek	1 év börtön felfüggesztve
Novotni Farkas Ferenc honvéd	Kéréztelek 1934. Riklik Mária	sorkatona MN 9420 Budapest	15 év börtön, 10 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Nyilas Sándor főhadnagy ezredes	Füzesgyarmat 1929. Zsíros Margit	ügyészszervező MN 2535 Békéscsaba	1 év 6 hónap börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Nyiri Imre százados alezredes	Kőrösnagyharsány 1926. Máté Piroska	törzstiszt Dózsa Tiszti Iskola Tata	2 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/10 vagyonelkobzás, 1 év 8 hónap börtön, 1 év jogvesztés, 1000 Ft vagyonelkobzás
Nyíri József százados alezredes	Déaványa 1928. Kónya Margit	hadosztálytörzsfőnök-helyettes MN 5471 Keszthely	8 év börtön, 6 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 4 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Nyúl Ferenc hadnagy hadnagy	Gyula 1928. Szeredi Teréz	főelőadó Megyei Kiegészítő Parancsnokság Békéscsaba	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Oláh János honvéd	Budapest 1936. Fekete Erzsébet	sorkatona HM Haditechnikai Csoportfőnökség Budapest	6 év börtön, 4 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás, teljes vagyonelkobzás
Óra Lajos honvéd	Salköveskút 1935. Balasics Gizella	sorkatona MN 7093 Veszprém	10 hónap börtön fegyelmező zászlóaljban
Ormos László főhadnagy alezredes	Sátoraljaújhely 1930. Kaczkó Erzsébet	zászlóalj politikai helyettes MN 8529 Nyíregyháza	6 hónap börtön 3 évre felfüggesztve
Ország István főhadnagy alezredes	Jászberény 1931. Bús Ilona	meghagyási tiszt Kiegészítő Parancsnokság Jászberény	1 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Ókrös Sándor főhadnagy alezredes	Nyékládháza 1930. Barczy Erzsébet	politikai munkás MN 7071 Győr	5 év börtön, 4 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 2 év börtön, 2 év jogvesztés
Ötvös Alajos alezredes ezredes	Budapest 1915. Spangerberg Augusztina	osztályvezető HM II. Csfség Budapest	12 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Pál István hadnagy	Eger 1932. Szabó Terézia	beosztott tiszt MN 8529 Nyíregyháza	lefokozás, 1 év börtön felfüg- gesztve, 6 hónap börtön fel- függesztve.
Palásti Béla őrnagy	Csongrád 1921. Kuklics Rozália	hallgató Zrínyi Akadémia Budapest	6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1000 Ft vagyonelkobzás
Pálfi Dániel százados alezredes	Szeghalom 1925. Erdei Zsuzsanna	élelmezésszolgálat- vezető MN 7115 Kecskemét	4 év börtön, 4 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 3 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, 1000 Ft vagyonelkobzás
Pálinkás András honvéd	Ózd 1935. Iván Hermin	sorkatona MN 5438 Budapest	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás, 2 év börtön
Palkovics Mihály honvéd	Pápateszér 1933. Kalmár Mária	sorkatona MN 6007 Tab	3 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés
Pallos Ferenc őrnagy vezérőrnagy	Budapest 1923. Haskó Franciska	parancsnok MN 6581 Esztergom	1 év börtön 3 évre felfüggesztve, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás.
Páncsics András főhadnagy	Baja 1930. Metorác Katalin	századparancsnok MN 1132 Baja	1 év börtön, lefokozás
Pap Tivadar főhadnagy alezredes	Újpest 1932. Mérci Lídia	végzett tanfolyam- hallgató MN 7912 Kecskemét	3 év 6 hónap börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 6 év börtön, 3 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Papp Balázs alezredes alezredes	Magyarhomorog 1924. Kovács Róza	hadtesttüzérfőnök- helyettes MN 7115 Kecskemét	1 év 6 hónap börtön, 4 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 1 év börtön felfüggesztve
Papp György szakaszvezető alhadnagy	Nagykanizsa 1934. Kálovics Mária	lővegparancsnok MN 6723 Esztergom	3 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 1 év börtön felfüggesztve
Papp Gyula hadnagy	Szőny 1920. Szücs Erzsébet	egészségügyi tiszt MN 4611 Budapest	2 év 6 hónap börtön, 5 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás, 1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, 1500 Ft vagyonelkobzás
Papp Károly tizedes hadnagy	Vértesboglár 1935. Büki Mária	lővegkezelő MN 6723 Esztergom	12 év börtön, 6 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 2 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Papp Mihály törzsőrmester	Hajdúdorog 1930. Kozák Ilona	szolgálatvezető MN 6978/4 Homokszentgyörgy	5 hónap börtön felfüggesztve
Papp Zoltán őrnagy ezredes	Budapest 1914. Sándor Julianna	ezredtörzsfőnök- helyettes MN 3343 Kiskunmajsa	6 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás
Paska Elemér szakaszvezető őrnagy	Bácsföldvár 1934. Blazonik Etel	lővegrajparancsnok MN 6723 Esztergom	halálbüntetés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, kitüntetése- inek elvesztése, NET kegye- lem, életfogytiglani börtön
Pataki Imre honvéd	Budapest 1934. Székely Matild	sorkatona MN 1872 Kiskunhalas	1 év 6 hónap börtön, 1 év jog- vesztés, 1144 Ft kártérítés
Pénzes László alezredes vezérőrnagy	Pestújhely 1912. Molnár Eleonóra	hadosztályparancsnok technikai helyettese MN 3519 Kiskunfélegyháza	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkob- zás, 4 év börtön, 3 év jog- vesztés
Perge Imre főhadnagy alezredes	Tiszacsege 1929. Suszter Margit	zászlóaljparancsnok MN 7093 Veszprém	2 év börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás, 1 év börtön felfüggesztve
Péter László honvéd	Arad 1935. Rácz Mária	sorkatona MN 2550 Orosháza	3 hónap börtön, katonai fog- dában letöltendő
Petrovics István honvéd	Csongrád 1935 Petrovics Róza	sorkatona MN 1227 Csepel	10 év börtön, 8 év jogvesz- tés, teljes vagyonelkobzás
Pintér Jenő honvéd	Budapest 1935. Vékás Terézia	sorkatona MN 1227/3 Budapest	12 év börtön, 10 év jogvesz- tés, teljes vagyonelkobzás
Plangár János honvéd	Balkány 1935. Balogh Mária	sorkatona MN 6060 Nyírtelek	1 év börtön, 5 hónap fegyel- mező zászlóaljban
Pleizer Ferenc őrnagy	Szabadhídvég 1913. Csordás Mária	parancsnok Járási Kiegészítő Parancsnokság Gödöllő	2 év börtön, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 1 év börtön 3 évre felfüggesztve
Podobni János honvéd	Csorvás 1934. Podobni Rozália	sorkatona MN 2535* Békéscsaba	1 év börtön, 1 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás
Pómizs (Ponuzs) Károly szakaszvezető zászlós	Mezőkeresztes 1933. Bók Irén	sorkatona MN 6581 Esztergom	4 év börtön, lefokozás, 1/4 va- gyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Pongrácz János honvéd	Nagyrábé 1935. Balogh Piroska	sorkatona MN 1236 Mezőkövesd	10 hónap börtön felfüg- gesztve
Puchert János honvéd őrnagy	Komló 1934. Franck Erzsébet	golyószórós irányzó MN 6723 Esztergom	halálbüntetés, teljes vagyone- lkobzás, NET kegyelem, életfogytiglani börtön
Puskás Lajos főhadnagy	Sarkad 1930. Hajnal Erzsébet	századparancsnok technikai helyettese MN 9236 2. RT szd. Szeged-Óthalom	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyone- lkozás
Rabb Imre törzsőrmester	Budapest 1933. Nagy Józsa	térképész OLLEP harcállás- pont Budapest	2 év 4 hónap börtön, 3 év jog- vesztés, lefokozás, teljes va- gyone- lkozás, 1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, 1/4 vagyone- lkozás
Rácz Ferenc honvéd hadnagy	Környe 1935. Dortmann Anna	irányzó MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyone- lkozás, 3 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyone- lkozás
Rácz Gyula százados alezredes	Szerep 1930. Szabó Mária	kiképzés vezető MN 7912 Kecskemét	10 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyone- lkozás, 6 év börtön, teljes va- gyone- lkozás
Radó György dr. ezredes vezérőrnagy	Debrecen 1918. Mandel Teréz	parancsnok Honvéd Központi Katonai Kórház Budapest	15 év börtön, 10 év jogvesz- tés, lefokozás, teljes vagyone- lkozás
Raniák Kálmán hadnagy	Mogyoród 1931. Kralovics Teréz	élelmezésszolgálat- vezető MN 2384 Csongrád	5 hónap börtön, 600 Ft pénz- büntetés
Rausz József hadnagy alezredes	Nyíregyháza 1934. Dolina Erzsébet	nincs adat MN 8138 Karcag	5 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyone- lkozás
Réti János hadnagy dandártábornok	Mózs 1934. Németh Ida	technikus MN 6978 Taszár	8 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyone- lkozás
Révai István főhadnagy	Győr 1929. Buga Ágnes	revizor MNVK Pü. Alosztály Budapest	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás
Révfalvi Zsigmond őrnagy alezredes	Geszt 1915. Peitl Valéria	ezredparancsnok- helyettes MN 9238 Dombóvár	4 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyone- lkozás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Rizi Gyula százados	Érsekújvár 1930. Szládek Mária	rendelkezési állományból vezényelve MN 9025 Budapest	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás , 1/4 vagyonekobbzás, 1 év börtön, 1 év jogvesztés
Rontó Balázs hadnagy	Szolnok 1933. Tóth Teréz	repülőgép-technikus MN 5230 Kiskunlacháza	életfogytiglan, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonekobbzás
Rostás József főhadnagy alezredes	Fugyivásárhely 1919. Papp Karolin	osztály-hírfőnök MN 8138 Karcag	1 év börtön, lefokozás
Rózsa Lajos hadnagy	Debrecen 1932. Tóth Piroska	szakaszparancsnok MN 9025 Budapest	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás , teljes vagyonekobbzás, 1 év börtön, 3 évre felfüggesztve
Rózsa László honvéd	Budapest 1935. Zakubszky Erzsébet	sorkatona MN 9876 Törökbálint	15 év börtön, 5 év jogvesztés
Röti Béla honvéd	Nemesrempehollós 1935. Kukorács Anna	sorkatona MN 7093 Veszprém	2 év börtön, 2 év jogvesztés, 1 év börtön fegyelmező zászlóaljban
Ruszkó Aurél tartalékos alhadnagy	Budapest 1919. Janeczka Aurélia	behívott tartalékos XII. kerület Budapest	1 év 3 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonekobbzás
Sajti Gábor tizedes	Gyula 1935. Juhász Zsuzsanna	sorkatona MN 2535* Békéscsaba	6 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonekobbzás
Sajti János tizedes	Sarkad 1935. Ungor Erzsébet	sorkatona MN 4228 Hódmezővásárhely	1 év börtön 3 évre felfüggesztve, 1000 Ft pénzbírság, lefokozás
Salétros János honvéd	Zemplénagárd 1935. Deák Márta	sorkatona MN 6060 Nyírtelek	8 hónap börtön, 5 hónap fegyelmező zászlóaljban
Sánta János honvéd	Békés 1935. Nagy Julianna	sorkatona MN 4066 Komló	1 év börtön, 2 év jogvesztés
Sánta László főhadnagy alezredes	Törökszentmiklós 1930. Márkus Ilona	előadó Petőfi Akadémia Budapest	10 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonekobbzás, 7 év börtön
Sárközi Márton honvéd	Bátaszék 1935. Sárközi Katalin	sorkatona MN 5787 Devecser	10 hónap börtön
Schaffer Simon honvéd	Császártöltés 1934. Frisch Magdolna	sorkatona MN 2760 Baja	10 év börtön, 5 év jogvesztés

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Scheirich Károly honvéd	Budapest 1934. Szikszai Julianna	sorkatona MN 6581 Esztergomtábor	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés
Schmellhauz János honvéd	Pécs 1934. Németh Mária	lőszeres kezelő MN 6723 Esztergom	5 év börtön, 2 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás, 1 év börtön
Schór András honvéd hadnagy	Dunaszentmiklós 1935. Buzer Katalin	irányzó MN 6723 Esztergom	13 év börtön, 6 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 3 év 6 hónap börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Sebestyén István honvéd	Bánffihunyad 1935. Petrendi Katalin	sorkatona MN 1057 Pápa	1 év börtön, 1 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Senkár Lajos honvéd hadnagy	Tata 1935. Bencsik Ilona	lővegyszerkezelő MN 6723 Esztergom	13 év börtön, 6 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 2 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Simon István őrnagy alezredes	Mezőtúr 1916. Kovács Krisztina	hadosztály-híradó-főnök MN 1095 Pápa	2 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Simon István százados	Budapest 1927. Tóth Vilma	kiképző tiszt HM Harc kiképzési és Testnevelési Csoportfőnökség Budapest	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás
Sipos Sándor szakaszvezető hadnagy	Pécs 1934. Németh Erzsébet	lővegrajparancsnok MN 6723 Esztergom	15 év börtön, 7 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 3 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Slezák János továbbszolgálgató törzsőrmester	Dávod 1920. Kovács Teréz	„M” anyag raktáros MN 7124 Jánoshalma	8 hónap börtön, lefokozás, 2 hónap börtön, katonai fogdában letöltendő
Solymosi János alezredes vezérőrnagy	Sajószentpéter 1919. Katona Mária	ezredparancsnok MN 8317 Piliscsaba	6 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás
Sólyom Ferenc honvéd	Budapest 1935. Jeroviczki Mária	sorkatona nincs adat Budapest	1 év 6 hónap börtön, 1 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Somogyi Jenő százados ezredes	Tapolca 1929. Szabó Katalin	parancsnok MN 1278 Jászberény	5 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Somogyi Sándor honvéd	Jánoshida 1935. Tóth P. Mária	kezelő MN 3899 Kiskunfélegyháza	5 év börtön, 2 év jogvesztés
Somogyi Szabó János honvéd	Diósjenő 1932. Makrai Zsuzsanna	sorkatona MN 8116 Vác	10 hónap börtön 3 évre fel- függesztve, 400 Ft pénzbün- tetés
Soós Antal növendék	Kaposvár 1934. Surugli Margit	sorkatona Kilián Tiszti Iskola Szolnok	halálbüntetés, teljes vagyonel- kobzás, NET kegyelem, élet- fogytiglani börtön
Sopronyi Sándor honvéd	Sarkad 1933. Makus Julianna	sorkatona MN 2535* Békéscsaba	2 év börtön, 1 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás
Stál Ferenc honvéd	Veszprém 1935. Méhl Skolasztika	sorkatona nincs adat Győr	1 év börtön fegyelmező zász- lójában
Stelcz Gyula, ifj. növendék ezredes	Nyírpazony 1935. Benedek Teréz	növendék Kilián Tiszti Iskola Szolnok	7 hónap börtön
Steták József főhadnagy	Budapest 1930. Marics Mária	előadó Kilián Tiszti Iskola Szolnok	1 év börtön, lefokozás, 8 hó- nap börtön felfüggesztve
Stiaszny Béla szakaszvezető	Nagyvárad 1928. Veres Rozália	sorkatona MN 5316 Kiskunlacháza	3 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkob- zás, 1/4 vagyonelkobzás
Stift Róbert főhadnagy alezredes	Budapest 1925. Imre Margit	századparancsnok MN 9001 Rétság	1 év 6 hónap börtön, 2 év jog- vesztés, lefokozás, 500 Ft va- gyonelkobzás, 3 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Surányi János főhadnagy alezredes	Budapest 1931. Török Ilona	technikai helyettes MN 4999 Szeged	4 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás
Süli János szakaszvezető	Algyő 1934. Szabó Anna	sorkatona MN 4228 Hódmezővásárhely	1 év börtön, lefokozás
Sütő János honvéd	Pásztó 1934. Danyi Mária	sorkatona MN 1206 Dorog	1 év börtön.
Szabadella József őrnagy alezredes	Hertelend 1923. Plets Anna	hadosztály- tüzérfőnök MN 3519 Kiskunfélegyháza	8 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkob- zás, 6 év börtön, teljes va- gyonelkobzás
Szabó Béla főhadnagy	Hódmezővásárhely 1932. Szabó Eszter	századparancsnok MN 2384 Csongrád	1 év 8 hónap börtön, 3 év jog- vesztés, lefokozás, 2000 Ft va- gyonelkobzás, 1 év börtön

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Szabó Ferenc őrnagy	Lénárdaróc 1919. Kinosi Krisztina	előadó Egyetemi Katonai Tanszék Pécs	1 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonekob- zás
Szabó Gábor, ifj. őrmester hadnagy	Nyergesújfalu 1934. Jung Anna	ügykezelő titkos iroda, Járási Kiegészítő Parancs- nokság Zirc	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás
Szabó Gyula tizedes hadnagy	Nagyharsány 1934. Zsámboki Erzsébet	felderítő rajpa- rancsnok MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonekob- zás, 3 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, 500 Ft va- gyonekobzás
Szabó István honvéd őrnagy	Kispest 1935. Timár Rozália	sorkatona MN 2960 Budapest	halálbüntetés, teljes vagyone- lkobzás, életfogytiglani bört- ön, 10 év jogvesztés
Szabó Jenő százados alezredes	Bród 1911. Pazár Zsuzsanna	nyilvántartó tiszt Megyei Kiegészítő Parancsnokság Békéscsaba	6 év börtön, 4 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonekob- zás
Szabó József őrnagy őrnagy	Rákosd 1901. Balázs Mária	parancsnok Komendáns Hivatal Győr	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1 év börtön
Szanthoffer József százados alezredes	Budapest 1926. Képes Mária	törzsütegparancsnok MN 5471 Keszthely	4 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonekob- zás, 3 év börtön, 4 év jog- vesztés, 1/3 vagyonekobzás
Szapponos István főhadnagy	Hódmezővásárhely 1932. Béni Julianna	tűzszakaszparancs- nok MN 1434 Cegléd	10 hónap börtön felfüggeszt- ve, lefokozás
Szarka Dániel őrnagy alezredes	Dévaványa 1922. Vad Erzsébet	ezredparancsnok- helyettes MN 2550 Orosháza	4 év börtön, 4 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonekob- zás, 3 év börtön, 3 év jog- vesztés, 1/4 vagyonekobzás
Szathmári József százados őrnagy	Hajdúszoboszló 1908. Csiszár Eszter	ezredparancsnok MN 8336 Szolnok	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, kitün- tetéseinek elvesztése, 1000 Ft vagyonekobzás
Szebeni Zoltán polgári alkalmazott ezredes	Debrecen 1929. Vajda Jolán	polgári alkalmazott MNVK Híradó Csoportfőnökség Budapest	11 év börtön, 6 év jogvesztés

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Szedlák István honvéd	Oroszlány 1935. Kiss Katalin	lőszeres MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 3 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Szegvári József honvéd hadnagy	Miskolc 1935. Halász Tamara	sorkatona MN 2053 Lepsény	15 év börtön, 10 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Székely Béla honvéd zászlós	Mezőtúr 1934. Kertész Eszter	sorkatona MN 1208 Miskolc	5 év börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Szekér István honvéd	Esztergom 1935. Loboncz Ilona	sorkatona nincs adat Gyöngyös	2 év börtön
Szekeres Ferenc főhadnagy alezredes	Dombóvár 1929. Kovács Erzsébet	főelőadó Egyetemi Katonai Tanszék Mosonmagyaróvár	1 év börtön, lefokozás
Székfi Szilárd hadnagy	Recsk 1931. Zachár Malvin	nincs adat Ságvári Tiszti Iskola Budapest	15 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 10 év börtön, 1/2 vagyonelkobzás
Széplaki János honvéd	Sarkad 1935. Egressy Erzsébet	sorkatona MN 2535* Békéscsaba	3 év börtön, 2 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás
Szerencsés Gábor honvéd	Miskolc 1935. Szerencsés Jolán	sorkatona MN 3922 Miskolc	1 év 6 hónap börtön, a végrehajtás alól az 1959. évi 12. tvr. szerint mentesül
Szilágyi Imre főhadnagy alezredes	Öcsöd 1929. Rab Júlia	osztálytörzsfőnök és helyőrségi kom- mandánshivatal- vezető MN 2550 Orosháza	6 év börtön, 4 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 4 év börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Szilassy Gábor őrmester	Budapest 1928. Tihatsék Hermine	nincs adat OLLEP Budapest	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Szita Bálint honvéd hadnagy	Szécsény 1935. Francis Mária	lővegkezelő MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 2 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Szöllősi Sándor honvéd hadnagy	Naszály 1935. Németh Livia	lővegkezelő MN 6723 Esztergom	12 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 2 év börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, poszthumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Szternák István főhadnagy alezredes	Csanádpalota 1924. Lévai Júlia	parancsnokhelyettes Járási Kiegészítő Parancsnokság Edelény	1 év börtön, lefokozás, fűgőben a 103/1958. évi közös utasítás szerint
Sztojka Vince honvéd	Pesterzsébet 1931. Sztojka Mária	sorkatona MN 1206 Dorog	10 év börtön, 8 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás, 14 év börtön, 10 év jogvesztés
Szücs Imre őrmester	Mezőberény 1921. Szántó Zsuzsanna	nincs adat MN 8138 Karcag	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 2 év börtön
Szücs Lajos százados	Kisújszállás 1922. Bak Rózsa	parancsnok Városi Kiegészítő Parancsnokság Karcag	5 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás
Tajti Ferenc őrmester alezredes	Ráckeresztúr 1932. Bendák Etel	sorkatona MN 2950 Dunapentele	10 év börtön, 8 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás.
Tamás József alhadnagy alezredes	Letenye 1928. Tizedes Anna	osztályparancsnok MN 7231 Nagykanizsa	6 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 3 év börtön, 3 év jogvesztés
Tamás József őrmester hadnagy	Kunmadaras 1919. Makó Erzsébet	pénzügyi tiszthe- lyettes MN 8138 Karcag	1 év börtön, lefokozás, 1 év börtön felfüggesztve
Tankó Tibor hadnagy vezérőrnagy	Mádéfalva 1931. Kassay Irén	ütegparancsnok MN 9318 Budapest	8 hónap börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, kitüntetései- nek elvesztése, teljes vagyon- elkobzás, 5 év börtön
Tápai István tizedes	Szatymaz 1934. Almási Erzsébet	sorkatona MN 4228 Hódmezővásárhely	10 hónap börtön, lefokozás
Taubert János tizedes	Somogyvámos 1932. Pfeiffer Erzsébet	sorkatona MN 7666 Nagyatád	6 hónap börtön 3 évre felfüg- gesztve
Till János hadnagy	Mecsekszabolcs 1932. Marton Ilona	századparancsnok MN 2384 Csongrád	8 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1000 Ft vagyon- elkobzás, 6 hónap börtön
Timár György főhadnagy alezredes	Gyula 1932. Harnos Erzsébet	oktató Kilián Tiszti Iskola Kiképző ezred Kunmadaras	1 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/3 vagyonelkobzás
Tittmann József főhadnagy ezredes	Csolnok 1930. Strechli Mária	hallgató Petőfi Akadémia Budapest	halálbüntetés, lefokozás, tel- jes vagyonelkobzás, 8 év börtön, 5 év jogvesztés

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Tomecskó János százados őrnagy	Szöd 1919. Csatlós Anna	századparancsnok MN 1201 Pécs	1 év börtön 3 évre felfüg- gesztve, lefokozás
Tordai Imre honvéd	Budapest 1934. Krizbai Eszter	sorkatona Vasvári Tiszti Iskola Budaörs	1 év 2 hónap börtön, 2 év jog- vesztés, 500 Ft vagyonekko- zás, 2 év börtön
Torma Ferenc százados alezredes	Jászberény 1921. Rékosi Margit	parancsnok Járási Kiegészítő Parancsnokság Jászberény	4 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonekko- zás
Tornýos Vilmos honvéd	nincs adat 1935. Tornýos Ágnes	sorkatona MN 5129 Zalaegerszeg	1 év börtön, 1 év jogvesztés, teljes vagyonekkozás
Tóth Elemér főhadnagy alezredes	Zalahaláp 1929. Kapai Mária	törzstiszt HM. Műszaki Pa- rancsnokság Budapest	12 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonekko- zás
Tóth Gyula hadnagy	Nyírpécs 1932. Kovács Eszter	szervezési tiszt MN 9025 Budapest	1 év börtön, 1 év jogvesztés, lefokozás, 1 év börtön felfüg- gesztve
Tóth István alezredes ezredes	Hajdúböszörmény 1921 Dobi Zsuzsanna	hadosztály- parancsnok MN 2535 Békéscsaba	15 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonekko- zás
Tóth István főhadnagy alezredes	Debrecen 1929. Takács Erzsébet	politikai munkás MN 9127 Debrecen	8 év börtön, 8 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonekko- zás
Tóth István őrnagy ezredes	Csorna 1922. Dusza Antónia	ezredparancsnok MN 8116 Vác	2 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonekko- zás, 4 év börtön
Tóth József ezredes vezérőrnagy	Rákospalota 1913. Ócsai Julianna	parancsnok Hunyadi Lövész Tiszti Iskola Tatabánya	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonekko- zás, 1 év börtön
Tóth József főhadnagy alezredes	Budapest 1925. Böhl Anna	kiképző tiszt MN 9001 Rétság	1 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 300 Ft vagyonekko- zás
Tóth József tizedes	Hövely 1935. Tamasits Anna	sorkatona MN 7071 Győr	1 év börtön fegyelmező zász- lójában
Török László százados alezredes	Szeghalom 1928. Farkas Mária	behívási tiszt Megyei Kiegészítő Parancsnokság Salgótarján	1 év börtön 3 évre felfüg- gesztve, lefokozás

<i>Név, rendfokozat, poszthumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Trescsik József örvezető hadnagy	Kisbér 1934. Janszik Mária	sorkatona MN 9420 Budapest	15 év börtön, 10 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás
Tróbert Károly százados	Úrkút 1919. Vesztergam Teréz	műszakizászlóalj- parancsnok MN 7071 Győr	4 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 3 év börtön, 2 év jogvesztés
Tuma János honvéd	Budapest 1935. Kránitz Teréz	sorkatona MN 5438 Budapest	2 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés, 2000 Ft vagyonelkobzás
Üveges Lajos őrnagy alezredes	Sajólad 1922. Molnár Emerencia	parancsnok MN 7314 Nagykanizsa	4 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Vágó György főhadnagy	Budapest 1924. Weil Jolán	rendelkezési állo- mányban HM Budapest	1 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, vagyonelkobzás, 1 év 6 hónap börtön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Vajtai Gyula főhadnagy alezredes	Szálka 1931. Gebauer Ilona	szervező tiszt MN 9001 Rétság	3 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1500 Ft vagyonelkobzás
Válóczy István főhadnagy dandártábornok	Rákócscsaba 1933. Papp Mária	végzett hadmérnök	15 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, életfogytiglani börtön
Váradi Gyula vezérőrnagy altábornagy	Budapest 1921. Csauder Hermina	MN páncélos és gé- pesített csapatok parancsnoka HM Budapest	7 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás
Varényi Ottó tizedes	Budapest 1933. Sipőcz Ilona	sorkatona MN 9680 Budapest	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Varga András főhadnagy alezredes	Kiscsákó 1927. Varga Mária	politikai helyettes Járási Kiegészítő Parancsnokság Keszthely	6 év börtön, 4 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 2 év 6 hónap börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Varga II. István főhadnagy alezredes	Deszk 1929. Bugyi Vera	osztályvezető Megyei Kiegészítő Parancsnokság Hódmezővásárhely	3 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás
Varga József főhadnagy alezredes	Tápiószentmárton 1930. Hugyik Terézia	parancsnokiszakas- parancsnok MN 1278 Jászberény	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Varga József honvéd őrnagy	Tardoskedd 1935. Zsilinszky Emma	lővegkezelő MN 6723 Esztergom	halálbüntetés, teljes vagyon- elkobzás, 8 év börtön, 10 év jogvesztés
Varga József szakaszvezető	Budapest 1933 Szabó Ilona	sorkatona nincs adat Budapest	1 év 2 hónap börtön, 2 év jog- vesztés, lefokozás
Varga Mihály tizedes	Makó 1932. Bozsogi Anna	sorkatona MN 4228 Hódmezővásárhely	7 hónap börtön, lefokozás
Varga Sándor hadnagy alezredes	Hajdúsámson 1929. Tokaji Julianna	csapatbizt MN 7071 Győr	5 év börtön, 5 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkob- zás, 4 év börtön
Varga Tibor őrnagy vezérőrnagy	Kispest 1929. Horváth Anna	zászlóaljparancsnok MN 7274 Márcali	7 év börtön, 5 év jogvesztés, le- fokozás, 1/2 vagyonelkobzás, 3 év börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Vasi Ferenc honvéd hadnagy	Dorog 1935. Pocker Mária	lővegkezelő MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 4 év bört- tön, 2 év jogvesztés, 1000 Ft vagyonelkobzás
Vass Tibor főhadnagy alezredes	Győr 1930. Bugovics Gizella	hadtápfőnök MN 5861 Mosonmagyaróvár	3 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1 év börtön
Vasvári Vilmos tartalékos hadnagy őrnagy	Budapest 1929. Bumbera Margit	továbbképzésre behíva MN 4999 Szeged	5 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkob- zás
Vaszlavszky László törzssórmester	Kassa 1924. Solti Júlia	„M” raktár vezető MN 2384 Csongrád	6 hónap börtön, lefokozás, 600 Ft pénzbüntetés
Veroszta Lajos tizedes zászlós	Budapest 1933. Perger Ilona	sorkatona MN 2598 Cegléd	7 hónap börtön, lefokozás
Vértes József honvéd hadnagy	Gyód 1934. Plank Magdolna	lővegkezelő MN 6723 Esztergom	10 év börtön, 5 év jogvesztés, 1/2 vagyonelkobzás, 3 év bört- tön, 1 év jogvesztés, 500 Ft vagyonelkobzás
Vidi József alezredes ezredes	Nagytevel 1915. Klausz Mária	tüzértörzsfőnök MN 6417 Esztergom	15 év börtön, 10 év jogvesz- tés, lefokozás, teljes vagyon- elkobzás, rend- és díszjelek elvéstése
Villi Ferenc tizedes hadnagy	Belje 1934. Klemencz Katalin	rádiósraj- parancsnok MN 6723 Esztergom	13 év börtön, 6 év jogvesztés, lefokozás, 1/2 vagyonelkobzás 10 év börtön, 10 év jogvesztés, teljes vagyonelkobzás

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Vörös Vida József főhadnagy alezredes	Szabás 1932. Gógh Mária	ütegparancsnok MN 9613 Dunaföldvár	életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, 5 év börtön, 7 év jogvesztés
Vrányes István törzsrőmester	Trézenfeld? 1919. Rab Rozália	tiszthelyettes Járási Kiegészítő parancsnokság Barcs	1 év 6 hónap börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 2000 Ft vagyonelkobzás
Zabos Ádám honvéd őrnagy	Hajdúszoboszló 1935. Nagy Erzsébet	sorkatona MN 2960 Budapest	halálbüntetés, teljes vagyonelkobzás, NET kegyelem, életfogytiglani börtön, 1/2 vagyonelkobzás
Záhonyi Brunó alezredes	Budapest 1909. Dorogi Berta	tanszékvezető Egyetemi Katonai Tanszék Miskolc	10 hónap börtön felfüggesztve
Zajác Ferenc növendék	Ózd 1934. Hirtling Anna	növendék Dózsa Tiszti Iskola Tata	7 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás
Zalavári József ezredes vezérőrnagy	Szeged 1920. Farkas Mária	hadtest hadművelőtisztály-vezető MN 7115 Kecskemét	2 év börtön, 2 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás, 1000 Ft vagyonelkobzás
Zalavári Pál őrnagy ezredes	Deszk 1923. Farkas Mária	tanfolyam hallgató Zrínyi Akadémia Budapest	4 év börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 vagyonelkobzás
Zólmay László ezredes vezérőrnagy	Selmeczbánya 1916. Litassy Erzsébet	alosztályvezető HM VK hadművelési csoportfőnökség Budapest	10 év börtön, 10 év jogvesztés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás
Zombori Sándor alezredes ezredes	Diósgyőr 1919. Arnóth Borbála	hadosztályparancsnok MN 3910 Miskolc	1 év börtön, lefokozás
Zóni Ferenc honvéd	Monor 1935. Solti Katalin	sorkatona MN 1434 Cegléd	6 év börtön, 3 év jogvesztés, 1/4 vagyonelkobzás
Zoványi József örvezető őrnagy	Hajdúsámson 1933. Kompár Margit	sorkatona MN 2960 Budapest	halálbüntetés, lefokozás, teljes vagyonelkobzás, NET kegyelem, életfogytiglani börtön, 1/2 vagyonelkobzás
Zsák István honvéd	Jászkarajenő 1935. Balla Etelka	gépkocsivezető Helyőrség Kommandáns Hivatal Kecskemét	8 hónap börtön

<i>Név, rendfokozat, posztumusz rendfokozat</i>	<i>Születési adatok</i>	<i>Beosztás, alakulat, szolgálati hely</i>	<i>Büntetés</i>
Zsák Zoltán hadnagy alezredes	Budapest 1931. Pusztai Erzsébet	szakaszparancsnok MN 8736 Debrecen	1 év 8 hónap börtön, 3 év jogvesztés, lefokozás, 1/4 va- gyonelkobzás, 1 év börtön, 1 év jogvesztés
Zsigmond István honvéd őrnagy	Nagytétény 1934. Zöld Rozália	sorkatona MN 1206 Dorog	életfogytiglani börtön, 10 év jogvesztés, teljes vagyonel- kobzás

Miklós Horváth

EPISODES FROM THE HISTORY OF THE HUNGARIAN PEOPLE'S ARMY, 1956

Summary

The author discusses four great topics in the study. Firstly, he introduces the direct causes of the outbreak of the armed uprising and examines the immediate antecedents of the deployment of the army. Among others he establishes that the discontent, which came to the surface with an overwhelming force in the course of the demonstrations, as well as the intense hatred for the powers that prevented radical social changes, took the army by surprise. The army, which was in the state of complete reorganisation, could only be deployed with certain restrictions, even if it was under a united, firm command.

The author analyses the situation of the military command, introduces the variety of activities of the units, evaluates the main reasons of the failure of the Soviet troops and reveals the typical reasons and consequences of the conflicts between the population and the army. He establishes that the turn of events *inter alia* was influenced by the activity of the civilian population, as well as the methods and means that they employed in order to achieve their aims and objectives. The armed forces that secured the sites often had no choice but to follow the events and to react to the activity of the crowd, as they tried to prevent the use of armed violence. That is why one should always examine the antecedents and all the possible circumstances of the inspected events.

The second great topic of the study is the reassessment that took place on 28 October, which the author claims to have been a tactical step, and its influence on the army. The activity of the Revolutionary Military Councils and the organisation of the National Guard are treated in detail. Novelties are being published in the part that follows the introduction of the consequences of the second Soviet attack. Subsequent to providing an outline of the institution and the effects of the reprisals, the author analyses the data concerning the retaliation against the personnel of the army. The data are featured in the appendix of the study. In the course of the reprisals between 1956 and 1962, military courts and the Council of the People's Tribunal of the Supreme Court sentenced 519 individuals from the personnel of the Hungarian People's Army to suspended or actual imprisonment or to death.

CHAPITRES DE L'HISTOIRE EN 1956 DE L'ARMÉE POPULAIRE HONGROISE

Résumé

L'étude examine quatre grands domaines. Le premier présente les causes directes de l'éclatement de l'insurrection armée et les événements précédant directement l'intervention de l'armée. Elle constate notamment que l'étendue du mécontentement exprimé lors de la manifestation, ainsi que la haine démesurée contre les forces empêchant les changements sociaux radicaux ont pris l'armée au dépourvu. L'armée en pleine restructuration n'aurait pas été complètement opérationnelle même en cas de commandement ferme et cohérent.

L'étude analyse la situation du commandement militaire, présente la diversité des activités des différentes unités, évalue les raisons principales de l'échec des troupes soviétiques, explore les motifs caractéristiques et les conséquences des conflits entre la population et l'armée. Elle constate que l'évolution des événements a été, entre autres, influencée par l'activité de la population civile, ainsi que par les méthodes et les moyens qu'elle a appliqués pour atteindre ses objectifs. Souvent les forces militaires défendant les installations ne faisaient-elles que suivre les événements et c'est en réaction aux actions de la foule qu'elles tentaient d'empêcher l'utilisation de la force armée. Aussi doit-on tenir compte de tous les éléments antérieurs et de toutes les circonstances possibles lors de l'examen des faits concrets.

Deuxième grand sujet traité par l'étude: quel effet a exercé sur l'armée la réévaluation – tactique selon l'auteur – de la situation le 28 octobre. Sont développés plus en détail l'action des Conseils Militaires Révolutionnaires et la mise en place de la Garde nationale. Le plus d'éléments nouveaux se trouvent dans la partie suivant la présentation des conséquences de la deuxième attaque soviétique. Après avoir esquissé le dispositif institutionnel de la répression et les conséquences de celle-ci, l'étude analyse en détail, sur la base des données rassemblées à l'annexe, les données portant sur la répression contre le personnel de l'armée. Dans les années de la répression, de 1956 à fin 1962, les tribunaux militaires et le Conseil du Tribunal populaire du Tribunal Suprême ont condamné à mort ou à une peine de prison ferme ou avec sursis 519 membres du personnel de l'Armée populaire hongroise.

Miklós Horváth

KAPITEL AUS DER GESCHICHTE DER UNGARISCHEN VOLKSARMEE DES JAHRES 1956

Resümee

Die Studie untersucht vier große Bereiche. Der erste stellt die direkten Ursachen des Ausbruches des bewaffneten Aufstandes vor und untersucht die unmittelbaren Vorereignisse des Armeeeinsatzes. Unter anderem stellt dieser Teil der Studie fest: die im Laufe der Demonstrationen mit elementarer Kraft emporsteigende Unzufriedenheit und der unermessliche Hass gegen diejenigen Kräfte, die den grundlegenden gesellschaftlichen Veränderungen im Wege standen, trafen auch die Armee gänzlich unerwartet. Die Armee, die sich im Zustand der kompletten Umorganisation befand, konnte auch im Falle einer einheitlichen, entschlossenen Führung nicht ohne bestimmte Einschränkungen eingesetzt werden.

Die Studie analysiert die Situation der militärischen Führung, stellt die Vielfalt der Verbandstätigkeiten vor, bewertet die wichtigsten Ursachen des Fiaskos der sowjetischen Truppen und legt die charakteristischen Gründe und Folgen der Zusammenstöße zwischen der Bevölkerung und der Armee dar. Sie stellt fest, dass der Verlauf der Ereignisse unter anderem auch von der

Активность der бürgerlichen Bevölkerung, von den Methoden und Mitteln beeinflusst wurde, die sie zur Erreichung ihrer Ziele einsetzten. Die bewaffneten Kräfte, die den Schutz der Objekte verrichteten, versuchten oft nur in Begleitung der Ereignisse, auf die Handlungen der Menge reagierend, die Anwendung bewaffneter Gewalt zu verhindern. Gerade deshalb kann bei der Untersuchung der einzelnen konkreten Ereignisse nicht von der Untersuchung der Vorereignisse, sämtlicher möglicher Umstände abgesehen werden.

Der von der Studie behandelte zweite große Themenkreis beschäftigt sich mit der Wirkung der am 28. Oktober erfolgten Umwertung der Situation auf die Armee, die der Meinung des Verfassers zufolge taktischer Natur war. Dieser Teil behandelt detailliert die Tätigkeit der Militärräte der Revolution und die Organisation der Nationalgarde. Im Teil der Studie nach der Vorstellung der Folgen des zweiten sowjetischen Angriffes führt der Verfasser die meisten Neuigkeiten an. Nach dem Aufzeigen des Institutionssystems und der Folgen der Vergeltung analysiert die Arbeit – basierend auf der Datenbank, die den Anhang der Studie bildet – detailliert die Daten der Vergeltung, von der der Personalstand der Armee betroffen war. Im Laufe der Retorsion wurden zwischen 1956 und Ende 1962 aus dem Bestand der Ungarischen Volksarmee 519 Mann von den Militärgerichten, bzw. vom Volksgerichtsrat des Obersten Gerichtes zu einer bedingten oder abzubüßenden Gefängnisstrafe, bzw. zum Tode verurteilt.

Миклош Хорват

ГЛАВЫ ИЗ ИСТОРИИ ВЕНГЕРСКОЙ НАРОДНОЙ АРМИИ 1956 ГОДА

Резюме

Статью можно разделить на четыре крупных раздела. В первом анализируются непосредственные причины, приведшие к началу вооруженного восстания, показываются непосредственные предпосылки ввода в действие армии. В числе прочего автор статьи констатирует, что недовольство народа, с элементарной силой вырвавшееся на поверхность в ходе демонстраций, безграничная ненависть к силам, стоявшим на пути коренных общественных перемен, застигли врасплох и армию. Армия, находившаяся в состоянии полной реорганизации, даже при наличии единого решительного руководства не могла быть применена без определенных ограничений.

Автор статьи анализирует состояние военного руководства, многогранность действий воинских частей, дает оценку основных причин неудачи советских войск, вскрывает характерные причины и следствия столкновений между армией и населением. Автор приходит к выводу, что на складывание событий в числе прочего влияла и активность гражданского населения, методы и средства, применявшиеся для достижения их намерений и целей. Выполнявшие защиту объектов вооруженные силы зачастую только плелись за событиями и, реагируя на действия масс, пытались приостановить применение вооруженного насилия. Именно поэтому при исследовании отдельных конкретных событий невозможно оставить без внимания анализ предпосылок, учет всех возможных обстоятельств.

Другая большая тема, которую затрагивает автор статьи, это воздействие на армию совершившейся 28 октября – как утверждает автор – тактической переоценки. Автор дает более подробный анализ действий Революционных Военных Советов, организации Национальной Гвардии. В разделе работы, следующем после показа последствий второго советского наступления, автор дает читателю больше всего новых исследований. Дав характеристику системы учреждений подавления восстания и его последствий, автор, опираясь на базу данных, составляющую приложение к статье, подробно анализирует данные, касающиеся личного состава армии и расправы с замешанными в восстании. В ходе расправы с 1956 до конца 1962 года военные трибуналы, и Совет Народного Трибунала Верховного Суда вынесли всего для 519 человек приговоры относительно тюремного заключения или условные или даже смертельные приговоры.